

Kurikulski pristup i metodički kontekst u udžbenicima Hrvatskog jezika u primarnom obrazovanju

Bošnjak, Mihaela

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:553228>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Mihaela Bošnjak

**KURIKULSKI PRISTUP I METODIČKI KONTEKST U
UDŽBENICIMA HRVATSKOGA JEZIKA U PRIMARNOM
OBRAZOVANJU**

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Mihaela Bošnjak

**KURIKULSKI PRISTUP I METODIČKI KONTEKST U
UDŽBENICIMA HRVATSKOGA JEZIKA U PRIMARNOM
OBRAZOVANJU**

Diplomski rad

Mentorice rada:

doc. dr. sc. Martina Kolar Billege

Sumentorica:

doc. dr. sc. Vesna Budinski

Zagreb, srpanj 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Kurikuluski pristup i metodički kontekst	2
2.1. Terminološko određenje kurikula	2
2.2. Nacionalni kurikulum u Republici Hrvatskoj	6
2.3. Problematika nacionalnog kurikula Hrvatskoga jezika	7
2.4. Kompetencijski model kurikula	10
2.5. Tradicionalni i konstruktivistički model kurikula	11
2.6. Kurikuluski koncept i relevantne sastavnice	12
3. Ciljevi učenja i ispitivanje odgojno-obrazovnih potreba	15
3.1. Sadržaji učenja u strukturi kurikula	15
3.2. Uvjeti učenja – učenje i poučavanje	17
3.3. Vrednovanje (ishoda učenja) kurikula	18
4. Udžbenici u primarnom obrazovanju	21
4.1. Udžbenik kao knjiga u nastavi Hrvatskoga jezika	21
4.2. Povijesni razvoj udžbenika	23
4.3. Didaktičko oblikovanje udžbenika	24
4.4. Metodičko oblikovanje udžbenika za nastavu Hrvatskoga jezika	25
4.5. Udžbenik književnosti te njegovo metodičko oblikovanje	26
5. Primarno obrazovanje	29
6. Metodika – znanost o poučavanju nastavnoga predmeta	32
6.1. Temeljni metodički pojmovi u nastavnome procesu	33
7. Čitalačka pismenost	37
8. Kurikuluski pristup i metodički kontekst u udžbenicima Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju	41
9. Istraživanje kurikuluskog pristupa i metodičkog konteksta u udžbenicima Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju	43
9.1. Cilj istraživanja	43
9.2. Metodologija istraživanja	44
9.3. Rezultati istraživanja	45

10. Rasprava i zaključak	75
11. Literatura	76
12. Popis slika i tablica	80
13. Izjava o izvornosti rada	82

Sažetak

Novi kurikulum *Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (NN 10/2019)* donosi promjene u strukturiranju sadržaja nastavnoga predmeta Hrvatski jezik. Navedena promjena direktno je utjecala i na sadržaj i strukturu udžbenika za nastavni predmet Hrvatski jezik u primarnom obrazovanju. U koncepciji novog kurikula središnje mjesto zauzimaju odgojno-obrazovni ishodi. U ovome radu *Kurikuluski pristup i metodički kontekst u udžbenicima Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju* razmatramo kurikuluski koncept i metodički kontekst poučavanja, analiziramo udžbenike za primarno obrazovanje s obzirom na metodički instrumentarij. Poseban aspekt u ovome radu zauzimaju ishodovna postignuća.

Rad je podijeljen u 10 poglavlja. U prvom dijelu terminološki se određuje pojam kurikula, daje se povijesni pregled i razvoj kurikula u svijetu i Hrvatskoj. Razlažu se tematske cjeline kako bismo opisali implementaciju kurikula u nastavu Hrvatskoga jezika. Iznose se različiti modeli kurikula, a kao zasebna cjelina opisuju se temeljene sastavnice kurikuluskog modela (ciljevi, sadržaji, uvjeti i vrednovanje učenja). U drugom dijelu navodi se predmet istraživanja (udžbenici za nastavu Hrvatskoga jezika). Pozicionira se uloga udžbenika u nastavi Hrvatskoga jezika, navode se relevantni podaci vezani uz povijesni razvoj udžbenika te njihovo metodičko oblikovanje za nastavu Hrvatskoga jezika. U radu se pojmovno određuje i definira primarno obrazovanje u Republici Hrvatskoj kao obrazovni ciklus od prve četiri školske godine. U središnjem dijelu pozicionirana je metodika kao znanost o poučavanju nastavnoga predmeta i njezin suodnos, tj. utjecaj na razvoj čitalačke pismenosti.

Istraživački dio prikazuje analizu sadržaja u udžbenicima i priručnicima za nastavu Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju. Cilj istraživanja je dobiti uvidu u koliko se udžbeničkih jedinica frekventira svaki pojedini ishod koji je dominantan. Istražiti sadržaje i strukturu udžbeničkih jedinica za 1., 2. i 3. razred osnovne škole te istražiti frekvenciju sadržaja za pojedine ishode u nastavi Hrvatskoga jezika u 1., 2. i 3. razredu. Zaključujemo da su zadani ishodi u udžbenicima Hrvatskoga jezika u analiziranim udžbenicima za pojedini razred u primarnom obrazovanju sadržajno povezani te da se međusobno dopunjuju.

Ključni pojmovi: primarno obrazovanje, kurikulum, metodika hrvatskoga jezika, nastava Hrvatskoga jezika

Summary

The new curriculum *Curriculum of the subject Croatian language for primary schools and gymnasiums* (NN 10/2019) brings changes in the structuring of the content of subject Croatian language. This change directly affected the content and structure of the textbook for subject Croatian language in primary education. Educational outcomes occupy a central place in the conception of the new curriculum. In this paper - Curricular approach and methodological context in Croatian language textbooks in primary education, we consider the curricular concept and methodological context of teaching and we analyze textbooks for primary education with regard to methodological tools. A special aspect in this paper is occupied by the initial achievements.

The paper is divided into 10 chapters. The first part terminologically defines the concept of curriculum, gives a historical overview and development of curricula in the world and in Croatia. Thematic units are discussed in order to describe the implementation of curricula in Croatian language teaching. Different models of the curriculum are presented and, as a separate unit, the basic components of the curriculum model are described (goals, contents, conditions and evaluation of learning). The second part lists the subject of research - textbooks for teaching the Croatian language. The role of textbooks in the teaching Croatian language is positioned and relevant data related to the historical development of textbooks and their methodological design for teaching Croatian language are stated. The paper conceptually defines primary education in the Republic of Croatia as an educational cycle from the first four school years. In the central part, methodology is positioned as a science of teaching a subject and its correlation, i.e. the impact on the development of reading literacy.

The research part presents the analysis of the content in textbooks and manuals for teaching the Croatian language in primary education. The aim of the research is to gain insight into how many textbook units each individual outcome is frequent as dominant. Investigating the contents and structure of the textbook unit for the 1st, 2nd and 3rd grade of primary school and also the frequency of contents for individual outcomes in the teaching of the Croatian language in the 1st and 3rd grades. The key conclusion is that the set outcomes in the Croatian language textbooks for individual grades in primary education are substantively connected and that they are interconnected and complementary.

Key words: primary education, curriculum, Croatian language methodology, Croatian language teaching

1. Uvod

Hrvatski jezik u osnovnim školama nastavni je predmet koji po broju sati u nastavnom planu (175 sati godišnje) snažno utječe na jezično obrazovanje učenika. Metodike nastavnih predmeta pa tako i metodika Hrvatskoga jezika ima nezamjenjivu ulogu u oblikovanju i izvođenju odgojno-obrazovnog procesa na svim stupnjevima obrazovanja. „Bez stečenih metodičkih kompetencija (znanja, sposobnosti i vještina) djelotvorno poučavanje nije moguće“ (Bežen, 2008, str.71). Izvođenje odgojno-obrazovne prakse s ciljem postizanja odgojno-obrazovnih ishoda kod učenika najučinkovitijim putem, smisao je metodičkog znanja i djelovanja.

Kurikul i kurikulska teorija temeljena je na četiri pitanja: *Što?* (koji ciljevi se žele postići), *Koji sadržaji?* (trebaju učenici učiti da bi se ciljevi ostvarili), *Koje metode poučavanja i učenja?* (treba primijeniti u poučavanju) i *Kako vrednovati?* (na koji način vrednovati učenje). Kurikulski pristup i metodički kontekst u izravnom su suodnosu jer metodika nastavnoga predmeta određuje sadržaje poučavanja, ishode učenja i vrednovanja.

Udžbenik je knjiga (Matijević, 2017) u kojoj se nalaze sustavno odabrani tekstovi koji učenici čitaju kako bi stjecali znanja i kompetencije važne za nastavak školovanja i budući život (čitalačka pismenost, kultura komuniciranja, učenje različitih znanstvenih i tehničkih podataka itd.) Koncept udžbenika također treba sadržavati didaktičko-metodičku uređenost koja će razvijati i unapređivati kompetencije učenika.

Predmet istraživanja u ovom radu su udžbenici i priručnici prvog, drugog i trećeg razreda Hrvatskoga jezika u osnovnoj školi. Zaključak ovoga rada usmjeren je na kurikulski pristup i metodički kontekst u udžbenicima Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju. Navedeni pokazatelji upućuju na inovativno i metodičko oblikovanje udžbenika. Metodički instrumentarij u analiziranim udžbenicima omogućuju dosezanje ishoda i kurikulski interdisciplinarni pristup poučavanja.

2. Kurikuluski pristup i metodički kontekst

2.1. Terminološko određenje kurikula

Kurikuluski pristup i metodički kontekst poučavanja u nastavi Hrvatskoga jezika utemeljuje se na teoriji kurikula. Naziv kurikul (Rosandić, 2005) obuhvaća ova tri osnovna značenja: sadržaj odgojno-obrazovnog procesa, aktivnosti koje se odnose na planiranje, primjenu i vrednovanje kurikula te operacionalizaciju koncepta kurikuluskog razvoja.

„Suvremena kurikuluska teorija nastala je tako da su američki psiholozi primijenili psihologijske spoznaje o učenju na problematiku razvoja programa, poučavanja i vrednovanja obrazovnih postignuća. Kako učenje na doživljajnoj i ponašajnoj razini istražuje psihologija (a na organskoj neuroznanost), to je razvoj eksperimentalne psihologije u dvadesetom stoljeću omogućio da se problematika nastave znanstveno objasni i praktično unaprijedi“ (Gagne 1989. prema Pastuović, 2012, str. 277).

Riječ *kurikulum* dolazi iz latinskog jezika u kojem označava tijek ili slijed koji opisuje optimalan put djelovanja i dolaska do određenog cilja. Autor (Previšić, 2007) navodi kako se do najpovoljnijih rezultata dolazi kroz nekoliko procesa a to su: planiranje, organizacija, izvođenje i kontrola. Također, napominje kako se prema nekim istraživanjima riječ *curriculum* javlja prvo u pedagogiji na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće i u tom vremenu označava redoslijed učenja nastavnih cjelina po godištim, što su tada poistovjećivali s nastavnim planom i programom. Ratke i Komensky u svojim djelima *Methodus didactica* i *Didactica magna* iznose širi nacrt ciljeva, planova, programa, organizacije i postupaka u nastavi te time reformiraju srednjovjekovni školski kurikulum. (Previšić, 2007)

Povijest kurikula možemo pratiti u knjizi Colina J. Marsha *Kurikulum – temeljni pojmovi* (Colin J. Marsh: *Key Concepts for Understanding Curriculum. The Falmer press, London/New York/Philadelphia, 1992*). Isti autor navodi da je razvoj kurikula počeo početkom 20. stoljeća kada su pedagoški stručnjaci u Sjedinjenim Američkim Državama na nov način usmjerili obrazovne pristupe okrenute djeci.

„Dewey je zagovarao neku vrstu obrazovanja usmjerena na dijete, u kojem bi djetetove praktične aktivnosti mogle biti usmjerene na društvene potrebe. Zagovaratelji pristupa individualizacije učenja u Sjedinjenim Američkim Državama proizveli su uspješne programe – primjerice, Gary-plan (1918): usmjerenost na aktivnost, potrebe društva, Dalton-plan (1925): uporaba radnih listova i predmetni kabineti te Winnetka-plan (1927): kurikulum podijeljen na 'pomoćne predmete' i 'djelatne predmete' samostalno

samopoučavanje u pomoćnim predmetima. Drugi pokušaji uvođenja kurikuluma usmjerenih na dijete potaknuli su osnivanje eksperimentalnih škola. Dewey je 1896. otvorio kabinetsku školu pri Sveučilištu u Chicagu, a mnogi pedagoški stručnjaci slijedili su njegov primjer na drugim sveučilištima“ (Colin J. Marsh, 1994, (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2011) str. 219).

Društvo za progresivno obrazovanje doživjelo je veliki uspjeh 30-ih godina 20. stoljeća kada su pokrenuli istraživanje u kojem je 30 škola prihvatilo osam godina provoditi kurikule usmjerene na djecu. Kada su uspoređivali učenike koji su bili upisani na sveučilište i one koji su išli u redovitu srednju školu, pokazalo se da učenici u eksperimentalnoj skupini nisu bili prikraćeni, nego su imali bolje ocjene na sveučilištu i postizali bolje rezultate na testovima stvaralaštva, mišljenja i društvene osviještenosti. (Colin J. Marsh, 1994)

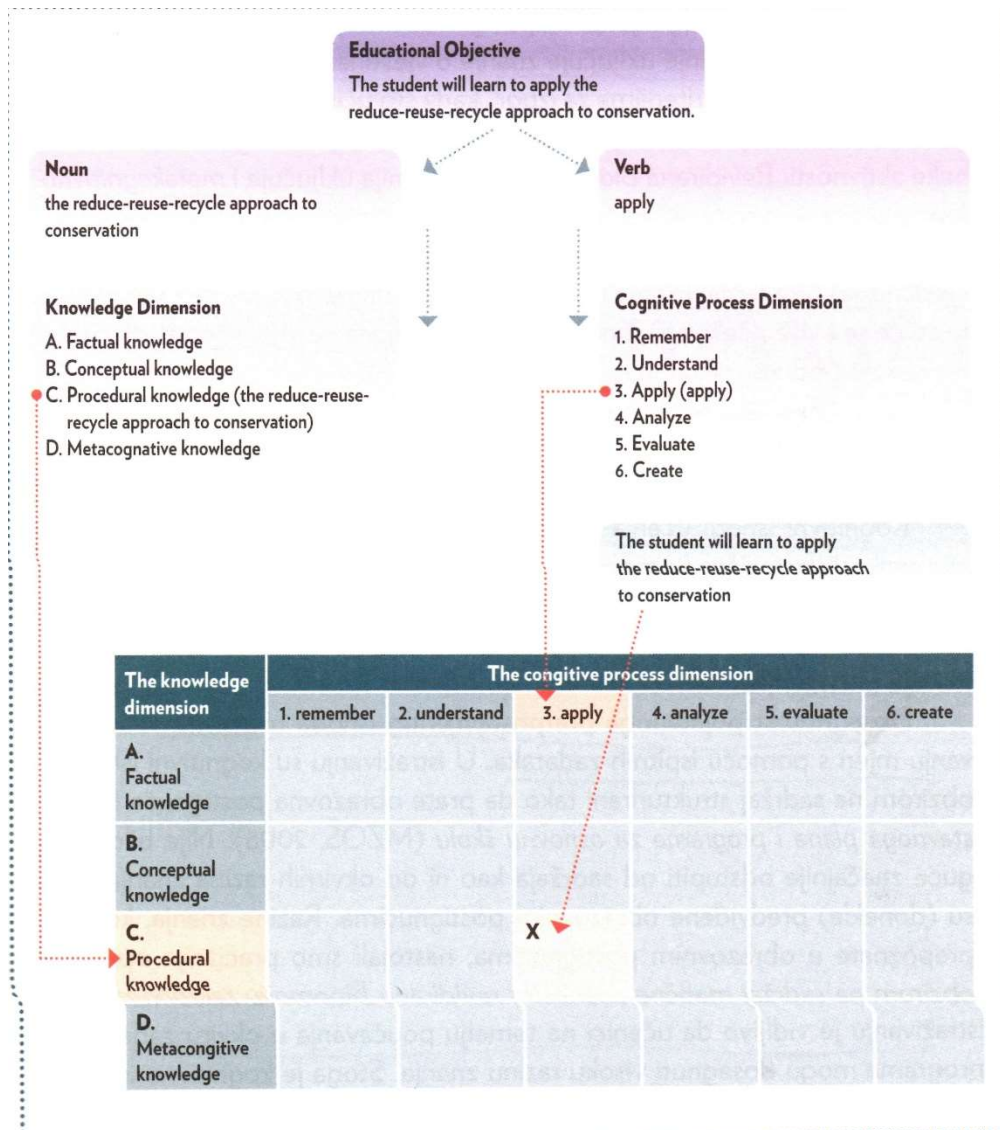
Terminološko određenje kurikula možemo pratiti i u hrvatskoj literaturi u knjizi *Cindrić, Miljković, Strugar Didaktika i kurikulum*, 2016. „U propagiranju američkog obrazovnog koncepta i prijenosu teorije kurikuluma u Europu osobito je bio značajan S. B. Robinsohn, tadašnji direktor UNESCO-va instituta za pedagogiju u Hamburgu“ (Cindrić, Miljković, Strugar, 2016, str. 78).

Prema (Previšić, 2007) Benjamin S. Bloom, 1956. godine učinio je prvi važniji korak u području novog pristupa kurikula objavivši svoju prvu knjigu o klasifikaciji i taksonomiji kognitivnog razvoja i ciljeva učenja (*Taxonomy of Educational Objectives*).

Taksonomija se može smatrati, piše Bloom, „klasifikacijom onih oblika reagiranja i ponašanja učenika koji predstavljaju željene rezultate odgojnog procesa“. (Cindrić, Miljković, Strugar, 2010, str. 122) Možemo iz priloženog zaključiti da se klasificira željeno ponašanje učenika (kako učenici reagiraju, misle i osjećaju nakon što su bili izloženi utjecaju nastave i svoga učenja). Također, Bloom u taksonomiji određuje šest kategorija, a svaka od njih ima potkategoriju koje se nalaze u kognitivnom (spoznajnom) području. „Kategorije su poredane tako da slijede načelo od jednostavnijeg k složenijemu verbalnom postignuću te od konkretnoga prema apstraktnom znanju“ (Cindrić, Miljković, Strugar, 2010, str.122).

Novija literatura u Hrvatskoj pozicionira u kurikulskom kontekstu sadržaje, ishode i vrednovanje u nastavi Hrvatskoga jezika. Knjiga (Kolar Billege, 2020) *Sadržaj, ishodi i vrednovanje u Hrvatskom jeziku – metodički pristup* navodi da se ishodi učenja određuju na temelju jezičnih sadržaja po Bloomovoj revidiranoj taksonomiji koju Anderson i Krathwohl (2001)

prikazuju u knjizi *Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Također, je znanstveno vrijedna po tome što povezuje razine znanja i kognitivne procese. Uvrštavanje ishoda u taksonomsku tablicu prikazano je na *Slici 1*.

Slika 1. Grafički prikaz uvrštavanja ishoda u taksonomsku tablicu
 (Anderson i Krathwohl, 2001, str. 32) (Kolar Billege, 2020, str. 115)

Grafički prikaz strukturiran je kao tablica u čija se polja mogu upisati obrazovni ishodi. Ishodi (eksplicitni ili implicitni) obuhvaćaju i razine znanja a ona su:

- „*činjenična znanja* – podaci o objektima i činjenicama te njihovim odnosima. Ta su znanja korisna i upotrebljiva jer uspostavljaju veze između varijabli, a govornicima jezika stoji na raspolaganju velika količina činjeničnoga znanja pohranjena u dugotrajnoj memoriji. To se znanje stječe eksplicitno, svjesnim naporom, i priziva se svjesno (Erdeljac, 2009)
- *konceptualno znanje* – uključuje znanje klasifikacija, kategorija, principa i generalizacija, teorija, modela i struktura
- *proceduralno znanje* – uključuje znanje o vještinama i algoritmima, tehnikama i metodama te kriterijima za izbor „kada što učiniti“, znanje koje omogućava provedbu neke aktivnosti
- *metakognitivno znanje* – znanje o spoznaji općenito, kao i svijest i znanje o spoznaji pojedinca. Podrazumijeva svjesnost o vlastitome znanju pri izboru strategija rješavanja problema“ (Kolar Billege, 2020, str. 115-116).

Polja tablice nalaze se na sjecištu razina znanja i kognitivnih procesa. Kognitivnu procesi su: prisjećanje, razumijevanje, primjena, analiza, vrednovanje, stvaranje/sinteza koji se mogu klasificirati u ovome taksonomskom okviru. (Kolar Billege,2020) „U skladu s time važno je metodičkim pristupom odrediti sadržaje i ishode (pa i kognitivne) tako da se uključuje stjecanje cjelovitog znanja na razinama koje omogućavaju primjenu jezičnog znanja u jezičnoj upotrebi“ (Kolar Billege, 2020, str. 116).

Teoretičari kurikula i kurikulska istraživanja upućuju na dugotrajnost preispitivanja i provjeravanja vezana uz aktualnu društvenu situaciju, stanje u znanosti, postignuća u odgojno-obrazovnim znanostima te odgojno-obrazovnom sustavu u njegovoj integriranoj vertikali. (Rosandić, 2005)

Terminološko određenje kurikula naznačeno je i u *Leksikonu odgojno-obrazovnih znanosti* (2017), a obuhvaća sveukupna iskustva učenja koja neka školska zajednica planira, ostvaruje i vrednuje u vidu jasno izraženih formativnih ciljeva. (Marjanović, 2017)

Kurikulski pristup i metodički kontekst mora uvažavati znanstvene spoznaje temeljene na kurikulskoj teoriji.

2.2. Nacionalni kurikulum u Republici Hrvatskoj

Leksikon odgojno-obrazovnih znanosti (2017) Akademije odgojno-obrazovnih znanosti navodi ove sastavnice: „nastanak aktualne ideje kurikula (Ralph Tyler), temeljna načela za kurikulum i poučavanje, prvi razvoj kurikula (dijagnoza potreba, formulacija ciljeva, odabir sadržaja, organizacija sadržaja, odabir iskustava učenja, organizacija iskustava učenja, određenje onoga što se mora vrednovati), razvoj kurikula u Europi, razvoj kurikula u Italiji te novi pravci kurikula u SAD-u“ (Marijanović, 2007, str. 515-518).

„Nacionalni okvirni kurikulum temeljni je dokument u kojemu su prikazane ove sastavnice: vrijednosti, ciljevi, načela, sadržaj i opći ciljevi odgojno-obrazovnih područja, vrjednovanje učeničkih postignuća te vrjednovanje i samovrjednovanje ostvarivanja nacionalnoga kurikulumu. Središnji dio Nacionalnoga okvirnoga kurikulumu čine učenička postignuća za odgojno-obrazovna područja, razrađena po odgojno-obrazovnim ciklusima te opisi i ciljevi međupredmetnih tema koje su usmjerene na razvijanje ključnih učeničkih kompetencija. Osnova je za izradbu nastavnoga plana primjerenoga opterećenju učenika, razradbu predmetne strukture unutar odgojno-obrazovnoga područja, određivanje predmeta i modula jezgrovnoga i diferenciranoga (razlikovnoga) kurikulumu (izbornih predmeta i modula), te školskoga kurikulumu“ (NOK, 2011, str. 16).

Kurikulske promjene u Hrvatskoj počele su kasnije nego u zemljama Europske unije. Kao polazište izrađeni su strateški dokumenti tijekom 2000-ih godina te je izmijenjen nastavni plan i program (Nastavni plan i program za osnovnu školu, HNOS, 2006). Izradom Strategije za izradbu i razvoj nacionalnog kurikulumu 2007. godine stvorena je programska osnova za razvoj novog modela nacionalnog kurikula. Današnji nacionalni okvirni kurikulum izrađen je 2011. godine koji stavlja u središte razvoj temeljnih kompetencija učenika/učenica. Važno je naglasiti da za razvoj nacionalnog kurikula pojam koherencije ima dublje značenje te da usklađenost i povezanost nastavnih predmeta obuhvaća povezanost svih komponenti kurikulskog sustava (vrednovanje učeničkih postignuća, način poučavanja, obrazovanje i profesionalni razvoj učitelja i nastavnika, nastavne materijale i sl.) Pretpostavka dobrog funkcioniranja svake njegove komponente jest dobro definiranje i realizacija svake pojedine komponente kurikula. (Baranović, Domović, Vidović, 2013)

Dokument „Kurikulumski pristup promjenama u osnovnom školstvu – razrada okvirnog plana i programa u funkciji rasterećenja učenika (razredna nastava) (Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, 2002) donosi novosti koje se odnose na:

(1) strukturiranje sadržaja i programa za Hrvatski jezik po nastavnim cjelinama (koje su strukturirane po predmetnim područjima i jezičnim aktivnostima (djelatnostima) te stoga primjerene za analitičko praćenje/ocjenjivanje) i

(2) određivanje zadaća nastavnoga predmeta (koje su određene preciznije nego u dotadašnjim programima, ali ne posve precizno.) Sadržaj Kurikuluma nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (NN 10/2019) obuhvaća ove sastavnice: svrhu i opis; odgojno-obrazovne ciljeve učenja i poučavanja; strukturu – područja predmetnoga kurikuluma; odgojno-obrazovne ishode, sadržaje i razine usvojenosti po razredima i organizacijskim područjima. Struktura nastavnoga predmeta Hrvatski jezik uspostavljena je ovim područjima: *Hrvatski jezik i komunikacija, Književnost i stvaralaštvo, Kultura i mediji*“ (Kolar Billege, 2020, str. 23).

Od školske godine 2019-2020. u Republici Hrvatskoj u odgojno-obrazovni sustav implementiran je dokument *Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (NN10/2019)*. (Budinski,2019) Navedeni dokument bio je u eksperimentalnoj provedbi u od 2019. do 2021. godine. Rezultati eksperimentalne provedbe nisu dostupni znanstvenoj zajednici.

2.3. Problematika nacionalnog kurikula Hrvatskoga jezika

Inovacija u *Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (NN10/2019)* je u planiranju i programiranju i ishodovnoj strukturi. U ovom poglavlju razložiti ćemo neke problemske teme koje su se pojavile uvođenjem kurikula u nastavu Hrvatskoga jezika. Prateći problematiku kurikula hrvatski su znanstvenici i metodičari upućivali na ove važne znanstvene postavke.

„Odgojno-obrazovni sustav je u Hrvatskoj centraliziran i nastavnici nemaju previše mogućnosti utjecaja na plan i program rada, mogu tek samostalno birati udžbenike s popisa koji je odobren od Ministarstva znanosti i obrazovanja i sporta. Analizirajući kurikule razvijenih zemalja Europske unije Bežen (2013) naglašava kako je kreiranje nacionalnog kurikula Hrvatskoga jezika golem posao jer je potrebno pomno razraditi polazište Nacionalnog obrazovnog kurikuluma i doraditi koncepcije unutar njega“ (Lazzarich, 2017, str. 31).

U nastavi Hrvatskoga jezika od 1991. do 2019. sadržaj plana i programa je bitno mijenjan. U Nastavnome planu i programu za osnovnu školu iz 1991. godine godišnji i tjedni broj sati redovite nastave Hrvatskoga jezika bio je najmanje 210 sati godišnje po razredima što je tjedno u

primarnom obrazovanju bilo šest sati nastave Hrvatskog jezika. U 49 škola u RH, prema Hrvatskome nacionalnome standardu (MZOŠ, 2006), realizirala se eksperimentalna provedba programa te je propisan plan i program u kojem je znatno smanjen sadržaj Hrvatskoga jezika te je satnica manja u odnosu na 1991. godinu (sa šest na pet sati tjedno). Autorica (Kolar Billege, 2020) također napominje kako prije izmjene programa nisu provedena znanstvena istraživanja o sadržajima kojima učenici mogu ovladati, a kojima ne mogu, nego je bio cilj smanjiti sadržaj opsegom i dubinom radi „rasterećenja učenika“. „Rasterećenje je nekritički provedeno, što znači da nije određen optimalan sadržaj koji bi omogućio nesmetano napredovanje u obrazovnome procesu kroz cikluse. U programskoj je strukturi svih programa vidljivo djelomično nepoštivanje vertikalno-spiralnoga programiranja, odnosno nepoštivanja zakonitosti matične znanosti“ (Kolar Billege, 2020, str. 24).

Navedena autorica (Kolar Billege, 2020) zaključuje da je odluke potrebno temeljiti na metodičkom pristupu te da se treba uvažavati struktura matičnih znanosti, teorija didaktičkog/metodičkog transfera i spoznaje temeljnih odgojno-obrazovnih znanosti.

Osim rasterećenja programa, odnosno sadržaja (Lazzarich, 2017) također smatra da bi valjalo povećati satnicu nastave Hrvatskoga jezika u svim obrazovnim ciklusima, prije svega u primarnom obrazovanju. Napominje kako su učenici tijekom povijest slušali i po 6 sati tjedno materinskog jezika. (Nastavni plan osnovne škole u Hrvatskoj 1960.)

„Mnoga su od propisanih obrazovnih postignuća neprecizno formulirana, a procjena uspješnosti učenika u dosezanju obrazovnog postignuća može se temeljiti isključivo na subjektivnoj procjeni učitelja jer nema definiranih standarda postignuća kao ni standardiziranih ispita za unutarnje vrednovanje (ni sumativno ni formativno). Razine postignuća nisu jasno definirane, a ipak se u praksi dosezanje obrazovnog postignuća ocjenjuje brojčanim ocjenama od 1 do 5“ (Kolar Billege, 2020, str. 34-35).

Također (Kolar Billege, 2020) daje primjer da je u kurikulumu navedeno da su razine zadaća različite zahtjevnosti: od prepoznavanja i ponavljanja, razumijevanja i primjene, analize, kritičkog prosuđivanja, povezivanja i uređivanja podataka te kreiranja zaključaka, no to se ne može zamijetiti u području gramatike. Naime, većina je zadaća određena na razini prepoznavanja koja je ujedno i najniža razina, bilo da se radi o faktografskome, konceptualnome ili proceduralnome znanju.

Problematika nacionalnog kurikula za Hrvatski jezik tema je interdisciplinarnih znanstvenih istraživanja koja upućuju na manjak gramatičkih sadržaja. „Pojedina istraživanja pokazuju kako mnogi učitelji smatraju da učenici u sklopu Hrvatskog jezika ne stječu dovoljno znanja za nesmetan prijelaz u peti razred, stoga bi valjalo ponuditi više jezičnih sadržaja“ (Lazzarich, 2017, str. 33).

(Vujčić, 2013) navodi da treba posebno istaknuti problem izbora predmeta, organizaciju i njihov raspored u školskom obrazovnom planu. Sam izbor predmeta nije uvjetovan samo nekim objektivnim kriterijima, već i određenim ideologijama i vladajućim interesima u društvu. Potrebno je razlikovati klasifikaciju znanja i predmeta te izbor sadržaja i organizaciju samih znanja unutar svakog pojedinog obrazovnog predmeta.

Također, (Kelly, 2011) u svojoj knjizi *The Curriculum. Theory and practice* nalaže da nacionalni kurikulum ne smiju planirati političari i njihovi pomoćnici, već ga trebaju planirati stručnjaci koji su upoznati s kurikulumom iako rade u kontekstu nadležne demokratske kontrole i odgovornosti.

Young i Muller (2010) preporučuju da suvremeni kurikulum treba osigurati ravnotežu u zastupljenosti konceptualnog/temeljnog znanja, njegove povezanosti sa svakodnevnim iskustvom učenika koje daje smisao i značenje konceptima te stjecanje vještina (kognitivnih i praktičnih) koje učenicima omogućuju razumijevanje koncepata, odnosno razvijanje njihova konceptualnog mišljenja. Kurikulum treba osiguravati konceptualno razumijevanje koje nadilazi učenikovo iskustvo. (Baranović, Domović, Vidović, 2013)

Problematiku Nacionalnog kurikulumuma Hrvatskoga jezika (NN 10/2019) potrebno je interdisciplinarno sagledavati, znanstveno istražiti njegovu eksperimentalnu primjenu te na temelju dobivenih empirijskih pokazatelja revidirati potrebne segmente navedenog dokumenta.

2.4. Kompetencijski model kurikula

Kompetencijski model kurikula obuhvaća:

- a) opisivanje poželjnih ishoda učenja učenika određene dobi i određenog predmeta
- b) opisivanje mogućih putova do poželjnih znanja i vještina. (Pastuović, 2005)

Priloženi kompetencijski model znatno olakšava dizajniranje programa i izvođenje poučavanja u modeliranju kompetencija te interdisciplinarno sudjeluju znanosti edukacijske psihologije i metodike nastave pojedinih predmeta. Naziv *kompetencije* označava različite pojmove kao što su sposobnosti, znanja, specifične vještine te motivativno-akcijske osobine kao što su vrijednosti, stavovi i navike. Podjela različitih kompetencija približno odgovara taksonomiji ciljeva učenja na kognitivne, psihomotorne i afektivne (obrazovne i odgojne) ciljeve učenja. (Pastuović, 2005)

(Baranović, 2006) definira kompetenciju kao paket transfernoga, multifunkcionalnog znanja, vještina i stavova koje trebaju imati svi pojedinci za svoje samoostvarenje i razvoj, uključenost u društveni život i zaposlenost. One trebaju biti stvarane tijekom obrazovanja ili usavršavanja te trebaju biti polazištem za daljnje učenje kao dio cjeloživotnog učenja.

Europski je parlament 2006. donio dokument pod nazivom „Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje – Europski kompetencijski okvir (Vujčić, 2013, Baranović, 2006, Kolar Billege, 2020) navode sljedeće kompetencije:

- *Komunikacija na materinskom jeziku* (osposobljavanje za pravilno i stvaralačko usmeno i pisano izražavanje i tumačenje koncepata, misli, osjećaja, stavova i činjenica).
- *Komunikacija na stranom jeziku* (osposobljavanje za razumijevanje, usmeno i pisano izražavanje te međukulturalno razumijevanje na stranom jeziku).
- *Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnici* (osposobljavanje učenika za razvijanje i primjenu matematičkog mišljenja u rješavanju problema u nizu različitih svakodnevnih situacija te osposobljavanje za primjenu prirodoslovnog znanja).
- *Digitalna kompetencija* (osposobljavanje za sigurnu i kritičku uporabu informacijsko-komunikacijske tehnologije za rad, uporabu računala za pronalaženje, procjenu, pohranjivanje, stvaranje, prikazivanje i razmjenu informacija te razvijanje suradničkih mreža preko interneta).

- *Metodička kompetencija* (učiti kako učiti) (osposobljenost za proces učenja i ustrajnost u učenju, organiziranje vlastitog učenja, što uključuje učinkovito upravljanje vremenom i informacijama kako u samostalnom učenju tako i pri učenju u skupini).
- *Socijalna i građanska kompetencija* (obuhvaća osposobljenost za međuljudsku i međukulturalnu suradnju).
- *Inicijativnost i poduzetnost* (odnosi se na sposobnost pojedinca da ideje pretvori u djelovanje, a uključuje stvaralaštvo, inovativnost i spremnost na preuzimanje rizika te sposobnost planiranja i vođenja projekata).
- *Kulturna svijest i izražavanje* (odnosi se na svijest o važnosti kulture, prepoznavanje lokalne, nacionalne i europske kulturne baštine te osposobljavanje učenika za razumijevanje kulturne i jezične raznolikosti Europe i svijeta, odnosno razvijanje svijesti učenika o važnosti kulture u svakodnevnom životu“ (EP, 2006; Smjernice 2012) prema (Vujčić, 2013, str. 294-295).

Novi pristup kurikula stavlja u središte učenikova postignuća te je naglasak na očekivana znanja i vještine i kompetencije koje učenici trebaju steći na završetku određenog perioda obrazovanja. (Baranović, 2006)

„Pojam kompetencije obuhvaća znanja, ali i brojne druge psihološke, socijalne i iskustvene sastavnice. Znanje podrazumijeva kogniciju, a kompetencije osposobljenost za obavljanje zadataka. Kompetencije nema bez znanja te zbog toga je učenje temeljni preduvjet razvoja i postojanja kompetencije“ (Kolar Billege, 2020, str. 112).

Kompetencijski model za pojedina područja mora obuhvatiti sadržaje poučavanja, ishode učenja te moguće metodičke pristupe i sustave da bismo bili sigurni da je mogući model prihvatljiv za primjenu u neposrednom odgojno-obrazovnom radu.

2.5. Tradicionalni i konstruktivistički model kurikula

„Noviji kurikuli, koji prolaze od koncepta znanja kao socijalne konstrukcije, vide znanje kao produkt i odgovor na promjenjive ekonomske i socijalne potrebe društva, a ne kao univerzalne, vječne istine odvojene od društvenog konteksta i svrhe, kao što to čine tradicionalni kurikuli“ (Baranović, Domović, Vidović, 2013, str. 12).

Tradicionalni model kurikula koncipiran je kao predmetni kurikulum u kojem nastavni predmet prožimaju znanstvene discipline čije ih granice omeđuju i diferenciraju. Slabosti i nedostaci ovog koncepta kurikula su elitizam i nepovezanost sa životom i iskustvom učenika.

Također ne zadovoljava politički prijedlog za povećanje pristupa obrazovanju te ne omogućuje stjecanje znanja koje zahtijeva ekonomija. *Konstruktivistički model kurikula* nastao je kao kritika na tradicionalni model te pridaje važnost kontekstualnom i funkcionalnom znanju, tj. znanje koje odgovara na promjenjive ekonomske i društvene potrebe a ujedno osposobljava učenike za život u takvom kontekstu. Ovaj model stavlja u središte iskustvo učenika u procesu poučavanja i učenja, a pritom se poučavanje i učenje podrazumijeva kao proces u kojem učenici uz pomoć učitelja sami konstruiraju svoje znanje. Danas je ovaj model kurikula kritiziran zbog toga što preveliku važnost daje specifičnim znanjima od trenutačne važnosti te zapostavlja temeljna (konceptualna znanja) bez kojih nije moguće razumjeti svijet. Također se podcjenjuju razlike između učitelja i učenika u pedagoškom procesu koji omogućava učenicima pristup specijaliziranim znanjima. (Baranović, Domović, Vidović, 2013)

„Donošenjem Nacionalnog okvirnog kurikula u Hrvatskoj je na programskoj razini stvoren dokument koji znači višestruki zaokret u razvoju nacionalnog kurikula. On je naznačio orijentaciju na izradu koherentnog kurikulskog sustava, orijentaciju na prijelaz od tradicionalnog na sadržaje orijentiranog kurikula, na kurikulum temeljen na ishod učenja, odnosno na kurikulum usmjeren na razvoj temeljnih kompetencija potrebnih za cjeloživotno učenje“ (Baranović, Domović, Vidović, 2013, str. 9).

Tradicionalni i konstruktivistički model kurikula opisali su navedeni autori, stoga je potrebno navedene spoznaje uvažavati u strukturiranju suvremenog modela kurikula.

2.6. Kurikulski koncept i relevantne sastavnice

Prema (Cindrić, Miljković i Strugar, 2010, str. 80) „temeljni model kurikulumskog plana predložili su Herrick i Tyler. Kurikul danas možemo nazvati filozofijom odgoja i obrazovanja koja treba odgovoriti na četiri temeljna pitanja:

- *Što?* (ciljevi: što se želi postići odgojem i obrazovanjem te za što učenici trebaju biti osposobljeni)
- *Koji sadržaji?* (što učenici trebaju učiti da bi se ciljevi ostvarili a učenici bili kompetentni)
- *Kakva organizacija i koje metode poučavanja i učenja?* (kako organizirati učenje da bi bilo uspješno i produktivno)
- *Kako vrednovati?* (na koji način trebamo mjeriti ili procjenjivati rezultate učenja)“ (Cindrić, Miljković i Strugar, 2010).

Uspješan model kurikulskog sustava prikazan je na Slici 2. Na prikazanoj shemi uočeni su elementi kurikulskog sustava i međudjelovanje kurikulskih elemenata (procesa i okoline).

Slika 2. Međudjelovanje kurikulumskih elemenata (procesa) i okoline

(Bežen, 2008, str. 208)

„Model pokazuje da su svi elementi sustava međuovisni. Sadržaji učenja ne ovise samo o ciljevima učenja nego i o uvjetima u kojima se učenje odvija te o rezultatima vrednovanjima.“ Na temelju rezultata vrednovanja planiraju se potrebne promjene kako bi učenik dosegnuo ishod učenja. „Model se utvrđuje s pomoću tehnika *kurikulumske planiranja* koji u terminima teorije sustava predstavljaju organizacijske procese i sadržaj koji su posebni dijelom *kurikulumske teorije*“ (Pastuović, 2012, str. 279; 281).

Također možemo primijetiti da su tri od četiri elemenata kurikulskog sustava povezana s okolinom. Vidimo da o prirodnim i društvenim uvjetima ovise zahtjevi što se postavljaju u odnosu na obrazovanje i odgoj. Potrebni ciljevi učenja (kompetencije) djeluju na ostale sastavnice kurikula te postoji metodička problematika u kurikulskoj teoriji koja je djelomice sadržana u uvjetima

učenja iako se u njima ne iscrpljuje primarno jer metodiku osobito zanimaju sadržaji i ishodi učenja. (Bežen, 2008)

U metodičkoj i edukološkoj literaturi opisane su sastavnice predloženih kurikulskih modela. (Rosandić, 2003; Rosandić, 2005; Pastuović, 2012) predstavljaju ovaj sedmočlani model kurikula koji se oblikuje:

- *Utvrđivanjem potreba* (razlozi stvaranja kurikula)
- *Iskazivanjem ciljeva* (usklađivanje ciljeva s društvenim potrebama i zahtjevima budućnosti)
- *Izborom sadržaja* (usklađivanje sadržaja, potreba i ciljeva)
- *Organizacijom sadržaja* (programiranje)
- *Izborom načina učenja* (strategija učenja i poučavanja, usklađivanje sadržaja, ciljeva i strategija)
- *Organizacijom poučavanja i učenja* (metode, oblici, sredstva)
- *Metodama vrednovanja* (instrumentarij vrednovanja).

„Curriculum uzima znanstvenu matricu kao podlogu za izgrađivanje didaktičke matrice. Izvorni znanstveni sadržaj postaje odgojno-obrazovni sadržaj koji se pojavljuje u novoj strukturi s novim funkcijama. Pri strukturiranju nastavnog predmeta teorija curriculuma postavlja pitanje: koje znanstvene sadržaje odabrati i 'pretvoriti' u nastavne sadržaje, kako ih rasporediti (prema kriterijima znanstvene sistematike ili prema autonomnim didaktičkim kriterijima), na kojoj razini razvijati odabrane sadržaje, kako ih artikulirati u nastavni predmet, smjestiti u uže i šire didaktičko okruženje“ (Rosandić, 2003, str. 18).

Kurikulski koncepti mogu se pratiti prema ovim autorima (Bežen, 2008; Pastuović, 2012; Kolar Billege 2020; Cindrić, Miljković, Strugar, 2010; Previšić, 2007; Lazzarich, 2017) Isti autori navode ove sastavnice kurikulskog modela:

- *Ciljevi poučavanja/učenja* (utvrđivanje potreba za učenjem nekih sadržaja i formulacija ciljeva)
- *Sadržaj poučavanja/učenja* (program – podrazumijeva izbor i strukturiranje sadržaja)
- *Uvjeti poučavanja/učenja* (organizacija, strategija, metode i sredstva u obrazovnom/nastavnom procesu)
- *Vrednovanje rezultata poučavanja/učenja.*

3. Ciljevi učenja i ispitivanje odgojno-obrazovnih potreba

Pri analizi potreba za razvoj kurikula potrebno je razlikovati ciljeve obrazovanja i odgoja od ciljeva učenja. *Ciljevi obrazovanja* su osigurati prikladne inpute za održivi društveni razvoj i aktualizaciju potencijala pojedine osobe. *Ciljeve učenja* definiramo kao znanja, psihomotorne vještine, vrijednosti, stavovi i navike koje osobu osposobljavaju za ostvarivanje ciljeva obrazovanja. Oni trebaju biti klasificirani u skladu s taksonomijom ciljeva na kognitivne (znanja), psihomotorne i afektivne, tj. vrijednosti stavove i navike. Ciljevi se mogu ostvarivati na različitim razinama. Ako želimo konačnu listu svih ciljeva učenja, onda trebamo uzeti u obzir i ostale elemente kurikulskog sustava. Elemente kurikulskog sustava možemo nazvati ograničenja koja proizlaze iz vanjskih (novac, zgrade i oprema, osposobljenost nastavnika, udžbenici te ostala nastavna sredstva) i unutarnjih (sposobnosti, predznanja i motivacija polaznika) uvjeta učenja. (Pastuović, 2012)

„Ciljevi učenja trebaju odgovarati na pitanja: u čemu se razlikuje polaznik prije i nakon učenja, kako ćemo znati je li polaznik doista naučio ono što je ciljevima učenja predviđeno? Na ta se pitanja može odgovoriti ako su ciljevi operativno definirani“ (Pastuović, 2012, str. 283).

3.1. Sadržaji učenja u strukturi kurikula

Sadržaji učenja prije svega ovise o ciljevima učenja te o rezultatima vrednovanja učeničkih postignuća. Ako su postignuća nedostatna, potrebno je redefinirati ciljeve, a preko njih i sadržaje. Metodološke implikacije ovih relacija sastoje se u tome da se sadržaji obrazovanja redefiniiraju onda kada se promijene ciljevi obrazovanja i odgoja. (Bežen, 2008)

„Pri određivanju sadržaja učenja u kurikulskom kontekstu najvažnije je razmatrati ova pitanja:

- Kako odabrati i čime opravdati izbor sadržaja obrazovanja i odgoja?
- Kako organizirati (rasporediti) znanja i ostale sadržaje unutar programa?“

(Pastuović, 2012, str. 283)

Odabir sadržaja treba biti povezan s postavkama matične znanosti, izmijenjen metodičkim prijenosom (transferom) u skladu sa spoznajama odgojno-obrazovnih znanosti. Nastava Hrvatskoga jezika uključuje sadržaje za cjelovit razvoj kognitivnih, afektivnih i socijalnih kompetencija. Zadaci su strukturirani na mikrorazini na način da objedinjuju kurikulske međupredmetne teme (Osobni i socijalni razvoj; Građanski odgoj i obrazovanje; Učiti kako učiti;

Poduzetništvo; Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša; Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije) i područja temeljnih kompetencija. (Kolar Billege, 2020)

Sadržaji (Pastuović, 2012) se odabiru prema stupnju važnosti. Bitnim sadržajima smatraju se oni koji omogućavaju što učinkovitije ostvarivanje ciljeva učenja, tj. postizanje definiranih kompetencija na što višoj razini. Do važnih sadržaja dolazi se:

- „*Normativni ili deduktivni pristup programiranju* (polazi od neke općenite veoma važne vrednote koja služi kao putokaz pri izboru sadržaja obrazovanja i odgoja. Pri tome se kao izvor znanja koristi postojeća podjela znanja na znanstvene discipline ili se polazi od neke obrazovne doktrine. Znanje pohranjeno u znanstvenim disciplinama se pri tome prerađuje tako da bi bilo prikladno za poučavanje, pa se pretvara u znanstveno utemeljene nastavne predmete.
- *Empirijski ili induktivni pristup programiranju* polazi pri izboru obrazovnih sadržaja od životnih uloga i područja ljudske djelatnosti za koje ljude treba osposobiti obrazovanjem i odgojem. Taj pristup kao glavni izvor sadržaja uzima ciljeve učenja koji su utvrđeni ispitivanjem obrazovnih potreba.
- *Kombinirani induktivno-deduktivni pristup programiranju* očituje se u kurikulumu usmjerenom prema kompetencijama. Induktivni karakter tog pristupa sastoji se u tome što polazi od životnih potreba u suvremenom globaliziranom svijetu za koje čovjek treba obrazovanjem osposobiti kako bi se s njima mogao kompetentno nositi. Deduktivna se karakteristika pristupa očituje u tome što sadržaji obrazovanja kojim se osoba treba osposobiti crpe iz fonda postojećeg znanja akumuliranog u znanosti i vrijednosnom sustavu društva. Sadržaji su određeni i postojećim uvjetima učenja i rezultatima ranijeg vrednovanja. Odabrani sadržaji ovise o unutarnjim uvjetima učenja (sposobnosti, motivaciji, predznanju...) i vanjskim uvjetima učenja (osposobljenost nastavnika i tehnološkim mogućnostima obrazovne ustanove). Nadasve je važno da programer identificira i istakne koncepte bitne za razumijevanja i primjenu naučenoga prilikom učenja sljedećih sadržaja i sadržaja u drugim područjima. Teorija programiranja jest dijelom teorije kurikula. Teorija programiranja se temelji na spoznajama psihologije poučavanja a u pedagoškoj teoriji dijelom didaktike i metodika nastave. Programiranjem se raspoređuju sadržaji učenja u predmete, nastavne jedinice pri čemu je njihov raspored relativno fleksibilan jer ovisi o promjenljivim uvjetima učenja“ (Pastuović, 2012, str. 283-285).

3.2. *Uvjeti učenja – učenje i poučavanje*

Uvjete učenja možemo definirati kao čimbenike o kojima ovisi uspješnost nekog procesa učenja. Moguće ih je podijeliti prema tome odnose li se na svojstva osobe koja uči ili na svojstva okoline u kojoj se učenje odvija. (Pastuović, 2012)

Gagne (1974) razrađujući kurikuluski koncept zamjenjuje element „metode i organizacije“ konceptom „uvjeta učenja“ koji omogućuje bolju analizu međudjelovanja različitih čimbenika uspješnog učenja i identifikaciju onih interakcija koje objašnjavaju učinkovitost poučavanja. (Bežen, 2008, str. 208)

Unutarnji uvjeti učenja su početno stanje kognitivnih i afektivnih osobina učenika. To su intelektualne i psihomotorne sposobnosti, relevantno predznanje i nekognitivne osobine o kojima ovisi motivacija za učenje (vrijednosti, stavove i navike učenika). *Vanjski uvjeti učenja* su program (sadržaj poučavanja), učitelj, odnosno njegova osposobljenost za uspješno poučavanje, organizacije i metode poučavanja, zgrade i oprema. (Bežen, 2008, Pastuović, 2012, Bežen, Budinski, Kolar Billege, 2018, Kolar Billege, 2020)

(Pastuović, 2012) dalje piše kako vanjski uvjeti učenja trebaju osigurati optimalno odvijanje procesa učenja, a to su obrazovna organizacija (škola ili neka druga organizacija u kojoj se organizirano uči) i obiteljska sredina koja u nekoj mjeri podupire. Obrazovna se organizacija sastoji od triju glavnih elemenata: ljudi, strukturiranih organizacijskih procesa i tehnologije. Središnji organizacijski proces škole jest poučavanje, a ono predstavlja niz aktivnosti učitelja koje imaju cilj olakšati proces učenja. Autor napominje kako poučavanje može samo olakšati, ali nikako zamijeniti učenje. Smatra da je optimalan način učenja kognitivno učenje ili učenje vidom stoga se psihomotorne vještine najbolje uče kombinacijom učenja vidom, oponašanjem i pokušavanjem.

Obrazovni program ostvaruje se izvođenjem nastavnih jedinica, a svaka nastavna jedinica sastoji se od teme i odgojno-obrazovnih ishoda učenja. Za svaku nastavnu jedinicu treba odrediti vanjske i unutarnje uvjete učenja.

3.3. Vrednovanje (ishoda učenja) kurikula

- *Vrednovanje kurikula*

„Evaluacija obrazovanja je postupak kojim se utvrđuje stupanja ostvarenosti njegovih ciljeva. Svrha evaluacije jest poboljšavanje djelotvornosti obrazovanja u ostvarivanju njegovih ciljeva.“ (Pastuović, 2012, str. 300)

Autori definiraju vrednovanje kao „sustavno procjenjivanje učinaka i procesa u ostvarivanju postavljenih načela i ciljeva kurikuluma. Osim unutarnje učinkovitosti učenja (učenikovih postignuća) vrlo je važno utvrditi vanjsku učinkovitost kurikuluma koja je zapravo odnos između ulaznih sastavnica kurikuluma i učinka na okruženje odgojno-obrazovnog procesa, primjerice, na kulturne vrijednosti, odgoj i obrazovanje, gospodarstvo i dr.“ (Cindrić, Miljković i Strugar, 2010, str. 212-213).

Prati se i vrednuje:

- kvaliteta strukturnih dijelova programa (ostvarivanje i kvaliteta sadržaja) radi daljnjeg usavršavanja i mijenjanja
- ostvarenje programa i kvaliteta uvjeta poučavanja i učenja
- učinci programa (Cindrić, Miljković i Strugar, 2010).

Ciljeve obrazovanja možemo podijeliti na unutarnje i vanjske. Unutarnje ciljeve definiramo kao ciljeve učenja te željene promjene u osobinama osoba koje se obrazuju. Kognitivne (različita znanja), psihomotorne i afektivne (vrijednosti, stavovi i navike) su osobine na koje se poučavanjem nastoji djelovati. S druge strane, vanjski ciljevi edukacije su promjene u okolini obrazovanja koje su rezultat naučenih osposobljenosti. „Vanjske ciljeve nije moguće postići ako nisu ostvareni unutarnji. Vrednovanje se u kurikulumskom sustavu provjerava stupanj ostvarenosti unutarnjih, a ne vanjskih ciljeva obrazovanja“ (Pastuović, 2012, str. 300-301).

- *Vrednovanje učeničkih postignuća*

Vrednovanje učeničkih postignuća definira se kao „sustavno prikupljanje podataka u procesu učenja i postignutoj razini kompetencije: znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim načinima,

postupcima i elementima, a sastavnice su praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje“ (Kolar Billege, 2020, str. 78).

Najčešće su ove svrhe ocjenjivanja istaknute u literaturi:

- osigurati nastavnicima povratne informacije o učenikovu napretku
- učenicima osigurati povratne informacije o učenju
- motivirati učenike
- osigurati evidenciju napretka
- poslužiti kao izraz sadašnjih postignuća
- osigurati učeničku spremnost za buduće učenje. (Kolar Billege, 2020, str. 78)

„Vrednovanje učeničkih postignuća može biti unutarnje i vanjsko. *Unutarnje vrednovanje* provode sami učitelji provjeravanjem znanja i drugih postignuća svojih učenika u nekom vremenskom razdoblju dodjeljivanjem ocjena iz skale 1 do 5, s tim da je ocjena negativna, a ocjene 2-5 stupnjevi su pozitivne ocjene gdje 2 označuje najniži prolazni, a 5 najviši stupanj uspjeha. *Vanjsko vrednovanje* provodi posebna služba vrednovanja izvan škole koja učenička postignuća utvrđuje posebno pripremljenim instrumentima. U Hrvatskoj vanjsko vrednovanje provodi Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja koji je osnovan 2005. godine“ (Bežen, 2008, str. 335).

U knjizi *Sadržaji, ishodi i vrednovanje u nastavi Hrvatskoga jezika* (Kolar Billege, 2020) navode se i razlikuju ovi modeli ocjenjivanja:

- *brojčano* (model ocjenjivanja aktivnosti i postignutih rezultata na svim školskim stupnjevima, a svaki broj označava najčešće dogovoren ili nepisan opseg ili kvalitetu stečenih znanja ili sposobnosti)
- *opisno* (bilježi se individualni napredak učenika pa se na taj način smatra svrsishodnim za ocjenjivanje učenika tijekom procesa učenja i napredovanja, ono omogućava pregledniju analizu pojedinačnog i skupnog uspjeha a učenicima i roditeljima daje povratnu informaciju).
- *formativno* (ocjenjivanje tijekom procesa, uglavnom neformalno, a odvija se tijekom učenja i poučavanja; učitelju daje povratnu informaciju o radu učenika i na temelju toga ocjenjivanja učitelj procjenjuje daljnje korake u poučavanju)

- *sumativno* (ocjenjivanje koje se provodi na kraju procesa ili razdoblja poučavanja te je svrha sumativnog ocjenjivanja utvrđivanje uspjeha učenika na kraju nekog obrazovnog razdoblja (polugodište, kraj godine) prema postavljenim standardima).
- *sintetičko* (dokimološko rješenje prema kojem se za više različitih varijabli, odnosno ciljeva odgoja i obrazovanja dodjeljuje jedna sintetička ocjena obično u vidu brojke ili slova koji imaju neko dogovoreno značenje)
- *analitičko* (ocjenjivanje koje podrazumijeva procjenu više varijabli (ciljeva) obrazovnog programa. Kriteriji za vrednovanje pismenih sastavaka učenika nižih razreda osnovne škole na pokusnom nacionalnom vrednovanju šk. god. 2007./2008. u organizaciji Nacionalnog centra mogu poslužiti kao instrumentarij analitičkog pristupa vrednovanju učeničkih sastavka na temelju opisnika – ključeva za ispravljanje). (Kolar Billege, 2020)

Danas učitelj ima važnu ulogu u praćenju i procjenjivanju učenikovog znanja te njegovih sposobnosti i vještina. Učitelj praćenje učenikovih postignuća dobiva povratnu informaciju o napretku ili poteškoćama koje su nastale u procesu učenja. Dobiveni pokazatelji omogućuju učeniku metodičko strukturiranje različitih aktivnosti i metodičkih artefakata koji su prilagođeni učenicima. Opisani proces definiran je u metodici hrvatskoga jezika kao *personalizirani metodički instrumentarij* (Budinski, 2020) Takav način rada omogućuje učenikov nesmetan jezični razvoj.

4. Udžbenici u primarnom obrazovanju

4.1. Udžbenik kao knjiga u nastavi Hrvatskoga jezika

„Udžbenik je obvezni obrazovni materijal u svim predmetima, izuzev predmeta s pretežno odgojnom komponentom, koji služi kao cjelovit izvor za ostvarivanje svih odgojno-obrazovnih ishoda utvrđenih predmetnim kurikulumom, kao i očekivanja međupredmetnih tema za pojedini razred i predmet. Sadržaj i struktura udžbenika mora omogućavati učenicima samostalno učenje i stjecanje različitih razina i vrsta kompetencija, kao i vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja međupredmetnih tema“ (*Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu*, NN 116/2018, članak 3).

Izrada udžbenika u Hrvatskoj određuje se posebnim zakonom (*Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu*, NN 116/2018). Cjelovit zakon o udžbenicima donijet je dva puta: 2001. i 2006. godine.

„Osim zakonom, problematika udžbenika regulira se i provedbenim propisom – udžbeničkim standardom. Udžbenički standard pobliže utvrđuje standarde i zahtjeve kojima mora udovoljiti svaki udžbenik da bi mogao biti odobren za uporabu u školama. On pokazuje da je udžbenik kao izvor znanja projektiran po metodičkoj paradigmi pristupa odgojno-obrazovnom procesu. Standardi i zahtjevi prema udžbeniku zapravo izražavaju strukturu i koncept metodike: obrazovni proces polazi od sadržaja koje treba naučiti i koji su znanstveno verificirani, ali i prilagođeni stupnju psihofizičkog razvoja učenika (teorije didaktičke znanosti i didaktičkog prijenosa)“ (Bežen, 2008, str. 291-292).

Na temelju članka 89. Ustava Republike Hrvatske, donosim

ODLUKU

O PROGLAŠENJU ZAKONA O UDŽBENICIMA I DRUGIM OBRAZOVNIM MATERIJALIMA ZA OSNOVNU I SREDNJU ŠKOLU

Prolašavam Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu, koji je Hrvatski sabor donio na sjednici 14. prosinca 2018.

Klasa: 011-01/18-01/220

Urbroj: 71-06-01/1-18-2

Zagreb, 19. prosinca 2018.

Predsjednica
Republike Hrvatske
Kolinda Grabar-Kitarović, v. r.

ZAKON

O UDŽBENICIMA I DRUGIM OBRAZOVNIM MATERIJALIMA ZA OSNOVNU I SREDNJU ŠKOLU

I. OPĆE ODREDBE

Predmet Zakona

Članak 1.

Ovim se Zakonom uređuje postupak odobravanja, uvrštavanja u katalog, izbora i povlačenja iz uporabe udžbenika i drugih obrazovnih materijala za učenike osnovnih i srednjih škola.

Članak 2.

Izrazi koji se koriste u ovome Zakonu, a imaju rodno značenje, odnose se jednako na muški i ženski rod.

Udžbenik

Članak 3.

(1) Udžbenik je obvezni obrazovni materijal u svim predmetima, izuzev predmeta s pretežno odgojnom komponentom, koji služi kao cjelovit izvor za ostvarivanje svih odgojno-obrazovnih ishoda utvrđenih predmetnim kurikulumom, kao i očekivanja međupredmetnih tema za pojedini razred i predmet. Sadržaj i struktura udžbenika mora omogućavati učenicima samostalno učenje i stjecanje različitih razina i vrsta kompetencija, kao i vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja međupredmetnih tema.

(2) U smislu ovoga Zakona, predmetima s pretežno odgojnom komponentom smatraju se likovna, glazbena, tehnička te tjelesna i zdravstvena kultura.

(3) Udžbenik može biti tiskani i/ili elektronički, a može se sastojati od tiskanog i elektroničkog dijela. Tiskani oblik udžbenika oblikovan je na način da ne zahtijeva upisivanje rješenja ili odgovora na pitanja i predviđen je za višegodišnje korištenje.

(4) Elektronički udžbenik ili elektronički dio udžbenika mora sadržavati barem jednu od sljedećih triju značajki: dinamičko predočavanje, simulaciju (virtualni pokus) i interakciju (na relacijama učenik – sadržaj, učenik – nastavnik i/ili učenik – učenik). Radi tehničkog i metodičkog unaprjeđivanja, elektronički udžbenik ili elektronički dio udžbenika može se izmijeniti bez procedure propisane ovim Zakonom po završetku nastavne godine u kojoj je udžbenik u upotrebi, a prije početka nove školske godine.

(5) Iznimno od stavka 3. ovoga članka, tiskani udžbenik može biti radnog karaktera odnosno oblikovan na način da omogućuje upisivanje rješenja ili odgovora u razrednoj nastavi osnovne škole, i to samo za razrede i predmete utvrđene pravilnikom iz stavka 6. ovoga članka te za strane jezike u svim razredima osnovne i srednje škole. Udžbenici prilagođeni za učenike s teškoćama također mogu biti radnog karaktera.

(6) Znanstveni, pedagoški, psihološki, didaktičko-metodički, etički, jezični, likovno-grafički i tehnički zahtjevi za izradu udžbenika, kao i oblik udžbenika za pojedini predmet, razred i razinu obrazovanja, predstavljaju udžbenički standard, a utvrđuju se pravilnikom koji donosi ministar nadležan za obrazovanje (u daljnjem tekstu: ministar). Pravilnikom se utvrđuje i korištenje udžbenika za predmete s pretežno odgojnom komponentom.

Slika 3. Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu školu i srednju školu

(NN 116/2018, članak 1., 2. i 3.)

Udžbenik je namijenjen, tvrde (Bakota, Trtanj, 2013), za stjecanje znanja i omogućavanje uspješnog učenja. Da bi se postigla navedena namjena, udžbenik treba ispuniti različite zahtjeve (od jezičnih zahtjeva do zahtjeva matične struke iz koje udžbenik proizlazi). Jezik udžbenika trebao bi komunikacijsko i jezično osposobljavati učenike, a udžbenička će pitanja i zadaci u metodičkom instrumentariju poticati učenika na jezične djelatnosti (slušanje, govorenje, čitanje, pisanje). Učenik će u jezično-komunikacijskim aktivnostima biti potaknut na jezičnu proizvodnju/produkciju (tj. na govorenje i pisanje), odnosno na jezično primanje/percepciju (tj. na slušanje i čitanje).

4.2. Povijesni razvoj udžbenika

Knjigama koje su prve pisane za potrebe obrazovanja koristili su se pretežno učitelji koji su učenicima prepričavali i tumačili sadržaj obrazovne knjige. U početku (prije pojave pisanje riječi) najvažnija ljudska znanja prenosila su se usmenom predajom ili su bila učena napamet. Prva tiskana knjiga bila je Gutembergova Biblija, 1455. Tiskana knjiga kao komunikacijski medij omogućila je pisanje knjiga za školske potrebe te se mogao školovati veći broj mladih i odraslih. Model koji je osmislio Komensky (didaktičko osmišljavanje razredno-predmetno-satnog sustava) bio je kritiziran tri i pol stoljeća, ali je i dalje temelj današnje nastave u školi. (Matijević, 2017)

U *staroj školi* (18. i 19. stoljeća) zadatak je udžbenika bio da tekstovno konkretizira službene nastavne programe u skladu s odgovarajućom naučnom sistematikom prevedenom u nastavni predmet. Sukladno tome, tekstovno izlaganje u udžbeniku predstavljalo je dominantan način izražavanja autora. Učenicima je učenje iz takvih udžbenika bilo prilično teško te se ono uglavnom svodilo na stalno čitanje i brojno reproduktivno ponavljanje sadržaja teksta radi memoriranja. Iz svega navedenog možemo zaključiti da u staroj školi udžbenici nisu bili naročito didaktički oblikovani; oni su značili konkretizaciju nastavnih programa, odnosno opsegom smanjene naučene sistematike za pojedini predmet. (Poljak, 1980)

Nova škola (prijelaz iz 19. u 20. stoljeće i prvo desetljeće 20. stoljeća do Drugoga svjetskog rata) nastaje kao reakcija na staru školu u svim njezinim didaktičkim postavkama, pa tako i s obzirom na koncipiranje udžbenika. Autori udžbenika zahtijevali su da se učenike upućuje na izvođenje određene aktivnosti. Pri tome se misli na određeni rad te po tome udžbenik postaje radna knjiga u kojoj učenici treba iznijeti što i kako trebaju raditi. Također se zapostavljalo stjecanje

sistematskog znanja iz udžbenika na osnovi izloženih nastavnih sadržaja i orijentiranje učenika na rad kao na primarni izvor znanja. (Poljak, 1980)

Prema (Matijević, 2017, str. 78-79) „početkom prošlog stoljeća udžbenici su donosili zbirku tekstova kojima se učitelj koristio kao polazištem za objašnjavanje nastavnih sadržaja, a učenici za dodatno samostalno učenje kod kuće. U čitankama su se nalazili književni i umjetnički tekstovi, a u udžbenicima za predmete iz područja prirodnih i društvenih znanosti, nalazili su se znanstvenopopularni tekstovi, odnosno didaktički oblikovani i strukturirani tekstovi koji slijede osnovna didaktička pravila o postupnosti u poučavanju. U drugoj polovici te potkraj protekloga i početkom ovog stoljeća znatno je napredovala tehnika tiskanja knjiga i udžbenika.“

4.3. Didaktičko oblikovanje udžbenika

Prema Poljaku (1980) u globalnoj strukturi nastavnog procesa iskazuju se neke osnovne komponente bez kojih nema potpunog i sigurnog obrazovanja, a to su:

- uvođenje učenika u nove nastavne sadržaje
- obrada novih nastavnih sadržaja radi stjecanja znanja
- vježbanje aktivnosti radi stjecanja sposobnosti
- ponavljanje nastavnih sadržaja radi trajnosti usvojenih znanja
- provjeravanje znanja i sposobnosti.

Upravo se te strukturne komponente trebaju aplicirati na didaktičko oblikovanje udžbenika i u tome je bit tog oblikovanja. (Poljak, 1980)

Možemo primijetiti da se u Poljakovoj didaktičkoj teoriji i teoriji udžbenika razlažu cjeloviti i razgranati udžbenici te su zbog toga udžbenici bili prilično debeli. Problem se brzo riješio orijentacijom autora i nakladnika udžbenika na razgranate udžbenike. Autori i nakladnici pripremili su jednu osnovnu knjigu (udžbenik) uz koju su se nalazile pripremljene zbirke zadataka za vježbanje ili radne bilježnice za vježbanje i ponavljanje te svezak ispita za provjeravanje i samoprovjeravanje. (Matijević, 2017)

(Previšić, 2007) u svojoj knjizi *Kurikulum – teorije, metodologija, sadržaj, struktura* napominje da za izradu udžbenika polazna točka treba biti, tada, nastavni plan i program, danas, kurikulum te da je udžbenik izvor stjecanja znanja u kojem se znanje definira kao sustavna struktura sadržaja koju učenik treba usvojiti, sve do razine samostalnog stvaranja vlastita sustava znanja.

Materijali kurikula (nastavni programi, udžbenici ili vodiči za nastavnike) važni su izvori koji nose „kapacitet“ za razrednu nastavu te su oni alati kojima se služe učitelji u nastavnom satu. U materijale kurikula ugrađen je sam kurikulum u kojem se sadržaj odabire, organizira i transformira u društvene, kulturne, obrazovne, kurikulske i pedagoške svrhe. (Zeng, 2011)

4.4. Metodičko oblikovanje udžbenika za nastavu Hrvatskoga jezika

Nastavni program (predmetni kurikulum) određuje sadržaj udžbenika (čitanke). Prema zahtjevima teorije didaktičkog prijenosa i teorije udžbenika programski sadržaj se prenosi u čitanku. Teorija didaktičkog prijenosa uključuje načela prema kojim se književnoumjetnički i književnoznanstveni sadržaj prenosi u čitanku-udžbenik. (Rosandić, 2005)

Riječ je (Rosandić, 2005) o ovim načelima:

- načelu primjerenosti doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenica/učenika određene dobi
- načelu odgojnosti
- načelu obrazovne opravdanosti
- načelu didaktičko-metodičke oblikovanosti.

Čitanke-udžbenici stvaraju se prema različitim kriterijima. Prema kriteriju namjene razlikujemo:

- *Čitanke-udžbenike za mlade razrede osnovne škole* (razredna nastava ili prvi stupanj osnovnoškolskog obrazovanja od prvog do trećeg razreda)
- *Čitanke-udžbenike za više razrede osnovne škole* (od 5. do 8. razreda ili od 3. do 6. i 6. do 8. razreda)
- *Čitanke-udžbenike za srednju školu.*

Te se čitanke-udžbenici usklađuju sa zahtjevima nastavnoga programa (sadržajem, zadacima i ciljevima) te zahtjevima teorije udžbenika. „Prema metodičko-didaktičkoj oblikovanosti čitanka-udžbenik može biti:

- *Recepcijsko-reproduktivna* (dodjeljuje učenici/učeniku ulogu primatelja književnog sadržaja (memoriranje i preporučavanje sadržaja...))

- *Recepcijsko-produktivna* (učenika podiže na razinu estetskog subjekta koji ostvaruje različite oblike stvaralačke djelatnosti i složene procese doživljavanja te procese potiče metodički instrumentarij i likovno-grafički sadržaj)
- *Komunikacijska* (u svakoj komunikacijskoj situaciji ostvaruje se određena doživljajna ili spoznajna djelatnost u različitim oblicima jezične komunikacije (slušanju, govorenju, čitanju i pisanju)
- *Razgranata* (sadrži više dijelova: čitanku-udžbenik, radne listove, priručnik za učiteljicu/učitelja)
- *Višeizvorna* (multimedijska) (obuhvaća različite medije: videokasetu, internet, televizijske i radijske emisije, zvučna čitanka, nastavni film...)" (Rosandić, 2005, str. 161-162).

Metodičko oblikovanje udžbenika za nastavu Hrvatskoga jezika od izuzetne je važnosti za razvoj učeničke recepcije i produkcije na Hrvatskome jeziku. Udžbenik je knjiga pomoću koje uvodimo učenika u svijet pismenosti, omogućujemo mu dekodiranje svih pohranjenih znanja koja su mu neophodna podloga za razvoj vlastite čitalačke pismenosti.

4.5. Udžbenik književnosti te njegovo metodičko oblikovanje

Zbog brojnosti ciljeva nastave Hrvatskoga jezika i složenosti strukture, za predmet Hrvatski jezik svaki razred ima dvije vrste temeljnih udžbenika: *udžbenici za hrvatski jezik* (obuhvaćaju sadržaje gramatike – slovnice i izražavanja) i *udžbenici za književnost ili čitanke* (obuhvaćaju sadržaje književnosti i medijske kulture). Prvi razred osnovne škole ima zasebne sadržaje početnog čitanja i pisanja pa je stoga oblikovan poseban udžbenik (početnica). Sadržaj svih udžbenika oslanja se na, nekada, nastavni plan i program, a danas u većini razreda na kurikulum. (Bežen, 2003)

„Nova koncepcija kurikula nameće promjene u raspodjeli sadržaja nastavnoga predmeta Hrvatski jezik (prema jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja i pisanja), a što nužno dovodi i do promjene u sadržaju i koncepciji udžbenika. Udžbenici hrvatskoga jezika trebali bi jasnije sadržajno i koncepcijski u metodičkome instrumentariju ukazati da su pitanja i zadaci u funkciji razvijanja navedenih jezičnih djelatnosti“ (Bakota, Trtanj, 2012, str. 135).

Metodičkim načelima smatraju se načela kojih se mora držati učitelj književnosti da bi ostvario uspješnu književnu pouku, a i pisac udžbenika da bi sastavio dobar udžbenik. Važnija metodička načela (Bežen, 2003, str. 23-35) u izboru književnog teksta za čitanku su ova:

- „*Usklađenost udžbenika s nastavnim programom* temeljno je utilitarno načelo koje proizlazi iz sasvim pragmatične svrhe udžbenika kao školske knjige. Svrha je udžbenika da omogući

ostvarivanje nastavnog programa pojedinog predmeta u školi kao metodički oblikovan izvor znanja, pomoć učenicima i učiteljima u ostvarivanju svrhe nastave predmeta za koje je napisan.

- *Reprezentativnost tekstova i pisaca u udžbeniku književnosti* kazuje da se u udžbenik uključuju tekstovi reprezentativnih autora s tim da su ti tekstovi reprezentativni i po svojoj umjetničkoj vrijednosti. U čitankama se ne bi smjeli naći tekstovi bez umjetničke kvalitete, na kojima se ne mogu uspješno učiti pojedini književnoteoretski pojmovi i osobitosti književno-umjetničkog stila.
- *Primjerenost književnog teksta spoznajnim mogućnostima učenika* načelo je utemeljeno na spoznajama razvojne i dječje psihologije. U udžbenik književnosti treba unositi samo tekstove (književnometodičke predloške) koje učenici mogu u potpunosti razumjeti. Pod razumijevanjem teksta misli se ponajprije na razumijevanje značenja svih riječi, tijeka događaja i osnovnih odnosa među likovima.
- *Obaveznost književnometodičkog predloška* kao načelo znači da se znanje o književnosti u školi, a pogotovo u nastavi, trebaju stjecati na književnim predlošcima, dakle izravno na književnom tekstu, a ne bez njega. Književnometodički predložak je metodički pojam koji označuje književno djelo ili dio književnog djela na kojemu se u nastavi uočavaju i s pomoću čije se analize spoznaju književne pojave.
- *Nastavna jedinica – osnovna strukturna jedinica u udžbeniku*. Nastavna jedinica u udžbeniku je njegova najmanja metodička cjelina koje se sastoji od jednog osnovnog književnometodičkog predloška i popratnog metodičkog instrumentarija. Strukturiranost temeljnih udžbenika po nastavnim jedinicama važno je zato što jednoj nastavnoj jedinici odgovara barem jedan nastavni sat učenja novih sadržaja u školi.
- *Obaveznost metodičke opreme (instrumentarij)*. Pod metodičkom opremom podrazumijeva se sva tekstualna i slikovna sredstva koja prate predložak, a svrha im je pomoć učenicima i učiteljima u izvođenju nastavne jedinice pomoću predloška.
- *Žanrovska raznovrsnost udžbenika književnosti* načelni je zahtjev za predstavljanjem književnog stvaranja u školi u svojoj njegovoj žanrovskoj raznolikosti. To znači da bi učenici tijekom školovanja trebali upoznati obilježja sva četiri glavna književna žanra: poezije, proze, drame i eseja, ali i književne vrste unutar tih žanrova (vrsta lirskih pjesama, proze, drame i eseja).
- *Prisutnost pisaca (tekstova) iz nacionalne i svjetske književnosti* načelo je usmjereno prema stvaranju nacionalnog identiteta učenjem o domaćoj književnoj baštini, ali i razvijanja osjećaja pripadnosti zapadnoeuropskom kulturnom krugu i svjetskoj zajednici upoznavanjem s piscima i djelima zapadnoeuropskih književnosti te književnosti drugih civilizacijskih krugova.

- *Tematska bliskost književnih tekstova učenikovu iskustvu i interesima* važno je načelo o kojem u velikoj mjeri ovisi stupanj zainteresiranosti učenika za književne tekstove, čestoća uporabe udžbenika i uopće razvoj interesa za čitanje i za književnost kao umjetnost.
- *Otvorenost udžbenika književnosti povezivanju s drugim umjetnostima i medijima* načelo je usmjereno protiv medijske zatvorenosti nastave književnosti u tiskovni medij. Književnost je po svojoj prirodi umjetnost pisanog, odnosno tiskovnog, a to znači vizualiziranog jezika koji se bilježi slovima kao simbolima.
- *Otvorenost udžbenika književnosti primjeni različitih nastavnih sustava, strategija i metoda* načelo je koje omogućuje metodičku polivalentnost i bogatstvo metodičkih pristupa obradi svake nastavne jedinice na nastavnom satu. Svaki je nastavni sat neponovljiv metodički čin.
- *Funkcionalnost likovnih priloga u udžbeniku* izdvajamo kao posebno načelo zbog važnosti likovnog sadržaja i grafičke oblikovanosti za poučnu učinkovitost udžbenika književnosti.“ (Bežen, 2003, str. 23-35).

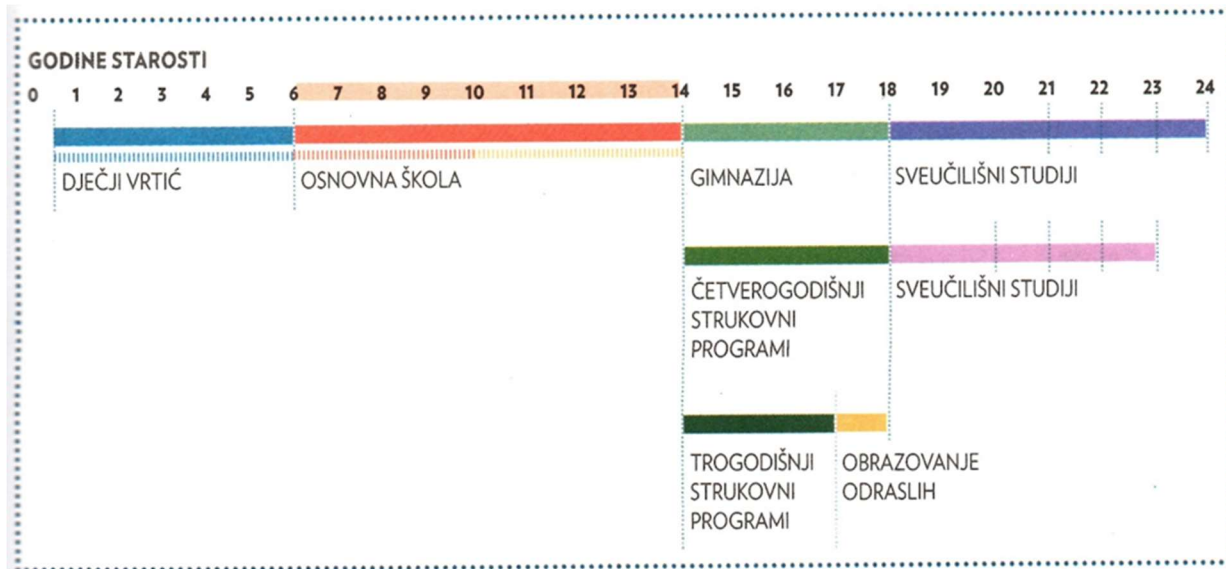
Ova bitna obilježja udžbenika (Marsh, 1994) navodi :*nastavno gradivo* (sadržaj koji treba prenijeti čitatelju , znanje za koje se drži da ga najviše treba prenositi), *način predstavljanja* (način na koje je predstavljeno nastavno gradivo (tvrde ili meke korice, audiovizualna sredstva...), *oslikavanje* (ono se obično sastoji od fotografija, umjetničkih djela, tablica i grafičkih prikaza), *dostupnost* (ključ za informacijski sustav udžbenika, pretpostavlja sadržaj knjige, naslove i podnaslove, kazala itd.) i *izgled* (korige, uvodni dio poglavlja i druga sredstva kojima se povećava privlačnost knjige, naglašava njezina organiziranost i pobuđuje zanimanje onih koji se njome služe).

„Udžbenik jednog odgojno-obrazovnog područja predstavlja cjelinu tog područja s usustavljenim pojedinostima koje će činiti funkcionalnu cjelovitost. Udžbenik ne može nastajati bez onoga tko posreduje znanje, a posreduju ga učitelj i udžbenik istodobno. Udžbenik donosi sustavno određeno znanje, a učiteljeva mudrost preobražava način prenošenja znanja učeniku.“ (Previšić, 2007, str. 417)

Metodičko oblikovanje udžbenika valja temeljiti na navedenim načelima, uskladiti s algoritmom matične znanosti primjereno metodičkom transferu (Kolar Billege, 2020). U primarnom obrazovanju udžbenik je relevantna knjiga za razvoj komunikacijske jezične kompetencije i stjecanje etičkih i estetskih vrednota.

5. Primarno obrazovanje

Primarno obrazovanje u Republici Hrvatskoj odvija se u prva četiri razreda obavezne osnovne škole. Učenici upisuju prvi razred od šeste ili sedme godine života, a primarno obrazovanje završavaju otprilike s deset ili jedanaest godina. Na Slici 4. možemo uočiti stupnjeve obrazovanja i godine starosti pri početku i završetku određenog odgojno-obrazovnog ciklusa.

Slika 4. Stupnjevi obrazovanja u Republici Hrvatskoj

(Kolar Billege, 2020, str. 13)

To se razdoblje obrazovanja u *Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja (International Standard Classification of Education – ISCED)* svrstava u razinu ISCED 1. „Ta razina podrazumijeva početak sustavnog obrazovanja u čitanju i pisanju i matematici uključivanjem u nacionalne obrazovne institucije i programe te početak obaveznog obrazovanja (prvi stupanj osnovnog/obaveznog obrazovanja)“ (Kolar Billege, 2020, str. 13).

Primarno obrazovanje u Republici Hrvatskoj obuhvaća prva četiri razreda osnovne škole. U tome je ciklusu nastava organizirana u predmetno-satnome sustavu u kojemu je uobičajena vremenska dimenzija 45 minuta. Trajanje primarnog obrazovanja potrebno je temeljiti na

spoznajama psiholoških teorija i pristupa. Početak i kraj jednog ciklusa obrazovanja trebalo bi uskladiti s razvojnim razdobljima koje određuje J. Piaget. (Kolar Billege, 2020)

U najbitnije odrednice Piagetove teorije kognitivnog razvoja pripada njegov stav o slijedu strukturalno različitih razvojnih stupnjeva koji se događaju prema određenim zakonitostima, a one slijede jedno za drugim:

- *Razdoblje senzomotoričke inteligencije:* oko 0 – 2. godine
- *Razdoblje predoperacionalnog mišljenja:* oko 2. – 7. godine s dva podrazdoblja:
 - a) Razvoj uloge simbola, jezika, pretpojmovnog i transduktivnog mišljenja (oko 2. – 4. godine)
 - b) Zorno (još znatno vezano za opažanje), ireverzibilno mišljenje (oko 4. – 7. godine)
- *Razdoblje konkretnih operacija:* reverzibilnost, grupiranje, no još uvijek znatno vezano za konkretno-zornu realnost (oko 7. – 11. godine)
- *Razdoblje formalnih operacija:* formalno, apstraktno, hipotetičko mišljenje (nakon oko 11. godine).

Razdoblje konkretnih operacija traje do jedanaeste godine djetetova života, a ciklus primarnog obrazovanja završava oko njegove desete godine. (Bugge, 2002)

„Odgojno-obrazovne razine jesu: predškolski odgoj i obrazovanje, osnovnoškolsko opće obvezno obrazovanje i srednjoškolsko obrazovanje. Odgojno-obrazovni ciklusi jesu odgojno-obrazovna razvojna razdoblja učenika koja čine jednu cjelinu. Obuhvaćaju nekoliko godina školovanja tijekom određene odgojno-obrazovne razine te imaju zajedničke odgojno-obrazovne ciljeve, odnosno očekivanja što sve učenik treba postići u određenom razvojnom ciklusu. Odgojno-obrazovni ciklusi temelje se na razvojnim fazama učenika. Nacionalni okvirni kurikulum određuje četiri odgojno-obrazovna ciklusa za stjecanje temeljnih kompetencija. Oni su redom:

- *Prvi ciklus* koji čine I., II., III. i IV. razred osnovne škole.
- *Drugi ciklus* koji čine V. i VI. razred osnovne škole.
- *Treći ciklus* koji čine VII. i VIII. razred osnovne škole.
- *Četvrti ciklus* odnosi se na I. i II. razred srednjih strukovnih i umjetničkih škola, dok u gimnazijama obuhvaća sva četiri razreda. Treba imati na umu da se u srednjim strukovnim i

umjetničkim školama općeobrazovni sadržaji mogu poučavati i u završnim razredima, ovisno o profilu i potrebama škole, odnosno učenika“(NOK, 2011, str. 35).

Autorica u knjizi *Sadržaji, ishodi i vrednovanje u Hrvatskome jeziku – metodički pristup* (Kolar Billege, 2020) navodi kako okvir nacionalnoga kurikula određuje rani i predškolski sustav odgoja i obrazovanja te pet odgojno-obrazovnih ciklusa u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanja.

„*Prvi ciklus* (predškola; 1. i 2. razred osnovne škole) – uključuje posljednju godinu kontinuiranoga pohađanja dječjeg vrtića ili godinu dana obvezne predškole (za djecu koja nisu obuhvaćena višegodišnjim programom ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja) i prva dva razreda osnovne škole. Predškola je dio ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja i odvija se u dječjim vrtićima, a samo u iznimnim slučajevima u osnovnim školama. Odgojno-obrazovni proces u 1. i 2. razredu osnovne škole obilježen je visokom razinom integriranosti. Odgojno-obrazovni ciklus, između ostalog, služi povezivanju ranoga i predškolskoga i osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja.

Drugi ciklus (3. – 5. razred osnovne škole) – uključuje odgojno-obrazovni proces u 3., 4., i 5. razredu osmogodišnje osnovne škole. U 3. i 4. razredu prevladava razredna nastava, dok se od 5. razreda poučavanje i učenje organizira kao predmetna nastava. Takvim određenjem ciklusa omogućava se lakši prijelaz iz razredne u predmetnu nastavu.

Treći ciklus (6. – 8. razred osnovne škole) – uključuje odgojno-obrazovni proces u 6., 7. i 8. razredu osmogodišnje osnovne škole i podrazumijeva isključivo predmetnu nastavu“ (Kolar Billege, 2020, str. 16-17).

6. Metodika – znanost o poučavanju nastavnoga predmeta (Bugge, 2002)

Ante Bežen (2008) utemeljio je metodiku kao znanstvenu disciplinu i na temelju knjige *Metodika: znanost o poučavanju nastavnog jezika* metodika je uvrštena u sustav znanosti.

Riječ metodu (Pranjić, 2012, str. 124) u svom radu „rašćlanjuje kao grčku kovanicu sastavljenu od dviju riječi: (*meta*) i (*hodos*), što bi doslovce značilo 'prema putu, stazi'; a u slobodnom prijevodu: 'slijedeći pravi put, iznalazeći pravi put, stazu'. Hrvatski pedagoški izvori metodiku smatraju znanost o nastavnim metodama; znanost koja proučava zakonitosti nastave pojedinog nastavnoga predmeta; teorijom nastave; uvođenjem u neko predmetno područje, a s obzirom na područnu pripadnost, tretiraju je kao pedagošku znanost što nije toliko sporno kada je riječ o odgojno-obrazovnom sustavu.“

(Bežen, 2013) smatra da se metodika u krilu same pedagogije, odnosno didaktike, kad su se one odvojile od neposredne obrazovne prakse pretvorile u čiste teorije. Metodika se oblikovala kao posebna sastavnica obrazovanja i znanosti zahvaljujući praktičnim potrebama koje pedagogija svojom tradicionalnom strukturom nije mogla artikulirati dovoljno uspješno.

Metodika prema (Rosandiću, 2003) proučava zakonitosti oblikovanja nastavnih predmeta ili odgojno-obrazovnih područja na svim stupnjevima odgojno-obrazovnog sustava, zakonitosti nastavnog procesa koji ostvaruje nastavni predmet, zakonitosti odgojno-obrazovnog procesa u izvannastavnim i izvanškolskim oblicima rada, odgojne učinke nastave i drugih oblika odgojno-obrazovne djelatnosti, organizaciju odgojno-obrazovnog procesa, izvore, metode, sredstva koji su specifični za određeni tip odgojno-obrazovne djelatnosti, komunikaciju u odgojno-obrazovnom procesu i njezine sudionike te teoriju i praksu odgoja i obrazovanja određenog nastavnog predmeta u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

„Metodika se temeljni na vladajućoj paradigmi znanja. Suvremena paradigma znanja, odnosno matičnih znanosti, koje sudjeluju u obrazovanju, vidljiva je u popisu nastavnih predmeta i njihovim programima za pojedine vrste škola“ (Bežen, 2013, str .44).

Autor (Bežen, 2013) razlikuje:

- *Staru (didaktičku) paradigmu metodike Hrvatskoga jezika*
- *Novu (kurikulsku) paradigmu metodike Hrvatskoga jezika.*

Donošenjem Nacionalnog okvirnog kurikulumu 2011. godine promovirala se nova metodička paradigma Hrvatskoga jezika u osnovnoj, a tako i srednjoj školi. Nova se paradigma razlikuje od

tradicionalne (didaktičke) paradigme prije svega jer je želi osuvremeniti, te se stoga temelji na teoriji kurikula. Osim elemenata stare paradigme (stupanj obrazovanja, strateški cilj tog stupnja obrazovanja, područja nastavnog predmeta, discipliniranoj pripadnosti nastavnih sadržaja i oblicima organizacije sadržaja) uvode se još dva nova, a to su odgojno-obrazovni ciklus (može se povezati s obrazovnim stupnjem) i odgojno-obrazovno područje. (Bežen, 2013)

6.1. Temeljni metodički pojmovi u nastavnome procesu

„U oblikovanju i ostvarivanju odgojno-obrazovnog procesa sudjeluju spoznaje iz različitih znanstvenih disciplina od kojih su neke zajedničke za sve metodike, a druge se javljaju u određenoj metodici, što ovisi o konkretnom odgojno-obrazovnom činu“ (Bežen, Budinski, Kolar Billege, 2018, str. 9).

Znanosti koje nastaju povezivanjem više disciplina nazivaju se interdisciplinarne znanosti. Interdisciplinarnost označuje svojstvo počivanja određene znanstvene strukture na više disciplina. Zato metodiku možemo smatrati interdisciplinom jer nastaje od dvije skupine znanosti koje sadrže više pojedinačnih znanosti, a među njima su najvažnije supstratne discipline. Kada izabiremo sadržaj koji ćemo poučavati u pojedinome nastavnome predmetu trebamo se osloniti na matičnu znanost iz čijeg se znanstvenog pojmovnika odabiru pojmovi koji ulaze u program nastavnoga predmeta koji je ujedno i uporište na kojemu se izgrađuje metodički pristup određivanja sadržaja poučavanja. Supstratne discipline važne su za uspostavljanje i razumijevanje prirode metodike jer se njihovim povezivanjem i zajedničkim djelovanjem metodika konstruira kao posebna disciplina. (Bežen, 2008; Bežen, Budinski i Kolar Billege, 2018; Kolar Billege, 2020)

„To su sljedeće skupine disciplina:

- a) *Matične znanosti* su znanosti od kojih se uzima sadržaj nastavnoga predmeta. Nastavni predmet Hrvatski jezik zbog svoje složenosti ima više matičnih znanosti: lingvistika, znanosti o književnosti, mediologija, stilistika...
- b) *Temeljne odgojno obrazovne znanosti* pružaju spoznaje o oblikovanju odgojno-obrazovnog procesa, tj. za poučavanje nekog sadržaja. Najvažnije su među njima psihologija odgoja i obrazovanja, filozofija odgoja, sociologija obrazovanja, pedagogija, edukologija itd.“ (Bežen, Budinski, Kolar Billege, 2018, str. 9)

„Metodičke teorije (Bežen, 2013, str. 49) objašnjava kao konstruiranje te prostor istraživanja i primjenu suvremene metodike. Nastale su povezivanjem didaktike i metodike, edukologije i metodike.“

Dijele su u dvije skupine:

- *Sinergijske metodičke teorije* (Teorija didaktičkog prijenosa, Teorija didaktične znanosti i umjetnosti, Teorija metodičkog (odgojno-obrazovnog) čina, Teorija metodičkog polja, Teorija nastavnog programa i predmeta i Teorija kurikula)
- *Provedbene metodičke teorije* (koncepti izvođenja metodičke prakse). (Bežen, 2013)

Metodička struktura izvodi se iz *teorije metodičkog (odgojno-obrazovnog) čina*, koje je osnovno teorijsko polazište metodike utemeljeno u neposrednoj praksi. Razlikujemo spontani (u obitelji, na izletu, čitanjem novina itd.) i organizirani vid (zbiva se na osnovi neke zamisli, namjere i programa koji su unaprijed dogovoreni i po kojima se osmišljava odgojno-obrazovni proces) (Bežen, 2008, Bežen, Kolar Billege, Budinski, 2018)

U praktičnoj izvedbi *odgojno-obrazovni čin* može biti: nastavni sat, predavanje, radionica, vježba, integrirani sat (dan, tjedan), projekt... Odgojno-obrazovni čin ima svoju strukturu te je svaki čin jedan i neponovljiv, ma koliko se puta ponavlja. Metodika je utvrdila tri razine u strukturi pojedinačnog čina:

- *Nastavna jedinica* – konkretan čin u cjelini (tema i ciljevi)
- *Nastavna etapa* – sastavni dio nastavne jedinice (motivacija, najava cilja, interpretativno čitanje, stanaka, iskazivanje doživljaja, analiza, sinteza i vježbanje)
- *Nastavna situacija* – sastavni dio nastavne etape (svaka nastavna etapa ima jednu ili više nastavnih situacija). (Bežen, 2008)

Uz termin metodika (Rosandić, 2005) dodaje i *termin nastava* određenoga nastavnog predmeta ili određenoga nastavnog područja u okviru nastavnog predmeta. U okviru nastavnog predmeta Hrvatski jezik dijeli se na: metodiku nastave jezika, metodiku nastave književnosti, metodiku nastave govornog izražavanja, metodiku nastave pismenog izražavanja, metodiku nastave medijske kulture/metodika nastave filma.

Također više autora (Billege, Budinski i Bežen, 2018; Bežen, 2008) naglašava *metodičko polje* kao teorijski model kojim se objašnjava interdisciplinarnost metodike, odnosno povezanost spoznaja raznih znanosti koje ulaze u metodičku spoznaju.

Autorice (Budinski, Billege, 2017) u svome radu *Komunikacijski metodički sustav u nastavi Hrvatskoga jezika* razlažu metodičke sustave koji su utemeljeni na teorijskim polazištima a iz kojih proizlazi poseban položaj učenika, učitelja i nastavnog sadržaja te oblika rada, komunikacije, provedbenih metoda i metodičkih sredstava. Specifičan položaj učenika razlikuje su u sljedećim sustavima: *reproduktivnom, eksplikativnom, interpretacijskom, problemskom, korelacijsko-integracijskom, projektnom, komunikacijskom, otvorenom i višemedijskom.*

(Težak, 1996) kada govori o metodički sustavima navodi *gramatičko-književni sustav, integracijsko-korelacijski sustav, dogmatsko-reproduktivni, problemsko-stvaralački te lingvističko-komunikacijski sustav.* Smatra kako se metodički sustavi trebaju odrediti svrhom i sadržajem nastavnoga predmeta, a uspostavljaju se određenim procesom načina i organizacijskih oblika kojima se svrha ostvaruje.

(Bežen, 2008) razlaže ove metodičke sustave: *reproduktivni, eksplikativni, interpretativni, problemski, korelacijsko-integracijski, otvoreni, projektni, komunikacijski, multimedijски te timski.*

Možemo primijetiti da autorice (Budinski, Billege, 2017) i (Bežen, 2008) navode *reproduktivni* i *eksplikativni*, ali izostavljaju *stvaralački*.

„Metodike nastavnih predmeta imaju danas nezamjenjivu ulogu u oblikovanju i izvođenju odgojno-obrazovnog procesa na svim stupnjevima obrazovanje. Bez stečenih metodičkih kompetencija (znanja, sposobnosti i vještina) djelotvorno poučavanje nije moguće, a time je osigurano i ključno mjesto metodikama u odgojno-obrazovnom sustavu. Smisao je metodičkog znanja i djelovanja uspješno izvođenje odgojno-obrazovne prakse u svim njezinim oblicima, a to je postizanje obrazovnih ishoda kod učenika najbržim i najučinkovitijim putem“ (Bežen, 2013, str. 71).

U svome radu *Metodike u sustavu odgojnih znanosti* (Bežen, 2004) donosi tri razloga zbog kojih bi metodike trebale zauzeti mjesto u sustavu odgojnih znanosti. *Prvi* je razlog taj što metodike danas imaju vlastito istraživačko područje, a ono se odnosi na ostvarivanje prijenosa znanja i odgojnih vrijednosti u školskom kurikulumu i na bilo kojem području gdje se ostvaruje odgojno-obrazovni čin. Metodika istražuje obrazovni čin u njegovoj sadržajnoj, teoretskoj i

provedbenoj složenosti i punoći. *Drugi* razlog nalaže da se metodiku uključi u sustav odgojnih znanosti da bi se poticalo istraživanje didaktičkog prijenosa znanstvenih sadržaja u nastavu kojih u nas praktično nema. *Treći* razlog dolazi do zaključka da metodike treba uvrstiti u polje odgojnih znanosti kao interdiscipline koje promišljaju prijenos znanstvenih sadržaja u obrazovni proces, uzimajući u obzir spoznaje filozofije, psihologije, didaktike i brojnih drugih disciplina. (Bežen, 2004)

Metodiku Hrvatskoga jezika definira se kao znanost o poučavanju nastavnog predmeta te svoje mjesto nalazi u interdisciplinarnom polju humanističkih znanosti koja se bavi proučavanjem Hrvatskoga jezika kao odgojno-obrazovnog sadržaja u predškolskom odgoju te kao nastavni predmet Hrvatskoga jezika u osnovnim i srednjim školama, također ima višestruku funkciju zato što je usmjerena prema svim sudionicima odgojno-obrazovnoga procesa: poučava učitelje načinima prenošenja jezičnih i književnih znanja u nastavi, istovremeno omogućuje učenicima usvajanje jezičnih znanja i recepciju književnih tekstova. Najvažnije metodičke kompetencije učitelja su znanje i umijeće iz jezikoslovnih i književno-teorijskih znanstvenih disciplina. Hrvatski jezik sastoji se od metodike jezika, književnosti, metodike jezičnog izražavanja i metodike medijske kulture. (Lazarich, 2017)

Tri su osnovne zadaće nastave Hrvatskoga jezika prema (Nemeth-Jajić, 2007 u: Težak, 1980) a one glase: osposobiti učenike za pravilo govorenje i pisanje na standardnome jeziku, stjecanje temeljne lingvističke naobrazbe kao dijela opće kulture te razvijanje vlastitog mišljenja.

7. Čitalačka pismenost

Čitanje omogućuje podizanje razine općeg i specifičnog obrazovanja te lakše stjecanje stručnih kompetencija stoga su želja za čitanjem i sposobnost čitanja bitni preduvjeti za cjeloviti osobni razvoj. Sklonost čitanja i predčitačke vještine razvijaju se od najranije dobi, također, osobito je važno posebnu pažnju posvetiti čitanju djeci i dječjem čitanju zato što čitanje pozitivno utječe na njihov emocionalan razvoj te na njihove jezične i opće spoznajne sposobnosti (potiče pamćenje, maštu, poboljšava pažnju, produbljuje znanje, jača samopouzdanje itd. (PISA, 2017)

Suvremeno razumijevanje čitanja i učenja čitanja uzima u obzir dva izvora vještina čitanja: unutarnji, koji je najuže vezan za osobine pojedinca, i vanjski, koji je posljedica kvalitete i brige okoline, prilike za učenje i metode poučavanja čitanja. (Obradović-Čudina, M., 2014)

„Unutarnji izvor razvoja čitalačke vještine proučava se na tri razine:

- a) *biološkoj razini*: mogućnost čitanja ovisi o opremljenosti organizma potrebnim biološkim preduvjetima, a to su posjedovanje neoštećenih određenih gena i neoštećena struktura i funkcija dijelova mozga u lijevoj, a nekih u desnoj moždanoj polutki
- b) *spoznajnoj razini*: vještina čitanja ovisi o funkciji moždanih struktura, koja se očituje u skupu sposobnosti koje jednim imenom možemo nazvati *bazična fonološka sposobnost*. Ona obuhvaća nekoliko sposobnosti, a to su percepcija govora, produkcija govora, fonemska svjesnost (raspoznavanje glasova u riječi), kratkoročno pamćenje verbalnog materijala, brzina imenovanja i pamćenje parova riječi.
- c) *razini ponašanja*: možemo promatrati stvarnu razvijenost čitačke vještine prema nekoliko kriterija: *točnost čitanja* (točno prepoznavanje i izgovaranje svakog glasa u sebi ili naglas), *točnost pisanja* (točno pisanje svakog glasa u riječi i to pravilnim poretkom), *brzina čitanja* (brzo izgovaranje i spajanje svakog glasa u cjelinu riječi) te *tečnost čitanja* (brzo, automatsko čitanje cijele riječi i rečenice uz pravilnu prozodiju i potpuno razumijevanje smisla rečenice“ (Obradović-Čudina, M., 2014, str. 14).

„Stručnjaci za čitalačku pismenost i PISA-ina savjetodavna skupina usvojili su sljedeću definiciju čitalačke pismenosti a ona glasi: *Čitalačka pismenost je korištenje, razumijevanje i promišljanje o pisanim tekstovima radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja vlastita znanja i potencijala te sudjelovanje u društvu.* Koncept čitalačke pismenosti u PISA-i definiran je pomoću tri dimenzije: oblik materijala za čitanje, tip čitalačkog zadatka ili aspekt čitanja i situacija ili svrha u koju je tekst napisan“ (Roth, Gregurović, Dekanić i Markuš, 2008, str. 167).

„Osnovnu dimenziju PISA-ine procjene čitalačke pismenosti čini razlika između neprekinutih i isprekidanih tekstova.

- *Neprekinuti tekstovi* (rečenice koje su organizirane u odlomke):
 - a) *Pripovjedački tekst* (tekst u kojemu su podaci vezani uz svojstva objekata u vremenu te odgovaraju na pitanja 'kada?')
 - b) *Objasnidbeni tekst* (tekst u kojemu su podaci predstavljeni kao složeni koncept, on nudi objašnjenje načina na koji su sastavni elementi međusobno povezani u cjelinu te često odgovara na pitanje 'kako?')
 - c) *Opisni tekst* (tekst u kojemu se podaci odnose na svojstva objekata te nudi odgovor na pitanje 'što?')
 - d) *Raspravljajući tekst* (tekst koji predstavlja prijedloge glede odnosa među konceptima. Često daje odgovor na pitanje 'zašto?')
 - e) *Uputni tekst* (tekst koji daje smjernice o tome što treba učiniti i obuhvaća postupke, pravila i propise koji utvrđuju određena ponašanja).
 - f) *Dokumenti ili isprave* (tekstovi čija je svrha normiranje i čuvanje podataka, a obilježja su im visoko formalizirana tekstualna i formatirajuća svojstva).
 - g) *Hipertekst* (skupina dijelova teksta koji su zajedno povezani na takav način da se cjeline mogu čitati različitim slijedom, čime je čitateljima omogućeno da dođu do informacija različitim putevima).
- *Isprekidani tekstovi* (zahtijevaju različite vrste čitalačkog pristupa):
 - a) *Dijagrami i grafikoni* (slikovni prikazi podataka, a koriste se u svrhu znanstvene argumentacije te za prikaz javnih brojevanih i tabelarnih podataka u vizualnom obliku).
 - b) *Tablice* (matrice s recima i stupcima).
 - c) *Sheme* (često prate tehničke opise, objasnidbene i uputne tekstove (npr. ilustracije kako montirati kućanske uređaje)).
 - d) *Karte* (isprekidani tekstovi koji prikazuju geografske odnose među mjestima).
 - e) *Obrasci* (strukturirani i oblikovani tekstovi koji od čitatelja traže da na određena pitanja odgovori na određen način te je njihova svrha prikupljanje podataka).
 - f) *Popisi s podacima* (pružaju sažetke podataka na strukturirani način i u takvom obliku da čitatelj može brzo i lako pronaći određene informacije).
 - g) *Plakati i oglasi* (dokumenti čija je svrha pozivanje čitatelja da nešto učini, odnosno da kupi robu ili usluge itd.).
 - h) *Kuponi* (dokazuju da neki pojedinac ima pravo na određenu uslugu).

- i) *Potvrde* (pisani dokumenti kojim se potvrđuje valjanost ugovora ili sporazuma i koji su formalizirani s obzirom na sadržaj, a ne oblik.“ (Roth, Gregurović, Dekanić i Markuš, 2008, str. 168-169)

Da bi simulirala zadatke koji se susreću u „autentičnim“ situacijama čitanja, tj. u stvarnom životu, PISA-ina procjena čitalačke pismenosti ispituje pet procesa vezanih uz postizanje potpunog razumijevanja teksta, bez obzira na to je li riječ o neprekinutom ili isprekidanom obliku teksta.

„Pet aspekata čitalačke pismenosti koje se procjenjuju u PISA-i su:

- *pronalaženje podataka*: u ispitnim zadacima koji traže pronalaženje podataka učenici trebaju povezivati podatke navedene u pitanju s doslovnim ili istoznačnim podacima iz teksta te se time služiti za pronalaženje novih podataka koji se traže, a u zadacima pronalaženja podataka učenici trebaju pronaći podatke na temelju kriterija ili obilježja navedenih u pitanju, na primjer, trebaju prepoznati osnovne elemente poruke, likove, vrijeme...
- *razvijanje širokog općeg razumijevanja*: da bi čitatelj razvio široko razumijevanje teksta, on treba razmatrati tekst u cjelini ili u širokoj perspektivi. Npr. od učenika se traži da pokaže početno razumijevanje, prepoznavanje glavne teme teksta, da objasne redoslijed jednostavnih uputa, da odaberu ili predlože naslov teksta itd.
- *tumačenje*: ovaj aspekt zahtijeva od čitatelja da prošire svoje početne dojmove kako bi razvili konkretnije ili potpunije razumijevanje onoga što su pročitali. Zadaci kojima bi se mogli koristiti za procjenu ovog aspekta obuhvaćaju uspoređivanje i suprotstavljanje podataka.
- *promišljanje i procjenjivanje sadržaja teksta*: ovaj aspekt traži od čitatelja da povezuju podatke pronađene u tekstu sa znanjem stečenim iz ostalih izvora. Čitatelji moraju procjenjivati tvrdnje navedene u tekstu oslanjajući se na svoje znanje o svijetu ili na temelju podataka iz ostalih tekstova u testu ili izravno navedenih u pitanju.
- *promišljanje i procjenjivanje oblika teksta*: zadaci od čitatelja traže da budu suzdržani od teksta, da ga razmatraju objektivno te da procjenjuju njegovu kvalitetu i primjerenost. Poznavanje stvari kao što su struktura teksta, žanr i registar imaju važnu ulogu u tim zadacima“ (Roth, Gregurović, Dekanić i Markuš, 2008, str. 170).

„Razvoj čitalačke pismenosti i osposobljavanje čitatelja za aktivno i kritičko čitanje ostvaruje se uz nekoliko prioriteta (specifičnih ciljeva) osmišljavanjem i provedbom programa poticanja čitanja djeci u ranoj i predškolskoj dobi, programa poticanja čitanja u školskoj dobi (osnovna i srednja škola), programa

poticanja čitanja odraslih te poticanjem suradnje svih sudionika uključenih u programe poticanja čitanja“ (PISA, 2017, str. 29).

Čitalačka pismenost, osim što razvija sposobnost razumijevanja pročitano­g teksta (što je u praksi najčešće ostvarena zadaća čitanja), zahtijeva od učenika sposobnost logičkog zaključivanja o sadržaju teksta. Učitelji bi trebali pomoću različitih jezičnih igrolikih aktivnosti motivirati učenike za čitanje. Na taj će način omogućiti učenicima razvoj dubinske čitateljske sposobnosti.

8. Kurikuluski pristup i metodički kontekst u udžbenicima Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju

Kurikul nastavnog predmeta Hrvatski jezik navodi da je svrha učenja i poučavanja nastavnog predmeta Hrvatski jezik osposobiti učenike za komunikaciju i izražavanje na hrvatskome standardnome jeziku, ovladati komunikacijskom jezičnom kompetencijom te stjecanje čitalačke, medijske, informacijske i međukulturne pismenosti. Za ostvarenje navedene svrhe potrebno je prije svega primijeniti metodičku artikulaciju pri izvođenju nastavnih sati, a metodičku artikulaciju provodi učitelj u odgojno-obrazovnom procesu. Početna nastava hrvatskoga jezika, usvajanje i učenje hrvatskoga jezika treba se temeljiti na znanstvenim spoznajama te je potrebno istražiti koji su jezični dosezi djeteta određene dobi u pojedinim etapama školovanja.

Slika 5. Domene u organizaciji Kurikuluma nastavnoga predmeta Hrvatski jezik i jezične djelatnosti - grafički prikaz

(Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik, 2018)

U navedenom grafičkom prikazu možemo uočiti da je u kurikulu nastavni predmet Hrvatski jezik podijeljen na tri predmetna područja (domene): Hrvatski jezik i komunikacija (A), Književnost i stvaralaštvo (B) te Kultura i mediji (C).

Uočavamo da su sve tri domene međusobno povezane te je njihov zajednički rezultat razvijanje jezičnih djelatnosti slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Odgojno-obrazovni ishod, razrada ishoda i razina usvojenosti ishoda zajedno čine glavne sastavnice jednog odgojno-obrazovnog ishoda. U sastavnicama razrade ishoda sadržaji se proširuju, produbljuju i razvijaju u kompleksnije sadržaje i aktivnost, a učenicima se uz pomoć učenja i poučavanja omogućuje uvježbavanje i usvajanje znanja, automatizacija vještina i razvoja stavova i vrijednosti.

„U opisu predmeta istaknuta je svrha učenja i poučavanja predmeta, navode se znanstvene i stručne smjernice te načela kojima se temelje pristupi i sustavi učenja i poučavanja predmeta. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja predmeta predstavljaju opća, najšire određena očekivanja o tome što će učenici znati i moći učiniti kao rezultat učenja i poučavanja predmeta Hrvatski jezik. Tri međusobno povezana predmetna područja u organizaciji kurikulumu predmeta Hrvatski jezik čine strukturu koja izravno određuje dio kurikulumu predmeta u kojem se iskazuju odgojno-obrazovni ishodi. Odgojno-obrazovni ishodi predstavljaju jasne i nedvosmislene iskaze očekivanja od učenika u pojedinoj godini učenja i poučavanja predmeta, a proizlaze iz odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i poučavanja predmeta Hrvatski jezik. Određeni su kao znanja, vještine, stavovi i vrijednosti te se razvijaju od prvog razreda osnovne škole do završnoga razreda srednje škole.“ (*Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (NN 10/2019)*)

„Odgojno-obrazovni ishodi proširuju se i produbljuju načelom vertikalno-spiralnoga slijeda od prvoga razreda osnovne škole do završnoga razreda srednje škole pa se pojedine sastavnice razrade ishoda podrazumijevaju kao usvojene i ne ponavljaju se.“ (*Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (NN 10/2019)*)

Udžbenički komplet po kojem je rađeno istraživanje ovog rada pomno je izabran sadržajem i metodičkim instrumentarijem te metodičkim priručnicima i ispitima znanja koji su sadržajno povezani te odgovaraju zahtjevima Kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije.

9. Istraživanje kurikulskog pristupa i metodičkog konteksta u udžbenicima Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju

U ovom radu napravljena je kvalitativna analiza sadržaja (Halmi, 2005) kurikulskog pristupa i metodičkog konteksta u udžbenicima Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju. Glavna je karakteristika ovoga istraživanja prikupljanje podataka koji se zatim deskriptivno analiziraju i interpretiraju. Istraživački se rad temelji na analizi sadržaja s pomoću kojih je moguće dosegnuti zadane ishode u udžbenicima i priručnicima za nastavu Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju. „To je spoznajni proces u tijeku kojega otkrivamo i utvrđujemo postojanje određenih kvalitativnih svojstava, predmeta i pojava po kojima se oni razlikuju od drugih predmeta i pojava.“ (Halmi, 2005, str. 379)

9.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je dobiti uvid u sadržaj i metodičku strukturu udžbenika za Hrvatski jezik u primarnom obrazovanju te frekvenciju pojedinih ishoda.

U skladu s ciljem, postavljeni su ovi istraživački problemi i hipoteze:

Problem 1

Istražiti u koliko se udžbeničkih jedinica frekventira svaki pojedini ishod kao dominantan ishod.

Problem 2

Istražiti sadržaj i strukturu udžbeničke jedinice u udžbeniku 1., 2. i 3. razreda koncipiranom suvremenim metodičkim pristupom koji omogućava metodičkom artikulacijom dosezanje više odgojno-obrazovnih ishoda.

Problem 3

Istražiti koliko se puta frekventiraju sadržaji za ostvarivanje pojedinih ishoda 1., 2. i 3. razreda, odnosno koliko se puta planira dosežati pojedini ishod.

Hipoteza 1

Pretpostavlja se da će dominantni ishodi u 1. razredu osnovne škole biti oni koji omogućavaju usvajanje metodičkog sadržaja početnog čitanja i pisanja (početno opismenjavanje).

Pretpostavlja se da će dominantni ishodi u 2. razredu osnovne škole biti oni koji omogućavaju svladavanje čitanje kraćih tekstova te usvajanje grafičkog izgleda rukopisnih slova (pisanje riječi, rečenica).

Pretpostavlja se da će dominantni ishodi u 3. razredu osnovne škole biti oni koji omogućavaju daljnji razvoj čitalačke pismenosti te razvitak sposobnosti izražavanja doživljaja, stavova, misli i osjećaja.

Hipoteza 2

Pretpostavka je da sadržaj i struktura jedne udžbeničke jedinice metodičkom artikulacijom omogućava dosezanje više odgojno-obrazovnih ishoda.

Hipoteza 3

Pretpostavlja da su ishodi u svakoj udžbeničkoj jedinici za svaki pojedini razred sadržajno povezani.

9.2. Metodologija istraživanja

Kvalitativna analiza sadržaja korištena je prilikom obrade prikupljenih podataka. Osnovni zadatak kvalitativne analize je kategorizacija dobivenih podataka radi što kvalitetnijega metodičkog kodiranja i dekodiranja. Postupak razvrstavanja po kategorijama nazivamo analiza sadržaja ili kodiranje. U navedenom procesu koriste se postupci „(...) komparacije i diferencijacije različitih svojstava istih predmeta i pojava, odnosno istih svojstava različitih pojava. Glavni rezultati koji iz toga proizlaze jesu deskripcija, klasifikacija i definicija.“ (Halmi, 2005, str. 379)

Predmeti istraživanja su: udžbenik za prvi razred (*Prvi trag 1, Trag u riječi 1, Trag u priči 1*), drugi razred (*Trag u priči 2 – 1. dio, Trag u priči 2 – 2. dio*) i treći razred (*Trag u priči 3, 1. i 2. dio*) i metodički priručnici za prvi, drugi i treći razred.

U skladu s postavljenim ciljem istraživanja, autorica ovoga rada analizirala je sadržaj svake udžbeničke jedinice u 1., 2. i 3. razredu.

U prvom problemu prikazani su samo dominantni ishodi koji su bili prikupljeni za svaki pojedini razred te smo na taj način dobili frekvenciju pojedinih ishoda kao dominantnih za 1., 2. i 3. razred.

Drugi problem definiran je metodičkom i sadržajnom analizom jedne udžbeničke jedinice u 1., 2. i 3. razredu.

Trećim problemom istražili smo podatke vezane uz ostvarenost ishoda u vertikali od 1. do 3. razreda.

9.3. Rezultati istraživanja

U tablicama je prikazan postupak istraživanja prvoga problema iz kojeg je vidljivo kako su sadržaji koherentno raspoređeni i usklađeni s algoritmom matične znanosti. Upravo takva struktura omogućuje učenicima dosezanje ishoda, odnosno ovladavanje početnim čitanjem i pisanjem na hrvatskome jeziku. Ishodi u tablicama označeni su kratkom oznakom nastavnoga predmeta – HJ, a ako je riječ o odgojno-obrazovnim ishodima u osnovnoj školi, što u našem slučaju jest, dodaje se oznaka OŠ A, B i C koje označavaju domene. Iza domena piše se brojčana oznaka razreda te na kraju redni broj ishoda unutar domene.

Tablica 1. Prikaz dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbenicima (Prvi trag 1) za prvi razred osnovne škole

ISHODI	NASTAVNA JEDINICA	NASTAVNI ZADACI (ostvarenosti ishoda)
OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.	<i>Ovo sam ja</i>, str.9 <i>Ovo smo mi</i>, str.12 <i>Igramo se</i>, str.28 Ana Đokić Pongračić: <i>Nemaš pojma, grčijanje!</i>, str. 34	<i>Ovo sam ja</i> (Predstavi se prijateljinu.) <i>Ovo smo mi</i> (Predstavi svoj razred) <i>Igramo se</i> (Ispričaj što vidiš na slici. Pronađi kraj svake crte. Odaberi par i ispričaj priču. Odaberi slike i riječi i sastavi rečenice.) <i>Nemaš pojma, Grčijanje!</i> (slikopriča) Neka ti slike pomognu u pričanju priče. Koje životinje prepoznaješ na slikama?
OŠ HJ A.1.2. Učenik sluša jednoslovne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.	OŠ HJ A.1.3. Učenik čita tekstove primijerene početnomu opismenjavanju i jezičnome razvoju.	
OŠ HJ A.1.4. Učenik piše školskim formalnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.	OŠ HJ A.1.5. Učenik upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u točnome značenju u uobičajenim komunikacijskim situacijama.	
OŠ HJ A.1.6. Učenik prepoznaje razliku između mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika.	OŠ HJ A.1.7. Učenik prepoznaje glasovnu strukturu riječi te glasovno analizira i sintetizira riječi primijerene početnomu opismenjavanju.	
OŠ HJ B.1.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.	Auto Gradaš: <i>Hajdemo djevo!</i>, str.7 Braca Grimm: <i>Crenkapića</i>, str.20 Kristina Vikišić: <i>Obaveze nove</i>, str.42	<i>Hajdemo djevo!</i> (pjesma) (U školi ćeš učiti. Ispričaj što već znaš. Što misliš da ćeš naučiti? Opijevaj svoju omiljenu pjesmu.) <i>Crenkapića</i> (priča za djecu) Zamisli da je Crv. Razgovarala s vjevericom. O čemu bi razgovarale? Zamisli da je u priči vuk dobar, a crv, zaboravna. Što bi se moglo dogoditi u priči? <i>Obaveze nove</i> (pjesma) Što misliš koliko djevojčica ima godina? Koje su tvoje obveze: u školi, kod kuće, u slobodno vrijeme?

Tablica 2. Prikaz dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbenicima (*Prvi trag 1*) za prvi razred osnovne škole

OŠ HJ B.1.2. Učenik sluša/čita govori i prepoznaje književne tekstove prema obliku u skladu s jezičnim razvojem i dobi.	Sonja Smolec: <i>Moja škola</i>, str.14 Mladen Kušec: <i>Priča o promennim znacima</i>, str.16 Ivana Herljević: <i>Kiša</i>, str. 24 Lilijana Goran: <i>Senator</i>, str.32 Lilijana Luketa: <i>Lopla</i>, str.37 Pajo Kanižaj: <i>Jesen</i>, str.40	<i>Moja škola</i> (književnouglednički stil, pjesma) pitanja ispod pjesme: Što je u pjesmi neobično? Zamisli o čemu su nastavili razgovarati mama i Boris. <i>Priča o promennim znacima</i> (književnouglednički stil, pjesma) Što je izmislio čovjek? Koliko boja ima senator za pjesmaku? <i>Kiša</i> (književnouglednički stil, pjesma) pitanja ispod pjesme (Znaš li izbrojati koliko bi moglo biti kapi u pjesmi? Tko govori u pjesmi? Što je Šime rekao?) <i>Senator</i> (književnouglednički stil, pjesma) Koje boje postoje na senatoru iz pjesme? Gdje stoji senator? Što vidiš na slici uz pjesmu? <i>Lopla</i> (pjesma) pitanja ispod pjesme (Kakva je lopla? Gdje se lopla skriva? Što lopla radi?) <i>Jesen</i> (pejzažna pjesma) Što sve pada ujesen? Koja se riječ u pjesmu ponavlja?
OŠ HJ B.1.3. Učenik izabire ponudene književne tekstove i čita/sluša ih s razumijevanjem prema vlastitome interesu.	OŠ HJ B.1.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	<i>Maestro Koko</i> (animirani film) Ispričaj priču (strip) Znaš li tko je profesor Baltazar? Zašto za njega možemo reći da je izumitelj?
OŠ HJ C.1.1. Učenik sluša/čita tekst u skladu s početnim opismenjivanjem i pronalazi podatke u tekstu.	OŠ HJ C.1.2. Učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.	Profesor Baltazar: <i>Maestro Koko</i>, str.18
OŠ HJ C.1.3. Učenik posjećuje kulturne događaje primjerene dobi.	OŠ HJ C.1.2. Učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.	Profesor Baltazar: <i>Maestro Koko</i>, str.18

Tablica 3. Prikaz dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbenicima (Trag u riječi I) za prvi razred osnovne škole

ISHODI	NASTAVNA JEDINICA	NASTAVNI ZADACI (ostvarenost ishoda)
	<i>Ponajbimo, zato znamo</i>, str.12 <i>A, E, I, O, U - svi su OTVORNICI m</i>, str.38 <i>Ponajbimo, zato znamo</i>, str.60 <i>Tko je tko?</i>, str.110 Školski Hrvatski jezik: <i>Jadranska Čunčić-Bandović: Snjegović u kaputu</i>, str.132	<i>Ponajbimo, zato znamo</i> (Kakvo je slovo I? Čime pišeš? Kakva mora biti otorka? Ponovi sve i reci svoju riječ...) <i>A, E, I, O, U - svi su OTVORNICI m</i> (Imenuj otvornike i boje kojima su prikazani. Isprčaj pricu srakog otvornika. Ponovi sve i reci svoju riječ.) <i>Ponajbimo, zato znamo</i> (Tko govori? Jesi li ti bila s kim u sukobu? Isprčaj kako je završio sukob.) <i>Tko je tko?</i> (Maštaj i pričaj. U pričanju će ti pomoći pitanja. Zašto su riječi Osijek i Vidovar napisane velikim početnim slovima?) <i>Snjegović u kaputu</i> (grockaz) Razmisli i reci kojemu bi se snjegoviću željela pridružiti u igri. Objasni. Izaberi riječi koje bi upunila snjegovića. Koje ti se riječi čine toplima, a koje hladnima?
	OS HJ A.1.2 Učenik sluša jednostrane tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.	<i>Kako se prvi ptica</i> (pjesma) Što ptica može vidjeti kada leti visoko?
	OS HJ A.1.3 Učenik čita tekstove primjerene početnomu opisno-narativnom i jezičnome razvoju.	<i>Roda na krovu</i> (šaljiva pjesma) Pronađi slova A, a. Zaokružni ih plavom bojom. <i>Ponajbimo, zato znamo</i> (Spoji slike riječi u kojima čuješ glas A sa slovom A tako i za slovo J) <i>U je u ulju i knju</i> (Zaokružni riječi koje počinju slovom U. Nacrtaj onoliko točkica koliko je riječi u rečenici.) <i>2.M u mami se kriju</i> (pjesma) Čitaj (ML, MIND). Pročitaj riječi. (EMA, MAMA) <i>Nj, na, nu...netko je u sinu</i> (pjesma) Čitaj imena. Sasatari i izgovori rečenice. <i>Volim jesen</i> (slikepriča) Što pjesnikinja voli? Što svišti? Zašto? <i>Ponajbimo, zato znamo</i> (Proveri možeš li pročitati ova slova i riječi.) <i>Slovo Š</i> (Čitaj riječi. Slovo Š zaokružni toplom bojom. Čitaj rečenice. Pročitaj imena. Zaokružni ono koje ti se najviše sviđa) <i>Rrr, a ne grr</i> (Čitaj riječi. Zaokružni slovo R. Nacrtaj čitani. Odgovori na pitanje u zadnjoj rečenici.) <i>Slovo T</i> (Čitaj. Zaokružni slovo T. Pročitaj.)

Tablica 4. Prikaz dominantnoga ishoda te njegove ostvarenosti u nastavnim zadacima za prvi razred osnovne škole (Trag u riječi I)

ISHODI UČENJA	NASTAVNA JEDINICA	NASTAVNI ZADACI (ostvarenost ishoda)
OŠ HJ A.1.4. Učenik piše školskim formalnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.	<i>Snivam ja, snivaš ti...</i>, str.8 <i>A,a - neka se zna!</i>, str.18 <i>O,o,o! Što je to?</i>, str.26 Ivana Kranželić: <i>E,e,e.. pogledaj me!</i>...,str.32 <i>U je u uhu i kruhu</i>, str.34 Mirna Grbec: <i>Bit ću dobar iz inata</i>, str.40 <i>2 M u mami se kriju</i>, str.43 <i>Ni, na, nu...netko je u snu</i>, str.47 Grigor Vitez: <i>Nema mačke za škole</i>, str.51 <i>J kao ja</i>, str.56 <i>Ponavljamo, zato znamo</i>, str.60 <i>S se skrilo u sjeni</i>, str.64 Ivana Herljević: <i>Mica Maša</i>, str.68 <i>Pišem, pišem p,p,p</i>, str.80 <i>Rrr, a ne grr</i>, str.89 <i>V u vrtu i voćnjaku</i>, str.94 <i>Slovo T</i>, str.100 <i>Znam ova slova...</i>, str.104	<i>Snivam ja, snivaš ti</i> (uspavanka) pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Ii; zaokruži u riječima slova I <i>A,a - nek se zna!</i> pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Aa u crtovlje <i>O,o,o! Što je to?</i> (strip) pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Oo; Nastavi niz (AOAO) <i>E,e,e..pogledaj me!</i> (pjesma) pisanje velikog i malog školskog formalnog slova E e <i>U je u uhu i kruhu</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Uu; Upiši A,E,I,O ili U. <i>Bit ću dobar iz inata</i> (pjesma) Dopuni slovima A,E,I,O ili U. Koja slova nisu označena? Napiši ih. <i>2 M u mami se kriju</i> (pjesma) pisanje veliko i malog školskog formalnog slova Mm; Zaokruži samo upitne rečenice. <i>Ni, na, nu...netko je u snu</i> (pjesma) pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Nn; Složi riječi od slova i napiši je. <i>Nema mačke za škole</i> (pjesma) Pronađi ! u pjesmi. Prepiši rečenice velikim slovima. <i>J kao ja</i> (pisanje velikog i malog formalnog slova Jj; Složi rečenicu tako da bude točna (piši u crtovlje) <i>Ponavljamo, zato znamo</i> (Četiri imena prepiši velikim i malim slovima.) <i>S se skrilo u sjeni</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Ss (Složi riječ. Napiši je u pisanku. *Stavi znak na kraj rečenice.) <i>Mica Maša</i> (pjesma) pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Šš; Sastavi i piši riječi od zadanih slova. <i>Pišem, pišem p,p,p</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Pp; Prepiši riječi iz 4.stupca; Prepiši imena malim slovima <i>Rrr, a ne grr</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Rr; Piši. Nastavi niz.) <i>V u vrtu i voćnjaku</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Vv; Prepiši rečenice malim slovima. Napiši koja je životinja označena kojim likom.) <i>Slovo T</i> (pisanje veliko i malog školskog formalnog slova Tt; Napiši što vidiš; Dopuni rečenice...) <i>Znam ova slova</i> (Napiši riječi prema boji. Napiši šest riječi naučenim slovima.)
	<i>K kao kruška, kamen i kos</i>, str.106 <i>Tko je tko?</i>, str. 110 <i>L kao lopta</i>, str.112 <i>Učena slova</i>, str.118 <i>Slovo B</i>, str.120 <i>D kao dobar dan</i>, str.124 Radica Jurkin: <i>Oglas</i>, str.129 <i>Je li stigla zima?</i>, str.134 Ivanka Borovac: <i>Stara i nova godina</i>, str.144	<i>K kao kruška, kamen i kos</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Kk; Napiši (KIVI kivi...) <i>Tko je tko?</i> (Tko je tko? Napiši imena. Dopuni rečenice.) <i>L kao lopta</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Ll; Napiši što vidiš. Prepiši rečenice velikim slovima, a šarene riječi nacrtaj.) <i>Učena slova</i> (igrokaz) Pravilno spoji i napiši riječi. <i>Slovo B</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova B; Čitaj i napiši riječi.) <i>D kao dobar dan</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Dd; sastavi rečenice s pomoću riječi) <i>Oglas</i> (pjesma) Spoji slogove i napiši riječi; Napiši rečenicu u kojoj prva riječ započinje slovom D. <i>Je li stigla zima?</i> Dopuni rečenice ponuđenim riječima. Sastavi rečenice od ovih riječi i napiši ih. <i>Stara i nova godina</i> (pjesma) Sastavi riječi od slova; Dovrši rečenice...

Tablica 5. Prikaz tablice dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbenicima (Trag u riječi 1) za prvi razred osnovne škole

	<i>Enenadenje</i> , str. 4 Eskimi, str.30 <i>O.o.o! Što je to?</i> , str.24 Grigor Vitez: <i>Nema mačke za škole</i> , str.50 <i>J kao ja</i> , Ivan Novatič: <i>Listopad</i> , str.61 R u <i>igratkama</i> , str.84 K kao <i>kriška, kamen i kos</i> , str.108 D kao <i>dobar dan</i> , str.124	<i>Enenadenje</i> (Izgovori što vidiš na slikama. Gdje čuješ I? Imenju ono što nije obojeno te riječi nastavi na glasove.) Eskimi (Izgovori glas po glas u svakoj riječi. Imenju i izgovori riječi koja ima glas E) <i>O.o.o! Što je to?</i> (stmp) U kojim čarobnim riječima glas O u sredini riječi? Izgovori glasove koje čuješ u čarobnim riječima. U riječima pronađi i zaokružni slovo O. <i>Nema mačke za škole</i> (pjesma) Spoji crtež i slova kojima riječ započinje. <i>J kao ja</i> (Kojim glasom započinje riječ jediniča? Izgovori. Reci gdje je J. Oboji ako u riječi čuješ glas I) <i>Listopad</i> (pejzažna pjesma) Gdje glas S u riječima. Oboji kmg. R u <i>igratkama</i> (Imenju igracke koje imaju glas R. Gdje se krije glas R? Oboji kmg. K kao <i>kriška, kamen i kos</i> (Gdje čuješ glas K? Oboji) D kao <i>dobar dan</i> (Zaokružni riječi u kojima je slovo D na kraju. Podcrtaj riječi koje imaju dva slova D.
OŠ HJ B.1.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.	Ivan Matić: <i>Eskimi</i> , str.28 Drago Brčić: <i>Bijeli Božić</i> , str.143	<i>Eskimi</i> (pjesma i kratki tekst) Što bi se moglo ispričati Eskimima o snježnome danu u trom zavjčaju? Što bi ponijela sa sobom u kucu od Eskima? <i>Bijeli Božić</i> (pjesma) Što se slavi na Božić? Kako se slavi Božić u trom kraju? Koje blagdane slavite u obitelji...
OŠ HJ B.1.2. Učenik sluša/čita književni tekst: izražava o čemu tekst govori i prepoznaje književne tekstone prema obliku u skladu s jezičnim razvojem i dobi.	Sanja Sruk: <i>P-kasta priča prekrasno prijepodne</i> , str.78 Nada Iveljić: <i>Prijateljstvo vjeverice i pnha</i> , str.98 Jadranka Čunčić-Bandov: <i>Učena slova</i> , str.116 Narodna: <i>Kratico pismo sveton Nikohi</i> , str.127 Stanislav Femičić: <i>Padaj, padaj</i> , str.138 Marija Radic: <i>Tri kralja</i> , str.141 Iranka Borovac: <i>Stara i nova godina</i> , str.144	<i>P-kasta priča prekrasno prijepodne</i> (priča za djecu) Što je u priči neobitno? Kako se zove dječak iz priče?... <i>Prijateljstvo vjeverice i pnha</i> (priča za djecu) Od koga su bježale životinje u šumi? Tko je spasio malog pnha? <i>Učena slova</i> (dramsko djelo, igrokaz) Koji se likovi pojavljuju u igrokazu? Kako se glasa sova? <i>Kratico pismo sveton Nikohi</i> (pjesma) Tko piše kratico pismo sv. Nikohi? Što piše u pismu?... <i>Padaj, padaj</i> (pjesma) pitanja ispod pjesme (Kako pjesnik naziva snijeg? Što pjesnik želi? <i>Tri kralja</i> (pjesma) Kako je zvijezda vodila kraljeve do cilja? Što je štalica?... <i>Stara i nova godina</i> (pitanja ispod pjesme) Kamo svi žure? Što se tada čuje?...
OŠ HJ B.1.3 Učenik izabire ponudene književne tekstone i čita/sluša ih s razumijevanjem prema vlastitome interesu.	<i>P kao perica</i> , str.76	<i>P kao perica</i> (Istrazi kako pravilno možeš pomoći slabovidnoj ili slijepoj osobi. Istrazite koliko učenika u razredu ima kućnog ljubimca. Nacrtaj svog kućnog ljubimca)
OŠ HJ B.1.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.		
OŠ HJ C.1.1. Učenik sluša/čita tekst u skladu s početnom opismenjavanjem i pronalazi podatke u tekstu.	<i>Gledamo filmove</i> , str.74	<i>Gledamo filmove</i> (Pogledaj slike iz crtanog filma o hrvatskim izumiteljima. Jesu li likovi nacrtani ili stvarni?)
OŠ HJ C.1.2. Učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.		
OŠ HJ C.1.3. Učenik posjećuje kulturne događaje primjerene dobi.		

Tablica 6. Prikaz tablice dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbeniku (*Trag u priči 1*) za prvi razred osnovne škole

ISHODI	NASTAVNA JEDINICA	NASTAVNI ZADACI (ostvarenost ishoda)
	<i>Zimska priča</i> , str. 8	<i>Zimska priča</i> (Što i kako možeš pričati o zimi? Izaberi rečenice koje odgovaraju onomu što želiš reći. Razgovaraj s odabranima o tome koje obaveze imaju zimi. Izvjesi u razredu o tome što si doznao)
	<i>Vrijeme je za priču</i> , str. 23	<i>Vrijeme je za priču</i> (U knjizi je priča. U priči su rečenice. Rečenice su izgovorile riječi... Vratiti riječi u priču i ispričati je.
	<i>Boš sam malen</i> , str. 47	<i>Boš sam malen</i> (Postavite pitanja u parni i odgovorite. Što znači: biti malen, biti visok?...
	<i>Tata - volim te!</i> , str. 102	<i>Tata - volim te!</i> (pjesma) Kada sre u obitelji ima djevojčica? Pokušaj i ti na sličan način opisati svoju obitelj.
OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.	<i>Marija Novak: Uskršni običaj</i> , str. 114	<i>Uskršni običaj</i> (kratka priča) Što znači da je hrana blagoslovljena? Pričaj o običajima svoje obitelji za Uskrs.
	<i>Pisnice Šarenice</i> , str. 116	<i>Pisnice Šarenice</i> (Pripovijetka o slici. (Tko je na slici? Kakva joj je haljina? Što ima na glavi? itd.)
	<i>Kiša lije, moći, toči...</i> , str. 129	<i>Kiša lije, moći, toči...</i> (pjesma) Izdvoji iz pjesme deset riječi i poveži ih u novu priču. Pripremi se za pričanje pred razredom*.)
OŠ HJ A.1.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.	<i>Ivan Novak: Kišovani</i> , str. 11	<i>Kišovani</i> (pjesma) Brzo izgovori parove riječi. (Žni-ljni)
	<i>Slovo Č</i> , str. 18	<i>Slovo Č</i> (Spoji crtom i pročitaj rečenice)
	<i>Slovo F</i> , str. 32	<i>Slovo F</i> (Spoji crtom parove riječi. Čitaj riječi. Razgovarajte o značenju tih riječi.)
OŠ HJ A.1.3. Učenik čita tekstove primijetene početnomu opismenjavanju i jezičnome razvoju.	<i>Milan Taritaš: Hrvatska - moja domovina</i> , str. 34	<i>Hrvatska - moja domovina</i> (pjesma) Koje je prvi glas u riječi HRVATSKA? Čitaj riječi. Spoji riječi i slike.
	<i>Dubravko Horvatić: Tisuću zrna</i> , str. 50	<i>Tisuću zrna</i> (pjesma) Kojom riječju započinje svako pitanje u pjesmi? Zaokruži slova koja su u riječima ista.
	<i>Poljeće već čeka</i> , str. 92	<i>Poljeće već čeka</i> (Pročitaj neobičnu priču. Ponovno pročitaj priču kada si sre ispravio)
	<i>Auto Gradaš: Svinja u knjizi</i> , str. 138	<i>Svinja u knjizi</i> (priča za djecu) Rastavi riječ vegetarijanac na slogove. Svaki slog napiši u jedan pravokutnik.
	<i>Nada Iveljić: Ova je pjesma</i> , str. 153	<i>Ova je pjesma</i> (pjesma) Čitaj pjesmu. Nauči je kazivati napamet.

Tablica 7. Prikaz tablice dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbeniku (*Trag u priči I*) za prvi razred osnovne škole

<i>Crvene cipele</i> , str.12	<i>Crvene cipele</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Cc: Prepiši rečenice velikim slovima.)
<i>Slovo Č</i> , str.16	<i>Slovo Č</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Čč: Sastavi riječi od ovih slogova i napiši ih velikim slovima.)
<i>Slovo Ć</i> , str.20	<i>Slovo Ć</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Ćć: Uvrti Ć u riječi i prepisi ih malim slovima.)
<i>Slovo F</i> , str.32	<i>Slovo F</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Ff: Prepiši riječi malim slovima. Znaš li što znače te riječi?)
Milan Tarijaš: <i>Hrvatska - moja domovina</i> , str.34	<i>Hrvatska - moja domovina</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Hh: Napiši imena i prezimena poznatih hrvatskih sportaša.)
Zvonimir Balog: <i>Č kao golman i gol</i> , str.38	<i>Č kao golman i gol</i> (pjesma) pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Gg: Sastavi rečenice i napiši ih velikim slovima.)
Dubravko Horvatić: <i>Tisricu zašio</i> , str.50	<i>Omnar</i> (priča za djecu) U bilježnicu prepisi dvije rečenice koje na kraju imaju znak!: Koji se znakovi nalaze na kraju rečenice?
<i>Slovo Ž</i> , str.54	<i>Tisricu zašio</i> (pjesma) pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Zz: Uvrti z u riječi i napiši novu riječ.
<i>Slovo Lj</i> , str.60	<i>Slovo Ž</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Zz: Dopuni riječima (žalosno, žedna...)
<i>Slovo Nj</i> , str.70	<i>Slovo Lj</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Lj lj)
<i>Slovo Đ</i> , str.75	<i>Slovo Nj</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog Nj: Napiši dva imena koja počinju slovom koje su abecedi nalazi ispred slova nj)
<i>Slovo Đž</i> , str.78	<i>Slovo Đ</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Đđ: Prepiši iz pjesme velikim slovima riječi koje imaju Đ)
<i>Abeceda</i> , str.80	<i>Slovo Đž</i> (pisanje velikog i malog školskog formalnog slova Đž)
<i>Ožujak ožujao</i> , str.84	<i>Abeceda</i> (Imena svih učenika/čenicica iz razreda napiši abecednim redom)
<i>Projekte već čeka</i> , str.92	<i>Ožujak ožujao</i> (Pronađi točan napisanu riječ. Krvito napisanu riječ prekriži. Točnim riječima dopuni pjesmu)
<i>Hri - Hri.. Huk</i> , str.96	<i>Projekte već čeka</i> (U priči nedostaju znakovi na kraju rečenice. Napiši ih. Oboji slovo koje bi trebalo biti veliko da je teksti napisan malim slovima.)
Ivan Novački: <i>Pisarnice</i> , str.119	<i>Hri-Hri.. Huk</i> (Stavi točan znak ili dopuni riječ. Odaberi tri riječi i napiši o njima po jednu rečenicu velikim slovima.)
<i>Objekta i obuća</i> , str.140	<i>Pisarnice</i> (pjesma) Na svakoj pisarnici jedno je slovo. Napiši riječi koje počinju tim slovom, a iste su boje kao i pisarnica na kojoj se slovo nalazi. Piši velikim slovima.
<i>Bilježnica vrednoga đaka</i> , str.176	<i>Objekta i obuća</i> (Imenuj i napiši tri predmeta koja vidiš na slici, a nisu ni odjeća ni obuća.)
	<i>Bilježnica vrednoga đaka</i> (Napiši imena prijatelja/prijateljica uz slovo kojim počinju. Označi je li žensko (Ž) ili muško (M).)
<i>Crvene cipele</i> , str.12	<i>Crvene cipele</i> (Odaberi po dvije riječi i sastavi pet rečenica)
<i>Vrijeme je za priču</i> , str.24	<i>Vrijeme je za priču</i> (Vrati riječi u priču i ispišaj je)
<i>Rečenice.. Projelnice...</i> , str.86	<i>Rečenice.. Projelnice..</i> (Pravilno izgovori rečenice. Kako moramo govoriti da bi nas svi dobro čuli i razumjeli? Od sljedećih nazova riječi sastavi rečenice.)
<i>Sreća je...</i> , str.103	<i>Sreća ja..</i> (Prezici rečenice o sreći tako da prva ima dvije riječi, druga tri riječi, treća četiri ili više.)
Zvonimir Balog: <i>Što se od vode pravi</i> , str.107	<i>Što se od vode pravi</i> (pjesma) Pjesnik se podigao riječju. Osmisli i ti što više riječi koje će imati jedan zajednički dio.
Jadranka Čunčić-Bandlov: <i>Projelno kretanje</i> , str.134	<i>Projelno kretanje</i> (igrokaz) Ikoristi neke svoje riječi i sastavi rečenicu o leprtu. Napiši tri riječi kojih se sjetiš kada čuješ riječ lepru.
<i>Leopard i tigor</i> , str.170	

rečenice.

Tablica 8. Prikaz dominantnoga ishoda te njegove ostvarenosti u nastavnim zadacima za prvi razred osnovne škole (Trag u priči 1)

ISHODI UČENJA	NASTAVNA JEDINICA	NASTAVNI ZADACI (ostvarenost ishoda)
OŠ HJ B.1.2. Učenik sluša/čita književni tekst, izražava o čemu tekst govori i prepoznaje književne tekstove prema obliku u skladu s jezičnim razvojem i dob.	Tatjana Pokrajac-Papucci: <i>Zečje brige</i>, str.5 Lidvina Luketa: <i>Što je sreća?</i>, str.26 Luko Paljetak: <i>Osmijeh</i>, str.28 Blanka Pašagić: <i>Pričalica</i>, str.42 Vadimir Halovanić: <i>Šutnja je zlato</i>, str.45 Josip Franjić Radulović: <i>Puž i miš</i>, str.64 Tatjana Pokrajac-Papucci: <i>Mlada sestra</i>, str.74 Jadranka Oštarević: <i>Dajem na znanje</i>, str.77 Nevenka Puh Malogorski: <i>Ožujak</i>, str.82 Ljubica Balog: <i>Kišobran</i>, str.89 Grigor Vitez: <i>Zima se razboljela</i>, str.90 Vladimir Nazor: <i>Đače</i>, str.98 Mladen Kušec: <i>Na kraju zime</i>, str.106 Zvonimir Balog: <i>Voda u čaši</i>, str.108 Jadranka Čunčić-Bandov: <i>Uskrsna zgoda</i>, str.112 Stjepan Jakševac: <i>Zeleni oglas</i>, str.120 Stjepan Jakševac: <i>Na rad</i>, str.126 Sunčana Škrinjarić: <i>Plesna haljina žutog maslačka</i>, str.130 Anto Gardaš: <i>Svinja u trgovini</i>, str.137	<i>Zečje brige</i> (pjesma) pitanja ispod pjesme (Tko je gladan? Što bi želio jesti?) <i>Što je sreća?</i> (pjesma) Dopuni riječima iz pjesme; Objasni značenja ovih ikona koje prikazuju raspoloženje. <i>Osmijeh</i> (pjesma) Koje se riječi u pjesmi najviše ponavljaju? Koje su neobične riječi u pjesmi? <i>Pričalica</i> (priča za djecu) Tko su likovi u priči? Čega je sedam u priči? Spoji crtom što može raditi (trčalica, skakalica...) <i>Šutnja je zlato</i> (pjesma) U pjesmi zaokruži riječi koje se glasovno podudaraju; Napiši parove riječi tako da se rimuju. <i>Puž i miš</i> (igrokaz) Tko razgovara u igrokazu? Koliko je sati u podne?... <i>Mlada sestra</i> (pjesma)Napiši riječi tako da se rimuju. Kakva je mlada sestra u pjesmi? <i>Dajem na znanje</i> (pjesma) pitanja ispod pjesme (Možeš li zaključiti kako se dječak osjeća? Zaokruži riječi u pjesmi koje slično zvuče, rimuju se.) <i>Ožujak</i> (pejzažna pjesma) pitanja ispod pjesme (Tko se veseli suncu? Što se događa u prirodi?) <i>Kišobran</i> (priču za djecu) Zašto je Eva dotrčala u kuću? Što se dogodilo za vrijeme igre s kišobranom? Kojim bismo riječima mogli opisati djevojčicu Evu? <i>Zima se razboljela</i> (pjesma) Odgovori kratko (Što javlja bijela visibaba? ...) <i>Đače</i> (priča za djecu) Tko su likovi u priči? Što je učinio dječak kad je sve naučio? <i>Na kraju zime</i> (pjesma) pitanja ispod pjesme (Tko je pokušao na sivo nebo? Komu se razvedrilo lice?) <i>Voda u čaši</i> (priča za djecu) pitanja uz priču (Kada voda može biti bolesna? Je li voda važna samo ljudima?) <i>Uskrsna zgoda</i> (igrokaz) Tko razgovara u igrokazu? Čemu se miš čudi?... <i>Zeleni oglas</i> (pjesma) Što znači riječ oglas? Koje će životinje održati predavanje?... <i>Na rad</i> (pjesma) pitanja uz pjesmu; Dopuni rečenice zadanim riječima.* <i>Plesna haljina žutog maslačka</i> (priča za djecu) Zaokruži slike životinja koje se spominju u priči; Složi rečenice pravilnim redoslijedom tako da im pridružiš redni broj. <i>Svinja u trgovini</i> (priča za djecu) pitanja uz priču (Za koje se cipele svinja odlučila?)
	Sunčana Škrinjarić: <i>Sunce</i>, str.145 Mladen Kušec: <i>Majka</i>, str.152 <i>Zebra</i>, str.172 Jens Sigsgaard: <i>Pale sam na svijetu</i>, str.155 Ljubica Kolarić-Dumić: <i>Pale sam na svijetu</i>, str.154 <i>Majmunska posla</i>, str.159 Stanislav Femenić: <i>Kako je puž dobio kuću</i>, str.160 Xanna Chown: <i>Skriveno blago</i>, str.164 La Fontaine: <i>Zec i kornjača</i>, str.166 Josip Franjić Radulović: <i>Sportaš</i>, str.178 Nada Mihoković-Kumrić: <i>Maslina</i>, str.186 Marija Mudri: <i>Dijete</i>, str.189	Tko je došao kupiti cipele? <i>Sunce</i> (priča za djecu) pitanja uz priču (Kakvo je sunce krajem zime? Što sunce poklanja svemu što postoji?) <i>Majka</i> (pjesma) Kakve su oči majke iz pjesme? Spoji crtom što je kakvo u pjesmi? <i>Zebra</i> (znanstveno-popularni tekst) pitanja uz tekst (Tko su grabežljivci? Što znači da su neke životinje sisavci?) <i>Pale sam na svijetu</i> (pjesma i priča) Usporedi stihove i kitice s tekstom priče. (Pronađi stih u kojemu doznajemo da je Pale vozio tramvaj; Gdje se u priči spominje tramvaj. Pronađi rečenicu.) *Opisujemo dječaka - lik iz filma. Dodaj još riječi. <i>Majmunska posla</i> (Po čemu se majmuni veru? Kako se glasaju?) <i>Kako je puž dobio kuću</i> (priča za djecu) Što se dogodilo pužu? Razvrstaj u tablicu što kazuju riječi. <i>Skriveno blago</i> (priča za djecu) pitanja uz priču (Što je bilo blago za Cilu? Što znači tragati u dobroj nađi?) <i>Zec i kornjača</i> (priča za djecu) Čitaj, gledaj i pričaj priču. Neka ti slike pomognu ispričati dijelove priče. (pitanja uz priču) <i>Sportaš</i> (pjesma) Navedi tjelesne aktivnosti kojima se bavi dječak. Spoji likove iz pjesme s tjelesnom aktivnošću kojom se bave. <i>Maslina</i> (priča za djecu) pitanja uz priču (Kako se brinuo o maslini?; Zaokruži što se sve može uzgajati.) <i>Dijete</i> (pjesma) Što dijete ima pravo biti? Koja je veza između djeteta i cvijeta?

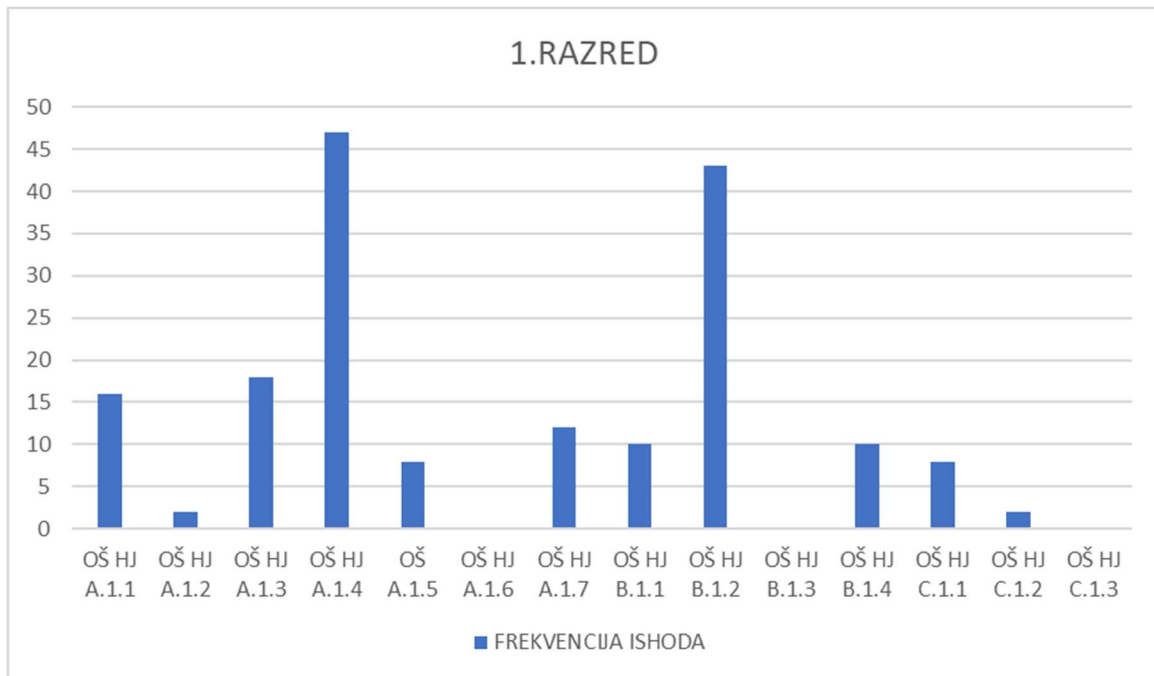
Tablica 9. Prikaz tablice dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbeniku (Trag u priči I) za prvi razred osnovne škole

Anto Gariša: <i>Uvijek netko nekoga voli</i> , str. 58	Josip	<i>Uvijek netko nekoga voli</i> (ljubavna pjesma) Pročitaj pjesmu pa dopuni rečenice i napiši svoju pjesmu.
Franoje Radohvić: <i>Prič i miš</i> , str. 64		<i>Prič i miš</i> (igrokaz) Podijelite uloge i izvedite igrokaz. Napravite hujke miša i puža.
<i>Jednom kad odasistem</i> , str. 68		<i>Jednom kad odasistem</i> (priča za djecu) Prati sedam dana koliko vremena provodiš na internetu. Zapiši vrijeme u minutama bojeći polja. Napravi zaključke.
Stanislav Ferinčić: <i>Igrvino se</i> , str. 110		<i>Igrvino se</i> (pjesma) Napravimo proljetnu predstavu. Možemo biti sve što poželimo. Završimo ponovno u sve priče i pjesme koje nam je darovao ožujak. Odglumimo neke od njih.
Štepan Jakševac: <i>Zeleni oglas</i> , str. 120		<i>Rijeci se igrvaju</i> (igraj se riječima. Smisli ti svoju priču ili pjesmu. Nastavi pisati.)
<i>Sunđače me dotaknulo</i> , str. 146		<i>Zeleni oglas</i> (pjesma) Zamisli plavi oglas. Predloži predavače i teme njihovih predavanja. Popuni tablicu.
<i>Pale sam na svjetlu</i> , str. 158		<i>Sunđače me dotaknulo</i> (Načrtaj u pravokutnike sunce i nešto što sunce objašnjava u pojedino godišnje doba.)
<i>Leopard i tigar</i> , str. 170		<i>Pale sam na svjetlu</i> (Označi kraticom u tablici kojim danima što radiš.)
		<i>Leopard i tigar</i> (znanstveno-popularni tekst) Zamatraće učionicu i s pomoću svjetiljaka i plama izvedite igru svjetla i sjene. Neke igrokaze možete prikazati kao kazalište sjena. Pokušajte.
<i>Sreća je...</i> , str. 105		<i>Sreća je...</i> (Napiši kratku priču o sreći. Ilustriraj svoju priču. Što je za tebe sreća?)
<i>Jedan, dva, tri, loviš</i> , str. 124		<i>Jedan, dva, tri, loviš</i> (priča za djecu) Pročitaj priču i popuni tablicu: Naziv dana u tjednu i naziv brojalice.)
<i>Točka, točka, točkica</i> , str. 143		<i>Točka, točka, točkica</i> (Pronađi tablicu i kratko odgovori na pitanja) Učenici isčitavaju podatke iz tablice.
<i>Pisci maštaju</i> , str. 150		<i>Pisci maštaju</i> (Dopuni rečenice prema tekstu o piscu)
<i>Kako je prič dobio knicu</i> , str. 162		<i>Kako je prič dobio knicu</i> (Poredaj životinje abecednim redom.)
Gojan Šafarek: <i>Divlji ljepotni</i> , str. 169		<i>Divlji ljepotni</i> (znanstveno-popularni tekst) Što je Velebit? Gdje žive divlji konji?
<i>Nogometna lopta</i> , str. 180		<i>Nogometna lopta</i> (kratki tekst) Što je točno, a što netočno prema ovomu tekstu o nogometnoj lopti?
<i>Gitaru</i> , str. 182		<i>Gitaru</i> (znanstveno-popularni tekst) Označi odakle si doznao/doznao podatke o gitari. (Doznajem čitanjem teksta ili promatranjem fotografije) * Poredaj glazbala abecednim redom.
OŠ HJ C.1.2. Učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.		
OŠ HJ C.1.3. Učenik posjećuje kulturne događaje primjerene dobi.		

P. 1

Tablica 10. Tablica prikaza frekvencije pojedinih ishoda kao dominantnih u prvome razredu osnovne škole

1. RAZRED			
ISHODI	FREKVENCIJA ISHODA	ISHODI	FREKVENCIJA ISHODA
OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.	f (16)	OŠ HJ B.1.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.	f (10)
OŠ HJ A.1.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.	f (2)	OŠ HJ B.1.2. Učenik sluša/čita književni tekst, izražava o čemu tekst govori i prepoznaje književne tekstove prema obliku u skladu s jezičnim razvojem i dobi.	f (43)
OŠ HJ A.1.3. Učenik čita tekstove primjerene početnomu opismenjavanju i jezičnome razvoju.	f (18)	OŠ HJ B.1.3 Učenik izabire ponuđene književne tekstove i čita/sluša ih s razumijevanjem prema vlastitome interesu.	
OŠ HJ A.1.4. Učenik piše školskim formalnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.	f (47)	OŠ HJ B.1.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	f (10)
OŠ HJ A.1.5 Učenik upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u točnome značenju u uobičajenim komunikacijskim situacijama.	f (8)	OŠ HJ C.1.1. Učenik sluša/čita tekst u skladu s početnim opismenjavanjem i pronalazi podatke u tekstu.	f (8)
OŠ HJ A.1.6. Učenik prepoznaje razliku između mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika.		OŠ HJ C.1.2. Učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.	f (2)
OŠ HJ A.1.7. Učenik prepoznaje glasovnu strukturu riječi te glasovno analizira i sintetizira riječi primjereno početnomu opismenjavanju.	f (12)	OŠ HJ C.1.3. Učenik posjećuje kulturne događaje primjerene dobi.	

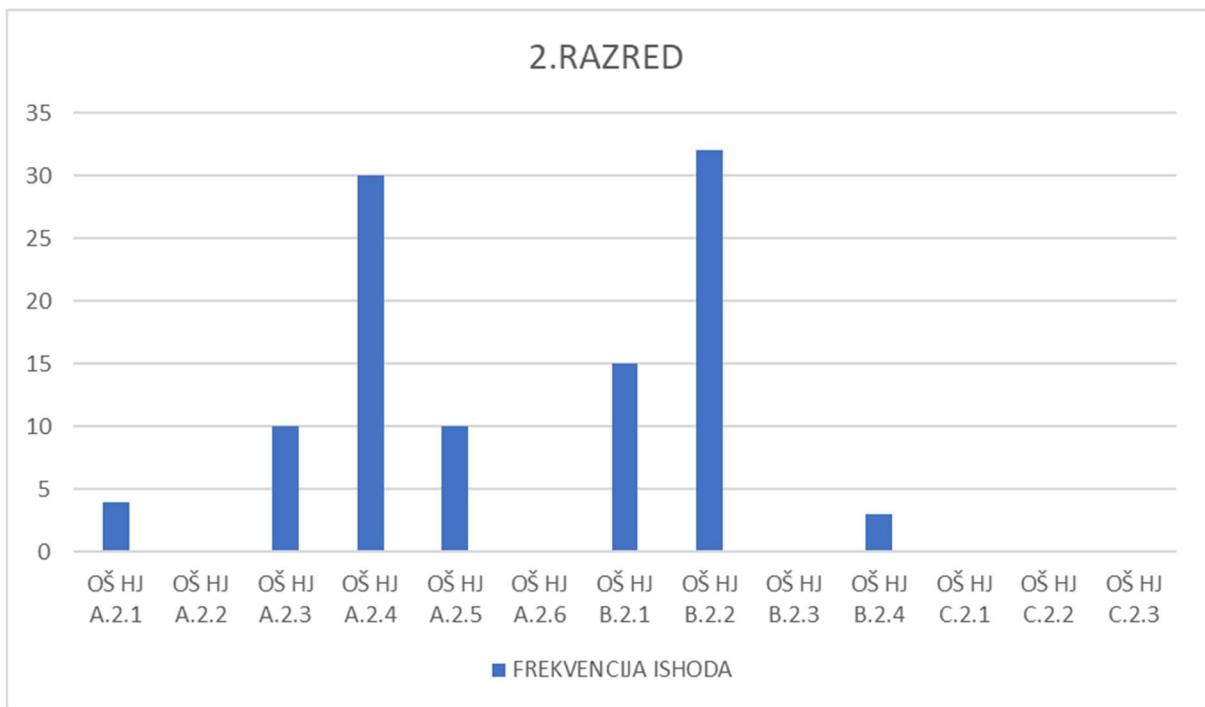
Slika 6. Grafikon dominantnih ishoda u udžbeničkim jedinicama prvoga razreda

Ishodi OŠ HJ A.1.4. *Učenik piše školskim formalnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem* i OŠ HJ B.1.2. *Učenik sluša/čita književni tekst, izražava o čemu tekst govori i prepoznaje književne tekstove prema obliku u skladu s jezičnim razvojem i dobi* dominiraju u tablici i grafikonu dominantnih ishoda. S time se potvrđuje hipoteza da su dominantni oni ishodi koji omogućavaju usvajanje metodičkog sadržaja početnog čitanja i pisanja.

Metodički pristup početnom čitanju i pisanju mora uvažavati utjecaj fonološke svjesnosti (prepoznavanje glasova u nizu jedne riječi) na početnom opismenjavanju. Također, fonološki sadržaji u metodičkom diskursu trebaju zauzeti glavnu poziciju na početku opismenjavanja. (Budinski i sur., 2020)

Tablica 11. Tablica prikaza frekvencije pojedinih ishoda kao dominantnih u drugome razredu osnovne škole

2. RAZRED			
ISHODI	FREKVENCIJA ISHODA	ISHODI	FREKVENCIJA ISHODA
OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života i poštuje pravila uljudnoga ophođenja	f (4)	OŠ HJ B.2.2. Učenik sluša/čita književni tekst i razlikuje književne tekstove prema obliku i sadržaju	f (32)
OŠ HJ A.2.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.		OŠ HJ B.2.3 Učenik samostalno izabire književne tekstove za slušanje/čitanje prema vlastitome interesu.	
OŠ HJ A.2.3. Učenik čita kratke tekstove tematski prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima	f (10)	OŠ HJ B.2.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	f (3)
OŠ HJ A.2.4. Učenik piše školskim rukopisnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.	f (30)	OŠ HJ C.2.1. Učenik sluša/čita medijski tekst oblikovan u skladu s početnim opismenjavanjem i izdvaja važne podatke.	
OŠ HJ A.2.5. Učenik upotrebljava i objašnjava riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom.	f (10)	OŠ HJ C.2.2. Učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.	
OŠ HJ A.2.6. Učenik uspoređuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik.		OŠ HJ C.2.3. Učenik posjećuje kulturne događaje primjerene dobi i iskazuje svoje mišljenje.	
OŠ HJ B.2.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjeća nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.	f (15)		

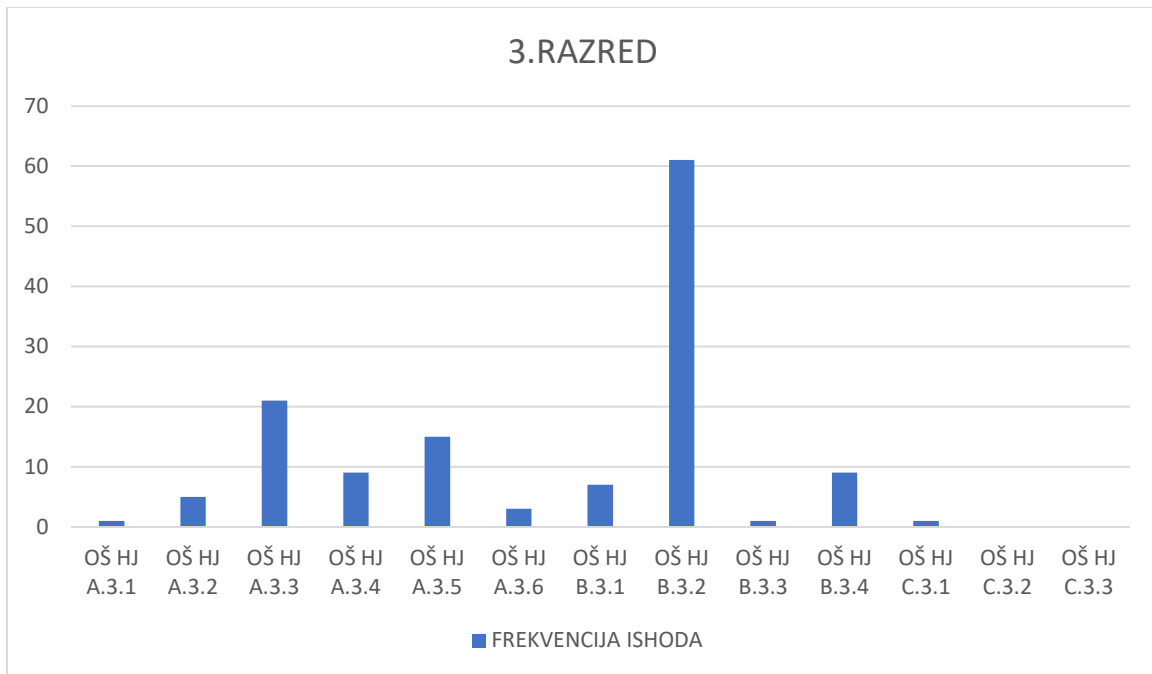

Slika 7. Grafikon dominantnih ishoda u udžbeničkim jedinicama drugoga razreda

Dva najzastupljenija dominantna ishoda u 2. razredu možemo iščitati iz grafikona a to su: *OŠ HJ A.2.4. učenik piše školskim rukopisnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem* i *OŠ HJ B.2.2. učenik sluša/čita književni tekst i razlikuje književne tekstove prema obliku i sadržaju*. U drugome razredu učenici uče pisati rukopisna slova, kako bi to savladali očekuje se da su ovladali sadržajima fonološke svjesnosti (raspoznavanje glasova u nizu riječi) i pokazali mogućnost slušanja uzoraka riječi, glasovne analize i sinteze. Pronalaženjem novih uzoraka riječi sa zadanim glasom/slovom, prijenos glasa u slovo učenici samostalno mogu napisati slovo, riječ i rečenicu formalnim slovima te je istodobno mogu pročitati. Od učenika se drugog razreda očekuje čitanje kraćih tekstova, da usvoje grafički izgled rukopisnih slova te da samostalno pišu riječi, rečenice i kraće tekstova rukopisnim pismom. Time je potvrđena druga hipoteza.

Tablica 12. Tablica prikaza frekvencije pojedinih ishoda kao dominantnih ishoda u trećem razredu osnovne škole

3.RAZRED			
ISHODI	FREKVENCIJA ISHODA	ISHODI	FREKVENCIJA ISHODA
OŠ HJ A.3.1. Učenik razgovara i govori tekstove jednostavne strukture.	f (1)	OŠ HJ B.3.2 Učenik čita književni tekst i uočava pojedinosti književnoga jezika.	f (61)
OŠ HJ A.3.2. Učenik sluša tekst i preporučava sadržaj poslušanoga teksta.	f (5)	OŠ HJ B.3.3. Učenik čita prema vlastitome interesu te razlikuje vrste knjiga za djecu.	f (1)
OŠ HJ A.3.3. Učenik čita tekst i pronalazi važne podatke u tekstu.	f (21)	OŠ HJ B.3.4 Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	f (9)
OŠ HJ A.3.4. Učenik piše vođenim pisanjem jednostavne tekstove u skladu s temom.	f (9)	OŠ HJ C.3.1. Učenik pronalazi podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi učenika.	f (1)
OŠ HJ A.3.5. Učenik oblikuje tekst služeći se imenicama, glagolima i prijedvima, uvažavajući gramatička i pravopisna pravila.	f (15)	OŠ HJ C.3.2. Učenik razlikuje tiskane publikacije primjerene dobi i interesima.	
OŠ HJ A.3.6. Učenik razlikuje uporabu zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika s obzirom na komunikacijsku situaciju.	f (3)	OŠ HJ C.3.3. Učenik razlikuje kulturne događaje koje posjećuje i iskazuje svoje mišljenje o njima.	
OŠ HJ B.3.1. Učenik povezuje sadržaj i temu književnoga teksta s vlastitim iskustvom.	f (7)		

Slika 8. Grafikon dominantnih ishoda u udžbeničkim jedinicama trećeg razreda

Ishod koji prevladava u 3. razredu je *OŠ HJ B.3.2 učenik čita književni tekst i uočava pojedinosti književnoga teksta*. Drugi zastupljeniji ishod jest *OŠ HJ A.3.3 učenik čita tekst i pronalazi važne podatke u tekstu*. U prva dva razreda osnovne škole učenici bi trebali ovladavati početnim čitanjem i pisanjem. U trećem razredu razvija se sposobnost izražavanja doživljaja, osjećaja, misli i stavova. Učenici analiziraju književni tekst te uočavaju pjesničke slike, ritam, ponavljanje, povezuju redoslijed događaja, likove i radnju itd. Stvaraju se navike uporabe pravogovornih (ortoepskih) i pravopisnih (ortografskih) norma te se ostvaruje uspješna usmena i pisana produkcija i komunikacija.

SLOVO Č

PRIČI TREBA PRIPOVJEDAČ

PRIČI TREBA PRIPOVJEDAČ,
 TRUBI TREBA TRUBAČ,
 TROKUTU TREBAJU STRANICE,
 TRAMVAJU TREBAJU TRAČNICE.
 KATICA PUŠKARIČ

Što treba čaši?

Što treba češlju?

Što treba čamcu?

▶ Oboji gdje čuješ glas Č.

č č č č

č č č č

SMJEHULJKO

CVILI, CVILI CVILIDRET,
 UCVILO CIJELI SVIJET.
 PLAČE, PLAČE PLAČIDRUG,
 UPLAKAO SVE UKRUG.
 DREČI, DREČI DREČISLAV,
 OD DREČANJA SAV JE PLAV.
 AL' SMJEHULJKO
 TAKAV NIJE,
 ON SE SAMO SMIJE.
 TITO BILOPAVLOVIČ

10. sjećnja
 obilježava se
 Svjetski dan
 smijeha.

16

17

Slika 9. Prikaz kurikulske nastavne jedinice za prvi razred u udžbeniku Trag u priči 1 (str.16-17)

SLOVO Č

▶ Uvrsti slovo č u riječi i pročitaj.

— udovište — asopis — empres cvr — ak crta — ica
 svira — spava — sija — skaka — slasti — ar
 — aroban — okoladna — upavi sve — ano o — eva

▶ Sastavi riječi od ovih slogova i napiši ih velikim slovima.

rač svi	ka mač
____	____
____	____
tač še	ka čač ca li
____	____
____	____
tit ka čes	pa ra ča
____	____
____	____

▶ Spoji crtom i pročitaj rečenice.

Ana često	trči.
Josip spretno	ima početak.
Svaka priča	je dan u tjednu.
Četvrtak	nosi čarape.

18

Slika 10. Prikaz kurikulske nastavne jedinice za prvi razred u udžbeniku *Trag u priči 1* (str.18)

Ciljevi nastave početnog čitanja i pisanja su: postizanje sposobnosti razumijevanja cjelovitog teksta (prepoznavanje značenja riječi i rečenica u tekstu, zaključivanje o povezanosti elemenata u mrežu značenja i izgradnja mentalnog modela), pisanje dvama oblicima standardnih školskih pisama (formalno i rukopisno pismo), pisanje riječi, rečenica i teksta te čitanje teksta. (Budinski, 2019)

Kurikulske nastavne jedinice obuhvaćaju šaljive pjesme (književnoumjetnički stil) *Priči treba pripovjedača* Katica Puškarić i *Smjehuljko* Tito Bilopavlović. Autorice udžbenike odabirom tekstova omogućuju učenicima senzibilizaciju za glas/slovo Č. Tekstovi su zasićeni navedenim glasom/slovom i dobar su metodički predložak za učenje novoga slova.

Tipovi zadataka, količina i raznovrsnost određeni su prema zahtjevima sadržaja učenja. U udžbeničkom metodičkom instrumentariju uočavamo raznovrsnost zadataka: zadatci povezivanja, nadopunjavanja, razvrstavanja, zadaci za uvježbavanje pisanja i strukturiranja rečenica. Zadatci su strukturirani da omogućuju učenicima produkciju u čitanju, pisanju, slušanju i govorenju. Kombinirane su različite fotografije, simboli i ilustracije da bi se učeniku omogućila spoznaja o novom sadržaju. „Primjena zadataka koji se sastoji od slike i teksta omogućava učenicima osjećaj čitanja te čitajući učenik dohvaća značenje pročitane teksta koje je iskustveno pohranjeno u mentalnom leksikonu.“ (Budinski, sur., 2020, str. 12)

Jedan od dominantnih ishoda u prvome razredu jest OŠ HJ A.1.4 koji se u navedenoj udžbeničkoj jedinici ostvaruje zadatkom u kojem je moguće povezati glas s odgovarajućim slovom Č. Tim zadatkom uvježbava se grafičko oblikovanje zadanog slova. Ostvarenje ishoda OŠ HJ A.1.4 primjećujemo i u zadatku gdje učenik treba sastaviti riječi od slogova i napisati ih velikim slovom. Takvi zadaci, koji su usmjereni na prijenos glasa u slovo, vizualno su uporište za oblikovanje slova, crtanja slova i pisanja slova. U zadatku u kojem učenik treba obojiti kružić gdje čuje glas Č uočavamo ostvarenje ishoda OŠ HJ A.1.7 U tom zadatku učenik prepoznaje glasovnu strukturu riječi te uočava u kojem dijelu zadane riječi čuje glas Č. Od posebne su važnosti takvi zadaci u kojima učenici samostalno pokušavaju naći uzorke riječi koje počinju ili završavaju zadanim glasom. Zadataka u kojem učenik treba uvrstiti slovo Č u riječ i pročitati, ostvaruje se ishod OŠ HJ A.1.7 gdje učenik uočava početni i završni glas u riječi koji nedostaje te pravilno izgovara i naglašava riječ u skladu s početnim opismenjavanjem. Primjećujemo dvije kratke pjesme u kojima se ostvaruje ishod OŠ HJ A.1.3. Tim ishodom učenici prepoznaju naučena slova, povezuju napisano slovo s glasom a, glas u slova, slogove i cjelovitu riječ. Povezivanjem glasa u cjelovitu riječ učenici mogu povezati riječ u rečenicu te pročitati tekst primjeren početnom opismenjavanju. Navedeni ishod se također ostvaruje u zadatku gdje učenik treba crtom spojiti i pročitati rečenice. Tijekom obrade udžbeničke jedinice ostvaruje se ishod OŠ HJ A.1.1. u kojem učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje. Učenik sluša književni tekst (pjesmu) te odgovara na postavljena pitanja u skladu s početnim opismenjavanjem: Što treba čaši? Što treba češlju? Što treba čamcu?, što je ostvarenje ishoda OŠ HJ A.1.2 i OŠ HJ C.1.1 te također OŠ HJ A.1.5 u kojem učenik da bi odgovorio na ponuđena pitanja treba izabrati riječi kojima razumije značenje te njima onda oblikovati sintagme i rečenice.

Sadržaji u udžbeniku primjereni su dobi i mogućnostima i sposobnostima učenika prvoga razreda u osnovnoj školi.

ČIČKOVA ISPRIKA

Jedne noć sanjao je
bodljikavi čičak,
da ga ljudi radije beru
no modri različak.

Snilo mu se da je gladak
ko baršun i svila,
da od čička vijence plete
samo gorska vila.

A kad zorom probudi se
bodljikav i ružan,
jadni čičak mrmljao je
ogorčen i tužan:

„Kad me nitko brati neće
ko modri različak,
prikrpim se gdje god mogu
ko dosadni čičak!”

Zlata Kolarić-Kišur

čičak

različak

▼ Što je čičak sanjao? Kakav je bio u svome snu?
Što je shvatio kad se probudio?
Što čičak radi zato što ga ljudi ne beru?
Zašto se čičak ispričava?
U kojoj strofi pronalazimo čičkovu ispriku?

▼ Što znači ispričati se? Kada se ispričavamo?
Kojim se riječima ispričavamo?
Kako potvrđujemo da smo prihvatili ispriku?
Što znači: - namjerno nekoga uvrijediti
- nenamjerno nekoga uvrijediti?
Raspravite o razlikama u ponašanju i
postupku ispričavanja.

Kad povrijedimo tuđa prava, najmanje što možemo učiniti jest ispričati se.

TREBA IZBJEGAVATI:

- sjesti na tuđe mjesto
- uzimati tuđe stvari
- rugati se i ne prihvaćati drugoga.

TREBA ČINITI:

- ustupiti mjesto trudnicama i starijim osobama
- pomoći onima kojima je potrebno
- prihvatiti one koji se od nas razlikuju.

20. studenoga – Međunarodni dan dječjih prava
10. prosinca – Međunarodni dan ljudskih prava

A SADA...

Č _____

č _____

Č _____

č _____

vrapčići

▼ Piši u pisanku: lončić, končić, kolač, kolačić, kolačići.
Čaj je vruć. Ivančica je čupava. Cvjetić nema odjeću i obuću.

1. Što je lijepo kod čička, a što kod različka? Piši u pisanku.
2. Nabroji dobre osobine koje uočavaš kod svojih prijatelja. Piši u pisanku.
3. Dopuni riječi slovima č i ć.

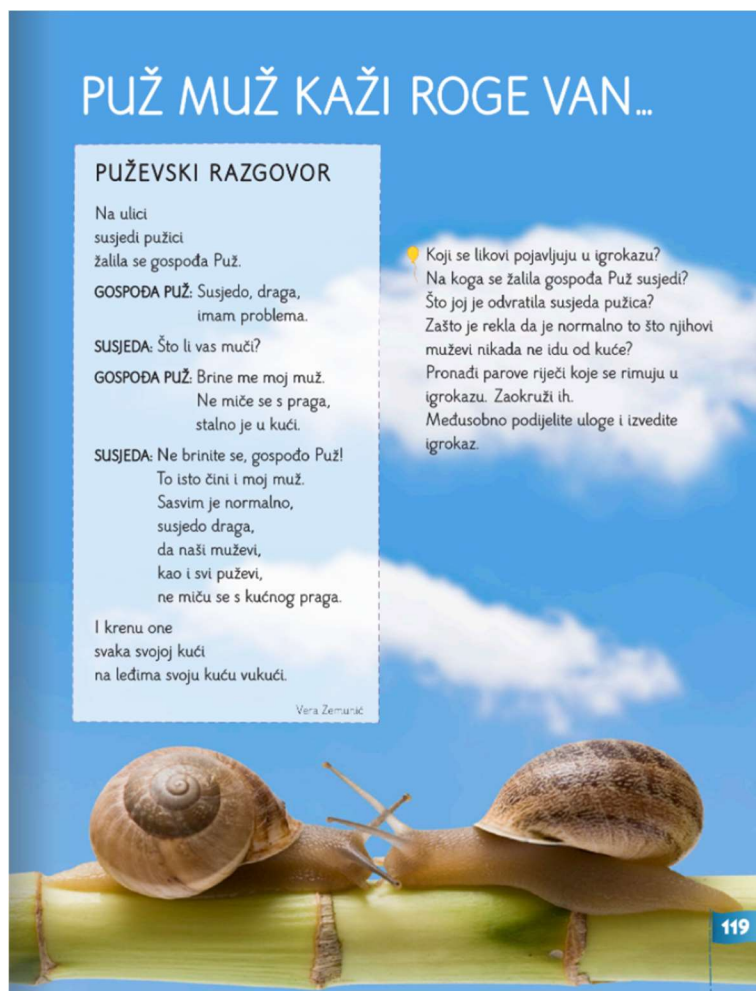
kola_	_ovjek	po_etak	_itati	_ekati	ku_a
ispe_i	vo_e	zada_a	no_	kon_i	lon_i

Slika 11. Prikaz kurikulske nastavne jedinice za drugi razred u udžbeniku *Trag u priči 2* (str.134-135)

Čičkova isprika koju je napisala Zlata Kolarić-Kišur predstavlja pjesmu koju svrstavamo u književnumjetnički stil. Uočavamo raznovrsnost zadataka u udžbeničkom metodičkom instrumentariju: zadatci nadopunjavanja, zadatci uvježbavanja pisanja i strukturiranja rečenica, zadatci s pitanjima, zadatci raspravljačke tematike.

Učenik u ovoj nastavnoj jedinici primarno uvježbava pisanje školskog rukopisnog velikog i malog slova Č i Č. U gornjem desnom kutu primjećujemo grafički prikaz koji prikazuje postupak pisanja rukopisnog slova Č i Č. Ishod koji dominira jest OŠ HJ A.2.4 koji primjećujemo u zadatku gdje učenik treba nastaviti niz pisanja slova Č i riječi vrapčići. Čitanjem pjesme Zlate Kolarić-Kišur *Čičkova isprika* ostvaruje se ishod OŠ HJ A.2.3 u kojem učenik čita kratke tekstove, u ovom

slučaju pjesme, primjerene jezičnom razvoju, dobi i interesima te odgovara na pitanja o pročitanom tekstu („Što je čičak sanjao?“ „Kakav je bio u svome snu?“..). Ishod OŠ HJ B.2.2 učenik čitajući tekst prepoznaje da je to pjesma. Pitanjem „U kojoj strofi pronalazimo čičkovu ispriku?“ razlikuje stih od strofe i pomoću pitanja prepoznaje glavne i sporedne likove. U pitanjima ispod književnog teksta: „Kada se ispričavamo?“ „Što znači ispričati se?“ Ili Raspravite o razlikama u ponašanju i postupku ispričavanja, učenik izražava svoja mišljenja i stavove. Učenik ostvarenjem ishoda (OŠ HJ B.2.1) uspoređuje postupke likova iz književnog djela s vlastitim postupcima i pripovijeda o događajima iz svakodnevnog života koji su u vezi s onim u književnom tekstu. Iz priloženog uočavamo unutarpredmetnu korelaciju sadržaja Hrvatski jezik i Književnost i stvaralaštvo. Tijekom poučavanja ostvaren je ishod A.2.1 u kojem učenik govori i razgovara o temama iz svakodnevnog života, odgovara na pitanja, pažljivo i uljudno sluša sugovornika ne prekidajući ga u govorenju i priča o vlastitim doživljajima i događajima. U iscertanom dijelu možemo primijetiti zadatke za domaću zadaću. Prvi put u udžbenicima postoji metodički osmišljena zadaća koju učenici mogu rješavati u školi (produženi boravak) ili kod kuće. U prvom i drugom zadatku za domaću zadaću, učenik stvara različite individualne uratke te eksperimentira i slobodno radi na temi koja mu je bliska (*Nabroji dobre osobine koje uočavaš kod svojih prijatelja. Piši u pisanku.*), i uvježbava pisanje rukopisnih slova. U pisanju kratkih sastavaka učenik stvara i piše izjavne rečenice (potvrдне i niječne). U odgovaranju na pitanja učenik izabire odgovarajuće riječi i upotrebljava ih u oblikovanju sintagmi i rečenica u skladu s komunikacijskom situacijom te se ostvaruje ishod OŠ HJ A.2.5. Navedeni zadatci i sadržaji u udžbeniku za drugi razred osnovne škole zadovoljavaju ostvarenje svih navedenih ishoda.

Slika 12. Prikaz kurikulske nastavne jedinice za treći razred u udžbeniku Trag u priči 3 (str.119)

1. Na crtu napiši tri riječi kojih se sjetiš kad čuješ riječ *puž*.

2. Služeći se riječima, sastavi upitnu jesnu rečenicu o pužu.

Preoblikuj napisanu rečenicu u izjavnu riječnu.

3. Zamisli da si puž s fotografije.

Pripovijedaj kamo ideš, koga ćeš posjetiti, što očekuješ na tome putu.

4. Pročitaj još ponešto o puževima.

Koliko će koji puž živjeti, ovisi o tome kojoj vrsti pripada i gdje živi. Neki žive samo pet godina, a neki čak dvadeset pet.

Morski stožasti puž jedno je od najotrovnijih bića na svijetu. Samo jedan ubod može biti smrtonosan.

Puževi su skoro potpuno slijepi. I ne čuju baš dobro. No zato imaju izvanredan njuh. Hranu mogu namirisati na nekoliko metara, što je za životinju njihove veličine prilično velika udaljenost.

Puževi imaju zube. Vrtni puž ima čak 14.000 zuba.

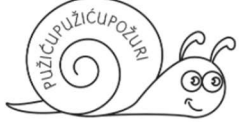
Što je točno, a što netočno u sljedećim rečenicama?

	TOČNO	NETOČNO
Puževi žive od 20 do 25 godina.	☐	☐
Puževi imaju izuzetno dobar vid.	☐	☐
Samo jedan ubod morskoga puža može biti smrtonosan.	☐	☐
Puževi nemaju zube.	☐	☐
Vrtni puž nema mnogo zuba.	☐	☐
Vrtni puž ima mnogo zuba.	☐	☐

1. Odgonetni što piše na puževim kućicama. Pronađi riječi i rečenice i napiši ih pisanim slovima.

2. Puževi golaci nemaju _____

3. Napiši kratak igrokaz u kojemu će razgovarati puž, jež i krtica. Piši u pisanku.

Slika 13. Prikaz kurikulske nastavne jedinice za treći razred u udžbeniku *Trag u priči 3* (str.120-121)

Najprisutniji vid dramskog odgoja, primjereno dobi učenika, u razrednoj nastavi je igrokaz ili dječja drama. *Puževski razgovor*, Vera Zemunić, je dramsko djelo (igrokaz) kojem je cilj poticati učenika na jezično izražavanje. Uočavamo raznolikost zadataka u udžbeničkom instrumentariju: zadatci nadopunjavanja, uvježbavanja pisanja, odgovaranja na pitanje i traženja podataka. Ilustracije u priloženom metodičkom predlošku služe kao predmet ostvarenja zadanih ishoda.

Cilj prikazane kurikulske nastavne jedinice je slušati/čitati i interpretirati igrokaz *Puževski razgovor*, a on se ostvaruje sljedećim ishodima.

Učenici čitajući književni tekst uočavaju pojedinosti književnog teksta (OŠ HJ B.3.2) u zadatku gdje trebaju pronaći parove riječi koji se rimuju u igrokazu i prepoznati likove koji se pojavljuju u tekstu. Zadaci su osmišljeni na način da se ostvaruju u različitim oblicima rada. Zadatak (Međusobno podijelite uloge i izvedite igrokaz.) učenici rade u paru. Učenici se koriste

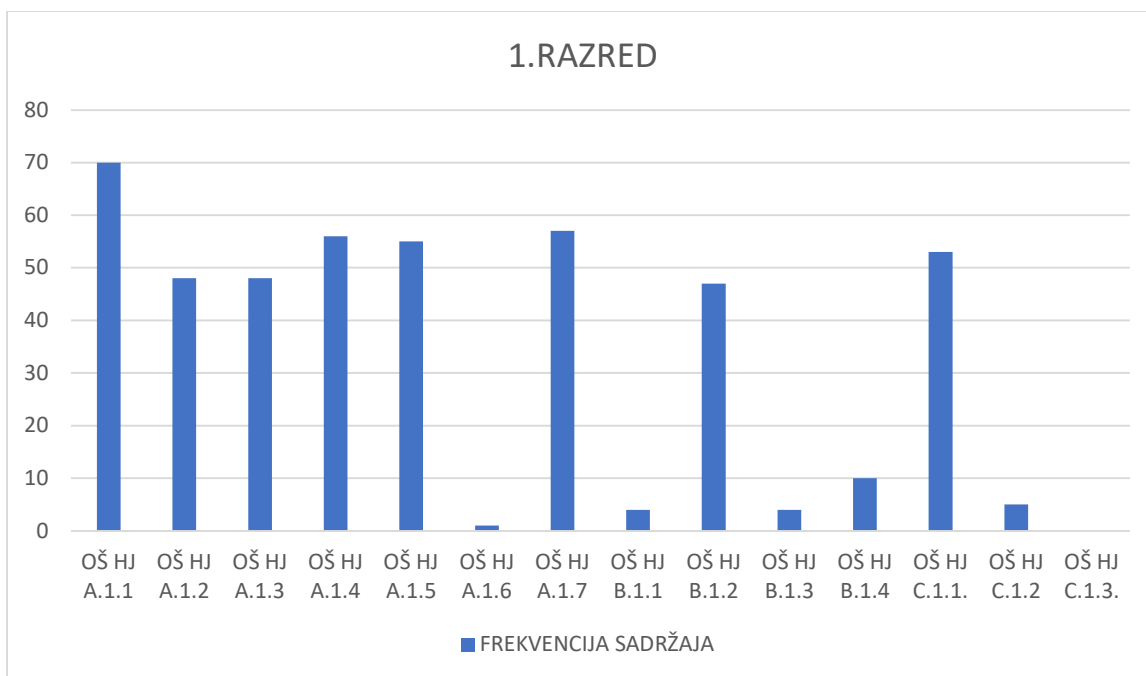
jezičnim vještinama, aktivnim rječnikom i temeljnim znanjima pomoću kojih će oblikovati uradak u kojem će doći do izražaja kreativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje (OŠ HJ B.3.4). Ilustracija puža u trećem zadatku potiče učenika na zamišljanje i maštanje. Učenik na temelju toga ulazi u ulogu puža s fotografije te pripovijeda kamo ide, koga će posjetiti itd. U tom se zadatku ostvaruje ishod OŠ HJ B.3.4. jer se učenik stvaralački izražava prema vlastitom interesu. Zadacima koji su namijenjeni samostalnome radu učenici jačaju individualne spoznaje i primjenjuju ih u novom kontekstu. Kroz metodički predložak primjećujemo unutarpredmetnu korelaciju sadržaja Hrvatski jezik i komunikacija i Književnost i stvaralaštvo. U drugom zadatku učenici vježbaju razlikovati upitnu, izjavnu i jesnu rečenicu na način da od riječi trebaju složiti upitnu i izjavnu rečenicu o pužu te je preoblikovati u izjavnu (OŠ HJ A.3.5). Ostvarenost ishoda OŠ HJ A.3.3 vidimo u zadatku gdje učenici trebaju čitati tekst i pomoću grafičkog prikaza pronaći podatke u tekstu te odrediti što je točno, a što netočno u navedenim rečenicama. Ishod OŠ HJ A.3.1 prisutan je u poučavanju gdje učenici razlikuju svakodnevne komunikacijske situacije i služe se novim riječima u skladu s komunikacijskom situacijom. U zadacima uvježbavanja pisanja učenik piše školskim rukopisnim naučenim slovima dok odgovara na ponuđena pitanja u udžbeničkoj jedinici (OŠ HJ A.2.4).

P. 3

U sljedećim tablicama i grafikonima za pojedini razred, na temelju frekvencija sadržaja, uočava se povezanost ishoda. Dolazimo do zaključka da se unutar jedne udžbeničke jedinice nalaze sadržaji koji omogućuju doseganje više ishoda.

Tablica 13. Frekvencija pojedinih sadržaja za ostvarivanje ishoda u prvom razredu osnovne škole

1. RAZRED			
ISHODI	FREKVENCIJA SADRŽAJA ZA OSTVARIVANJE ISHODA	ISHODI	FREKVENCIJA SADRŽAJA ZA OSTVARIVANJE ISHODA
OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.	f (70)	OŠ HJ B.1.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.	f (4)
OŠ HJ A.1.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.	f (48)	OŠ HJ B.1.2. Učenik sluša/čita književni tekst, izražava o čemu tekst govori i prepoznaje književne tekstove prema obliku u skladu s jezičnim razvojem i dobi.	f (47)
OŠ HJ A.1.3. Učenik čita tekstove primjerene početnomu opismenjavanju i jezičnome razvoju.	f (48)	OŠ HJ B.1.3 Učenik izabire ponuđene književne tekstove i čita/sluša ih s razumijevanjem prema vlastitome interesu.	f (4)
OŠ HJ A.1.4. Učenik piše školskim formalnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.	f (56)	OŠ HJ B.1.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	f (10)
OŠ HJ A.1.5 Učenik upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u točnome značenju u uobičajenim komunikacijskim situacijama.	f (55)	OŠ HJ C.1.1. Učenik sluša/čita tekst u skladu s početnim opismenjavanjem i pronalazi podatke u tekstu.	f (53)
OŠ HJ A.1.6. Učenik prepoznaje razliku između mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika.	f (1)	OŠ HJ C.1.2. Učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.	f (5)
OŠ HJ A.1.7. Učenik prepoznaje glasovnu strukturu riječi te glasovno analizira i sintetizira riječi primjereno početnomu opismenjavanju.	f (57)	OŠ HJ C.1.3. Učenik posjećuje kulturne događaje primjerene dobi.	

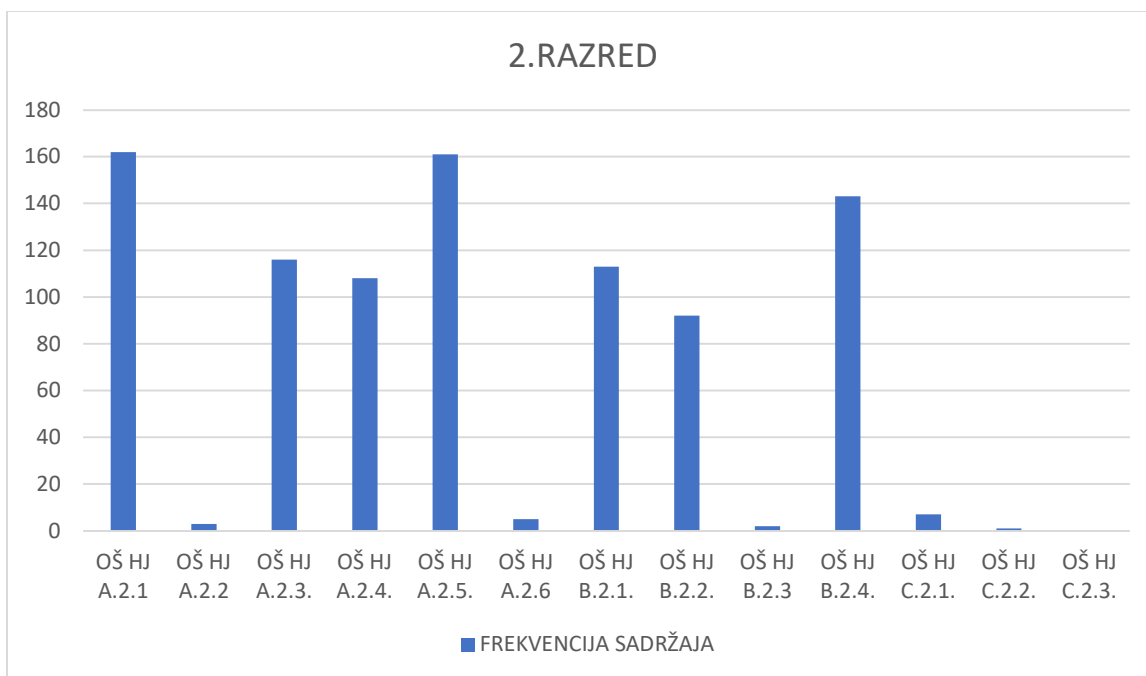

Slika 14. Grafikon prikaza ostvarenosti ishoda u pojedinim sadržajima prvoga razreda osnovne škole

Prvi dio (*Prvi trag 1*) obuhvaća sadržaje za razvoj govorenog modaliteta poštujući razine početnog jezičnog razvoja. Cilj zadataka u udžbeniku jest poticanje učenika da vođenom komunikacijom postupno stječu komunikacijsku jezičnu kompetenciju. Drugi dio (*Trag u riječi 1*) usmjerava učenike na početno ovladavanje pisanjem kao prijenosom govorenog modaliteta jezika u pisani, a treći dio objedinjuje sadržaje učenja za razvoj govorenja, slušanja, čitanja i pisanja dakako uvažavajući različite razine jezičnog razvoja učenika prvog razreda. Treći dio (*Trag u priči 1*) obuhvaća sadržaje za razvoj jezičnih djelatnosti (govorenja, slušanja, čitanja i pisanja) uvažavajući različite razine jezičnog razvoja učenika. Grafički prikaz prikazuje ostvarenost ishoda u pojedinim sadržajima prvoga razreda osnovne škole.

Tablica 14. Prikaz tablice frekvencija pojedinih sadržaja za ostvarivanje ishoda u drugome razredu osnovne škole

2. RAZRED			
ISHODI	FREKVENCIJA SADRŽAJA ZA OSTVARIVANJE ISHODA	ISHODI	FREKVENCIJA SADRŽAJA ZA OSTVARIVANJE ISHODA
OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života i poštuje pravila uljudnoga ophođenja	f (162)	OŠ HJ B.2.2. Učenik sluša/čita književni tekst i razlikuje književne tekstove prema obliku i sadržaju	f (92)
OŠ HJ A.2.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.	f (3)	OŠ HJ B.2.3 Učenik samostalno izabire književne tekstove za slušanje/čitanje prema vlastitome interesu.	f (2)
OŠ HJ A.2.3. Učenik čita kratke tekstove tematski prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima	f (116)	OŠ HJ B.2.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	f (143)
OŠ HJ A.2.4. Učenik piše školskim rukopisnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.	f (108)	OŠ HJ C.2.1. Učenik sluša/čita medijski tekst oblikovan u skladu s početnim opismenjavanjem i izdvaja važne podatke.	f (7)
OŠ HJ A.2.5. Učenik upotrebljava i objašnjava riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom.	f (161)	OŠ HJ C.2.2. Učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.	f (1)
OŠ HJ A.2.6. Učenik uspoređuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik.	f (5)	OŠ HJ C.2.3. Učenik posjećuje kulturne događaje primjerene dobi i iskazuje svoje mišljenje.	
OŠ HJ B.2.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom.	f (113)		

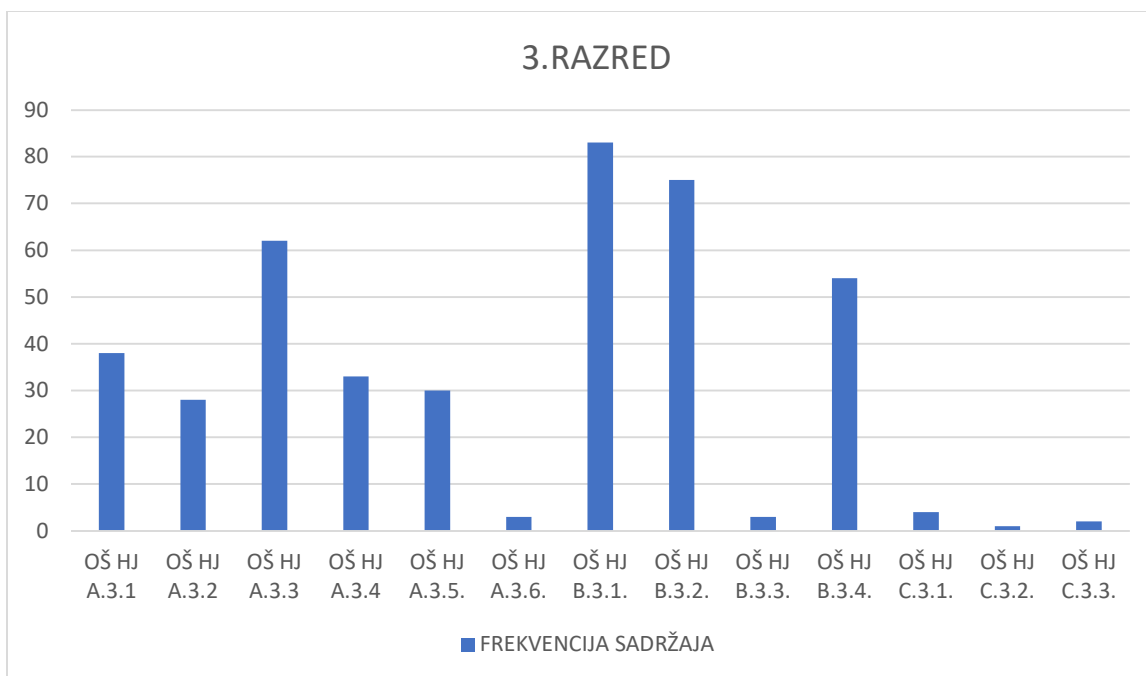

Slika 15. Grafikon prikaza ostvarenosti ishoda u pojedinim sadržajima drugog razreda osnovne škole

U drugome se razredu poučavaju rukopisna (pisana) slova. Pisanje je u tom periodu usklađeno sa sadržajem koji učenik piše, pa su početni pisani uradci istodobno i uradci koji pokazuju usvojenost rukopisnog pisma i vještina pisanja kao jezične djelatnosti. Slova poučavamo onim redoslijedom koji omogućuje brže strukturiranje riječi i rečenica rukopisnim slovima. Time se razvija početna čitalačka pismenost jer je učenik djelomično ovladao formalnim slovima. Grafički prikaz prikazuje ostvarenost ishoda u pojedinim sadržajima drugoga razreda osnovne škole.

Tablica 15. Prikaz tablice frekvencija pojedinih sadržaja za ostvarivanje ishoda u trećem razredu osnovne škole

3.RAZRED			
ISHODI	FREKVENCIJA SADRŽAJA ZA OSTVARIVANJE ISHODA	ISHODI	FREKVENCIJA SADRŽAJA ZA OSTVARIVANJE ISHODA
OŠ HJ A.3.1. Učenik razgovara i govori tekstove jednostavne strukture.	f (38)	OŠ HJ B.3.2 Učenik čita književni tekst i uočava pojedinosti književnoga jezika.	f (75)
OŠ HJ A.3.2. Učenik sluša tekst i preporučava sadržaj poslušana teksta.	f (28)	OŠ HJ B.3.3. Učenik čita prema vlastitome interesu te razlikuje vrste knjiga za djecu.	f (3)
OŠ HJ A.3.3. Učenik čita tekst i pronalazi važne podatke u tekstu.	f (62)	OŠ HJ B.3.4 Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.	f (54)
OŠ HJ A.3.4. Učenik piše vođenim pisanjem jednostavne tekstove u skladu s temom.	f (33)	OŠ HJ C.3.1. Učenik pronalazi podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi učenika.	f (4)
OŠ HJ A.3.5. Učenik oblikuje tekst služeći se imenicama, glagolima i prijedvima, uvažavajući gramatička i pravopisna pravila.	f (30)	OŠ HJ C.3.2. Učenik razlikuje tiskane publikacije primjerene dobi i interesima.	f (1)
OŠ HJ A.3.6. Učenik razlikuje uporabu zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika s obzirom na komunikacijsku situaciju.	f (3)	OŠ HJ C.3.3. Učenik razlikuje kulturne događaje koje posjećuje i iskazuje svoje mišljenje o njima.	f (2)
OŠ HJ B.3.1. Učenik povezuje sadržaj i temu književnoga teksta s vlastitim iskustvom.	f (83)		

Slika 16. Grafikon prikaza ostvarenosti ishoda u pojedinim sadržajima trećega razreda osnovne škole

U trećem razredu učenici razvijaju jezičnu produkciju u govorenom i pisanom modalitetu Hrvatskoga standardnog jezika. Opisanim sadržajima ostvaruju se ishodi koji omogućuju učeniku jezični razvoj (naglašavanje u odnosu na standardni naglasak, bogatstvo rječnika i sposobnost artikuliranja manjih i većih govornih cjelina u skladu s ortoepskom normom). Produkcija u pisanju metodički se artikulira metodom vođenoga pisanja. Grafički prikaz prikazuje ostvarenost ishoda u pojedinim sadržajima trećega razreda osnovne škole.

10. Rasprava i zaključak

Istraživanjem u radu *Kurikulski pristup i metodički kontekst u udžbenicima Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju* prikupljeni su podaci analize sadržaja i ishoda u udžbenicima Hrvatskoga jezika u 1., 2. i 3. razredu osnovne škole. Rezultatima istraživanja dobili smo uvid u sadržajnu i metodičku strukturu udžbenika za Hrvatski jezik te frekvenciju pojedinih ishoda u udžbenicima za 1., 2. i 3. razreda primarnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj

U prvom problemu istraživali smo koliko se u udžbeničkim jedinicama frekventira svaki pojedini ishodu u nastavi Hrvatskoga jezika. Rezultati istraživanja pokazuju da je dominantni ishodi u 1. razredu osnovne škole onaj koji omogućava usvajanje sadržaja početnog čitanja i pisanja, odnosno prijenosa govorenog modaliteta jezika u pisani. Istraživanjem smo došli do pokazatelja da su dominantni ishodi (u drugom razredu osnovne škole) oni koji omogućavaju učeniku čitanje kraćih tekstova i usvajanje grafičkog izgleda rukopisnih slova (pisanje riječi i rečenica). Rezultati pokazuju dominantne one ishode koji omogućavaju učeniku daljnji razvoj čitalačke pismenosti te razvoj učenikovih jezičnih sposobnosti (govorena i pisana produkcija temeljena na doživljajima, stavovima i osjećajima).

Drugim problemom istraživanja dobili smo uvid u sadržajnu i metodičku strukturu udžbenika Hrvatskoga jezika za 1., 2. i 3. razred u primarnom obrazovanju. U analiziranim udžbenicima vidljiv je kurikulski koncept i metodičko oblikovanje sadržaja koje omogućuje doseganje više zadanih ishoda, odnosno razvoj jezične komunikacijske kompetencije. Struktura udžbeničke jedinice ima ove sastavnice: metodički predlošci različitih funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika, zadaci za razvoj početne čitalačke pismenosti, ilustracije koje dopunjuju sadržaj i omogućuju bolje razumijevanje ili interiorizaciju zadanih pojmova.

Trećim smo problemom dokazali sadržajnu povezanost svih ishoda u udžbeničkim jedinicama. Zamijetili smo da su neki ishodi izostavljeni u metodičkom priručniku, primjerice iz udžbeničke jedinice vidljiva je razrađenost domene C, ali u priručniku ona nije naznačena kao dominantna. Vidljiva je u korelacijsko-integracijskoj povezanosti s ostalim nastavnim predmetima. Osobito je važno naglasiti da su autorice udžbenika metodički artikulirale udžbeničke jedinice tako da su sadržaji triju domena kurikulski koncipirani. Istraživanjem smo analizirali kurikulski pristup i metodički kontekst u udžbenicima Hrvatskoga jezika i došli do pokazatelja koji upućuju na povezanost sadržaja i ishoda poučavanja.

11. Literatura

- Bakota, L., & Trtanja, I. (2013). Istraživanje zastupljenosti pitanja i zadataka u udžbenicima hrvatskoga jezika s posebnim osvrtom na jezične djelatnosti slušanja i govorenja te prijedlozi nove koncepcije udžbenika. U A. Bežen, & B. Majhut, *Kurikul ranog učenja hrvatskoga / materinskoga jezika* (str. 133-147). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Europski centar za sustavna i napredna istraživanja.
- Baranović, B. (2006). *Nacionalni kurikulum za obavezno obrazovanje u Hrvatskoj: različite perspektive*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Baranović, B., Domović, V., & Vidović Vizek, V. (2013). Promjene i razvojni pravci u suvremenom obrazovanju. U D. Milanović, A. Bežen, & V. Domović, *Metodike u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu* (str. 7-26). Zagreb: Akademija odgojno-obrazovnih znanosti Hrvatske.
- Barbaroša-Šikić, M., Bartolčić, N., Budinski, V., & Bulaja, Z. i. (2017). *Čitajmo da ne ostanemo bez riječi, Nacionalna strategija za poticanje čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
- Bežen, A. (2003). Metodička načela u oblikovanju udžbenika književnosti. *Školski vjesnik*, 52(1-2), str. 23-39.
- Bežen, A. (2004). *Metodike u sustavu odgojnih znanosti*. Zagreb: Profil International, Akademija odgojnih znanosti Hrvatske.
- Bežen, A. (2008). *Metodika - znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Profil.
- Bežen, A. (2013). Metodike u suvremenom odgojno-obrazovnom i znanstvenom sustavu. U D. Milanović, A. Bežen, & V. Domović, *Metodike u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu* (str. 26-74). Zagreb: Akademija odgojno-obrazovnih znanosti Hrvatske.
- Bežen, A. (2013). Stara i nova paradigma metodike hrvatskoga jezika. U D. Milanović, A. Bežen, & V. Domović, *Metodike u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu* (str. 77-93). Zagreb: Akademija odgojno-obrazovnih znanosti Hrvatske.
- Bežen, A., Budinski, V., & Kolar Billege, M. (2018). *Što, zašto, kako u poučavanju hrvatskoga jezika*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Profil.
- Braš Roth, M., Gregurović, M., Markočić Dekanić, A., & Markuš, M. (2008). *PISA 2006: Prirodoslovne kompetencije za život*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.
- Budinski, V. (2019). *Početo čitanje i pisanje na Hrvatskome jeziku: metodičko sadržajno-vremenski optimum poučavanja*. Zagreb: Profil Klett d.o.o; Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

- Budinski, V., & Kolar Billege, M. (2017). Komunikacijski metodički sustav u nastavi Hrvatskoga jezika. U S. Listeš, & G. Belina, *Izazovi nastave Hrvatskoga jezika* (str. 26-35). Zagreb: Školska knjiga.
- Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V., & Malogorski Puh, N. (2020). *Prvi trag, (1.dio) - radna početnica za 1.razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V., & Malogorski Puh, N. (2020). *Trag u priči 1, (3.dio) - radna početnica za 1.razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V., & Malogorski Puh, N. (2020). *Trag u priči 2, (1.dio) - radni udžbenik Hrvatskoga jezika za 2.razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V., & Malogorski Puh, N. (2020). *Trag u priči 2, (2.dio) - radni udžbenik Hrvatskoga jezika za 2.razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V., & Malogorski Puh, N. (2020). *Trag u priči 3, (1.dio) - radni udžbenik Hrvatskoga jezika za 3.razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V., & Malogorski Puh, N. (2020). *Trag u priči 3, (2.dio) - radni udžbenik Hrvatskoga jezika za 3.razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V., & Malogorski Puh, N. (2020). *Trag u riječi 1, (2.dio) - radna početnica za 1.razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V., Malogorski Puh, N., & Kuntin, P. (2020). *Trag u priči 2 - metodički priručnik za učiteljice/učitelje iz Hrvatskoga jezika za 2.razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V., Malogorski Puh, N., Baković, V., & Kovačić, K. (2020). *Trag u priči 3 - metodički priručnik za učiteljice/učitelje iz Hrvatskoga jezika za 3.razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V., Malogorski Puh, N., Kuntin, P., & Delić, Z. (2020). *Moji tragovi 1 - metodički priručnik za učiteljice/učitelje iz Hrvatskoga jezika za 1.razred osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett.
- Buggle, F. (2002). *Razvojna psihologija Jeana Piageta*. Jastrebarsko: Naklada Slap .
- Cindrić, M., Miljković, D., & Strugar, V. (2010). *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: IEP-D2.
- Deng, Z. (2011). Revisiting Curriculum Potential. *Curriculum Inquiry*, 41(5), str. 538-559.
- Halmi, A. (2005). *Strategije kvalitativnih istraživanja i primijenjenim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Kelly, A., & V. (2011). *The Curriculum. Theory and practice*. London: Sage Publications Limited.
- Kolar Billege, M. (2020). *Sadržaji, ishodi i vrednovanje u Hrvatskome jeziku - metodički pristup*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Lazarich, M. (2017). *Metodika hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi*. Rijeka: Učiteljski fakultet u RIjeci.
- Marjanović, I. (2017). *Leksikon odgojno-obrazovnih znanosti*. Zagreb: Akademija odgojno-obrazovnih znanosti.
- Marsh, J. C. (1994). *Kurikulum: temeljni pojmovi*. Zagreb: Educa, nakladno društvo d.o.o.
- Matijević, M. (2017). *Multimedijska didaktika*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Školska knjiga.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*, NN 10/2019.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. (2011). *Nacionalni okvirni kurikulum: za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*.
- Nemeth-Jajić, J. (2007). Stjepko Težak - autor (osnovno) školskih udžbenika. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 53(18), str. 97-109.
- Obradović-Čudina, M. (2014). *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga; Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Pastuović, N. (1 2005). Teorija kurikula, nacionalni obrazovni standard i katalozi znanja. *Metodika (časopis za teoriju i praksu)*, 6(10), str. 11-22.
- Pastuović, N. (2012). *Obrazovanje i razvoj*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagreb; Učiteljski fakultet u Zagrebu.
- Poljak, V. (1980). *Didaktičko oblikovanje udžbenika i priručnika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Pranjić, M. (2011). Nastavna metodika - teorijske osnove. *Kroatologija 2*, str. 123-139.
- Previšić, V. (2007). *Kurikulum - teorije, metodologija, sadržaj i struktura*. Zagreb: Zavod za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; Školska knjiga.
- Rosandić, D. (2003). *Kurikulski metodički obzori*. Zagreb: Školske novine.
- Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vujčić, V. (2013). *Opća pedagogija - novi pristupi znanosti o odgoju*. Zagreb: Hrvatski pedagoški književni zbor.

Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu. (2018).
Narodne novine (116).

12. Popis slika i tablica

- Slika 1. Grafički prikaz uvrštavanja ishoda u taksonomsku tablicu
- Slika 2. Međudjelovanje kurikulumskih elemenata (proces) i okoline
- Slika 3. Zakon o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu školu i srednju školu
- Slika 4. Stupnjevi obrazovanja u Republici Hrvatskoj
- Slika 5. Domene u organizaciji Kurikuluma nastavnoga predmeta Hrvatski jezik i jezične djelatnosti - grafički prikaz
- Slika 6. Grafikon dominantnih ishoda u udžbeničkim jedinicama prvoga razreda
- Slika 7. Grafikon dominantnih ishoda u udžbeničkim jedinicama drugoga razreda
- Slika 8. Grafikon dominantnih ishoda u udžbeničkim jedinicama trećeg razreda
- Slika 9. Prikaz kurikulske nastavne jedinice za prvi razred u udžbeniku Trag u priči 1 (str.16-17)
- Slika 10. Prikaz kurikulske nastavne jedinice za prvi razred u udžbeniku Trag u priči 1 (str.18)
- Slika 11. Prikaz kurikulske nastavne jedinice za drugi razred u udžbeniku Trag u priči 2 (str.134-135)
- Slika 12. Prikaz kurikulske nastavne jedinice za treći razred u udžbeniku Trag u priči 3 (str.119)
- Slika 13. Prikaz kurikulske nastavne jedinice za treći razred u udžbeniku Trag u priči 3 (str.120-121)
- Slika 14. Grafikon prikaza ostvarenosti ishoda u pojedinim sadržajima prvoga razreda osnovne škole
- Slika 15. Grafikon prikaza ostvarenosti ishoda u pojedinim sadržajima drugog razreda osnovne škole
- Slika 16. Grafikon prikaza ostvarenosti ishoda u pojedinim sadržajima trećega razreda osnovne škole

Tablica 1. Prikaz dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbenicima (Prvi trag 1) za prvi razred osnovne škole	46
Tablica 2. Prikaz dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbenicima (Prvi trag 1) za prvi razred osnovne škole	47
Tablica 3. Prikaz dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbenicima (Trag u riječi 1) za prvi razred osnovne škole	48
Tablica 4. Prikaz dominantnoga ishoda te njegove ostvarenosti u nastavnim zadacima za prvi razred osnovne škole (Trag u riječi 1)	49
Tablica 5. Prikaz tablice dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbenicima (Trag u riječi 1) za prvi razred osnovne škole	50
Tablica 6. Prikaz tablice dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbeniku (Trag u priči 1) za prvi razred osnovne škole.....	51
Tablica 7. Prikaz tablice dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbeniku (Trag u priči 1) za prvi razred osnovne škole.....	52
Tablica 8. Prikaz dominantnoga ishoda te njegove ostvarenosti u nastavnim zadacima za prvi razred osnovne škole (Trag u priči 1)	53
Tablica 9. Prikaz tablice dominantnih ishoda te njihovih ostvarenja u nastavnim zadacima u udžbeniku (Trag u priči 1) za prvi razred osnovne škole.....	54
Tablica 10. Tablica prikaza frekvencije pojedinih ishoda kao dominantnih ishoda u prvome razredu osnovne škole.....	55
Tablica 11. Tablica prikaza frekvencije pojedinih ishoda kao dominantnih ishoda u drugome razredu osnovne škole.....	57
Tablica 12. Tablica prikaza frekvencije pojedinih ishoda kao dominantnih ishoda u trećem razredu osnovne škole.....	59
Tablica 13. Frekvencija pojedinih sadržaja za ostvarivanje ishoda u prvom razredu osnovne škole	69
Tablica 14. Prikaz tablice frekvencija pojedinih sadržaja za ostvarivanje ishoda u drugome razredu osnovne škole.....	71
Tablica 15. Prikaz tablice frekvencija pojedinih sadržaja za ostvarivanje ishoda u trećem razredu osnovne škole.....	73

13. Izjava o izvornosti rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojega rada te da se u izradi nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)